

КВАЛИТАТИВНА СТУДИЈА О МЕСТУ ЖЕНА РЕДИТЕЉКИ У ЕВРОПИ

АКТУАЛИЗАЦИЈА - 2023

У САРАДЊИ СА:

УЗ ПОДРШКУ ОСНИВАЧА ЛАБОРАТОРИЈЕ:

F O N D A T I O N
Sisley-d'Ornano

Soutenu par

У ПАРТНЕРСТВУ СА:

UVOD U STUDIJU LABORATORIJE

Ovo je osma i najnovija verzija studije koju sprovodi **Lab Femmes de Cinéma**.

Pre svega, podsetimo se globalnog konteksta u kome se ova studija odvija: danas je u proseku u Evropi samo **jedan od četiri reditelja žena**. Različite studije pokazuju da su žene u filmskoj industriji i dalje slabije plaćene, dobijaju manje finansijskih sredstava i njihovi radovi projektuju se manje od radova njihovih muških kolega, a ženski likovi su često stereotipizovani. Kinematografija igra važnu ulogu u oblikovanju naše kolektivne mašte: ona **učestvuje u izgradnji društva, istovremeno održavajući ga**.

Podzastupljenost i diskriminacija žena u filmskoj industriji i na filmu jednim delom **posledica je rodno zasnovanih stereotipa, a drugim posledica strukturnih mehanizama isključivanja koji i dalje postoje**. Da bismo prevazišli ove barijere, jasno nam je da moramo da sežemo duboko. Moramo da dekonstruišemo stereotipe i posvetimo više pažnje rediteljkama; **moramo i da uvedemo proaktivnije strukturne pokrete**. Cilj ove studije je da detaljno predstavi mere usvojene radi prevazilaženja postojećih nejednakosti i promovisanja žena i onih koji se nalaze na marginama društva kroz kinematografiju u svakoj evropskoj zemlji.

U tom kontekstu, udruženje **Révélations Culturelles** realizuje godišnju studiju o položaju rediteljki u evropskoj kinematografiji. Od 2020. oslanjamо se na statističke podatke dobijene od naših saradnika iz **Evropske audiovizuelne opservatovije (EAO)**; dakle, fokusiramo se isključivo na rad zasnovan na realnim podacima.

Takođe sarađujemo i sa **Udruženjem reditelja Evropske filmske agencije (EFAD)**, udruženje koje okuplja nacionalne agencije za film i audiovizuelne sadržaje iz evropskih zemalja. To je udruženje¹ preko kog smo se povezali sa državnim filmskim agencijama zemalja članica od strane kojih je ova studija pregledana i dalje podeljena. Ministarstvo kulture Francuske nas takođe podržava od 2022., kao i francuski nacionalni centar za film i animaciju (CNC) od 2023. godine.

Naša studija je stoga **primer evropske saradnje** na temama koje je potrebno redovno pratiti. Ključno je da svake godine pratimo brojke i preuzete mere zemalja, kako bismo utvrdili da li se u ovoj oblasti dešava stvarna promena.

¹Članstvo u EFAD-u obuhvata evropske zemlje, kao i Island, Norvešku, Republiku Severnu Makedoniju, Crnu Goru, Srbiju, Švajcarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo, Ukrajinu i Bosnu i Hercegovinu.

Svakako, uzimamo u obzir i **dvostruki vremenski okvir** između:

- Naše kvalitativne studije koja ispituje mere koje će uticati na statistiku u narednim godinama;
- Kvantitativne studije EAO-a koja se odnosi na period koji je završen i čija statistika je rezultat prethodno sprovedenih mera.

Ovom studijom želimo da doprinesemo pokretu koji ima za cilj da podigne svest o mestu žena u sektorima kinematografskog stvaralaštva. Na godišnjem nivou razgovaramo sa mnogim evropskim filmskim institutima podstičući ih da redovno sprovode pregled mera usmerenih ka promociji ravnopravnosti, istovremeno im dajući priliku da sagledaju svoje mere i uporede ih sa postojećim evropskim politikama.

Studija obuhvata tridesetak evropskih zemalja. Filmskim institutima svakoj od ovih zemalja poslali smo listu pitanja (videti Metodološku tačku); informacije predstavljene u ovoj studiji formirane su ili iz njihovih odgovora ili, za zemlje koje su odabile da odgovore na naša pitanja, iz rezimea podataka koje smo prikupili sa internet stranica njihovih institucija.

Moramo da primetimo da mere koje zemlje usvajaju nisu uvek uporedive zbog ekonomskih, političkih, socijalnih i kulturnih razlika tih zemalja. Štaviše, ni kinematografija nema nužno isti značaj u svakoj od njih.

Ova studija nam, predstavljajući sintezu svih politika inkluzije sprovedenih u Evropi, svake godine daje katalog mera sa kojima se eksperimentiše a koje imaju za cilj povećanje jednakosti i inkluzije u kinematografiji. Tako je ovo godišnja procena, ali i zbirka dobrih praksi.

Cilj nam je da do naše studije dode što više ljudi, tako da ne oklevajte da je podelite i upotrebite podatke koje ona pruža (u slučaju deljenja podataka molimo Vas da navedete studiju (Studija Laboratorije Femmes de Cinéma) kao izvor i da nas o tome obavestite na contact@femmesdecinema.com).

O „LAB FEMMES DE CINÉMA”

Osnovana 2017. godine kao deo udruženja Révélations Culturelles, **Lab Femmes de Cinéma** je analitički centar koji se bavi temama jednakosti i raznovrsnosti u filmskom i audiovizuelnom sektoru. Ambicija centra je da širi ideje, podiže svest, predlaže mere akcije i podstiče eksperimentisanje i promene po pitanju rodne nejednakosti.

Centar je izgrađen na tri stuba:

- **Radionice** (oko šest godišnje) koje okupljaju profesionalce iz čitave audiovizuelne branše. Na radionicama zajedničkim promišljanjem iznalaze se konkretnе ideje. Do danas je skoro 400 ljudi iz cele Evropske unije učestvovalo u našim radionicama.
- **Masterklasevi i podcast**, kako bi se istakle posebno uzorne žene u filmskom svetu.
- I na kraju, **ova studija** o položaju evropskih rediteljki, koja se ažurira i dorađuje svake godine kako bi pratila evoluciju politike mera i njen uticaj na položaj rediteljki u Evropi. Od 2020. godine nam Evropska audiovizuelna opservatorija (EAO) obezbeđuje statističke podatke.

Pored ove tri glavne, sprovodimo i druge aktivnosti tokom cele godine:

- Svaki drugi petak podelimo izabran materijal o jednakosti i rodu u audiovizuelnom sektoru;
- Pravimo sažetke određenih tema, na primer sažetak o jednakosti i rodu u svetu serija.

Takođe, sve više je potraživana naša aktivnost na festivalima. Pored **Les Arcs filmskog festivala**, sarađujemo i sa **CANNESERIES** i festivalima **Sœurs Jumelles** (Rošfor) i **Nouvelles Vagues** (Bijaric). Plan nam je i da se pojavimo na **Festivalu animacije u Ansi** 2024. godine, uz i na zahtev udruženja Les Femmes s'Animent, kao i u **Kanu** gde smo svake godine, a sve radi organizovanja diskusija na teme koje su nam bitne.

Naša laboratorija ima dvostruku specifičnost: svoju evropsku dimenziju i svoj pristup usmeren ka „kolektivnoj inteligenciji”. Namena Laboratorije je da poseje seme svesti o pitanjima koja se odnose na položaj žena – i uopšte o temi diverziteta u filmskoj industriji – i da vidi kakve plodove ono daje.

Fondacija **Sisley d'Ornano** je osnivački sponzor Laboratorije, a **Studio Canal, Filmski festival Les Arcs i Ministarstvo kulture Francuske, CNC** (Nacionalni centar za film i animaciju) i **Collectif 5050** su njeni partneri.

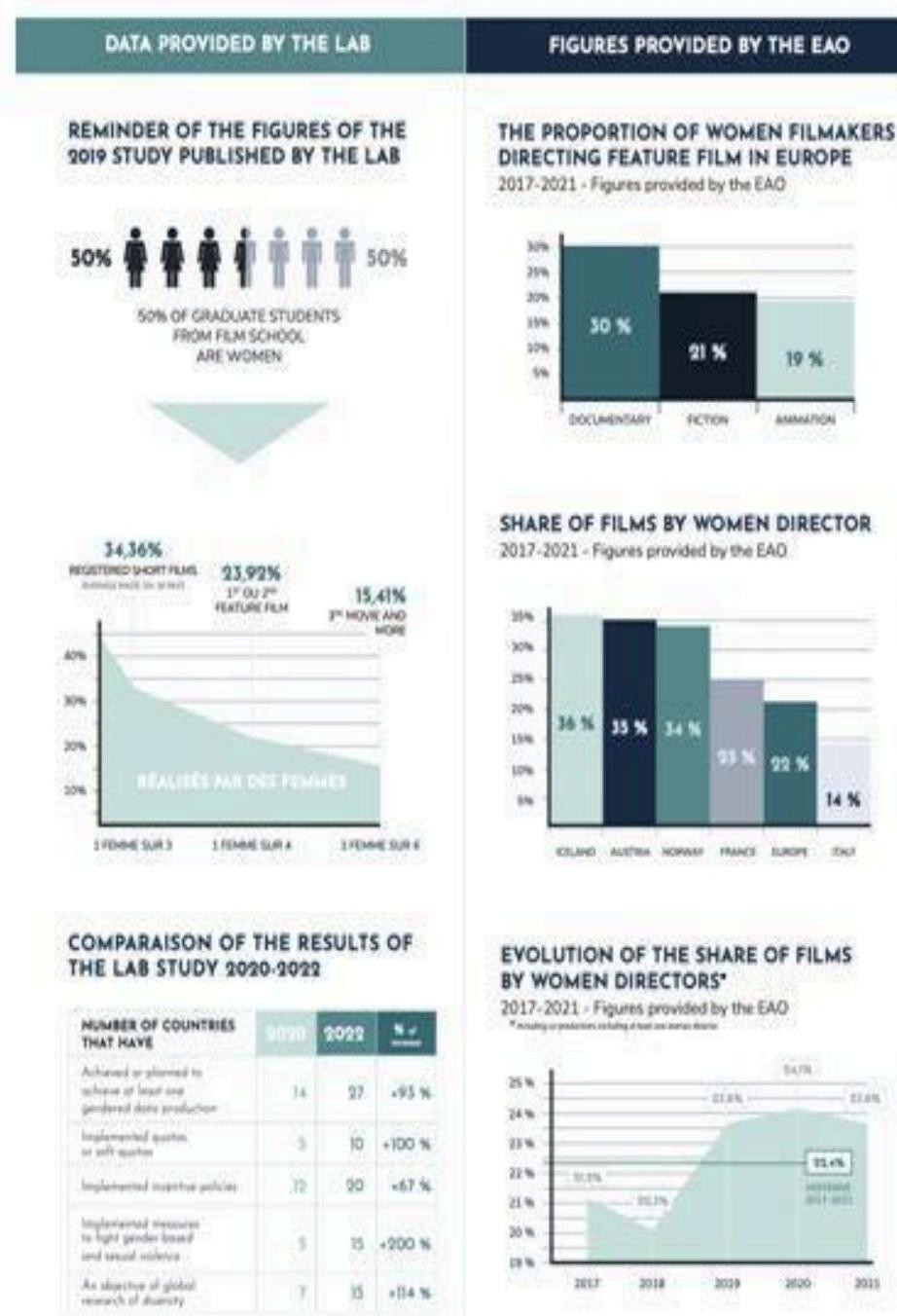
SADRŽAJ

UVOD U STUDIJU LABORATORIJE.....	1
O „LAB FEMMES DE CINÉMA”.....	3
SADRŽAJ.....	4
INFOGRAFIJA.....	5
SINTEZA STUDIJE.....	6
I – TIPOVI STRATEGIJA U BORBI PROTIV RODNE NERAVNOPRAVNOSTI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI.....	13
A – SEMANTIČKI DETALJI I ANAMNEZA PROPISA.....	13
B – NAMERE.....	15
C – STRATEGIJE.....	15
1. <u>HORIZONTALNI PRISTUP: GENDER MAINSTREAMING.....</u>	16
2. <u>POZITIVNO DELOVANJE.....</u>	16
3. <u>SVEST/VIDLJIVOST/INFORMACIJE.....</u>	19
4. <u>BORBA PROTIV SVIH OBLIKA NASILJA.....</u>	19
5. <u>NAČINI.....</u>	20
D – ZBIRNA TABELA.....	21
E – PREDANOST EVROPSKE KOMISIJE JEDNAKOSTI I RAZNOLIKOSTI U EMITOVAJU.....	21
1. <u>STRATEGIJE BORBE PROTIV RODNIH NEJEDNAKOSTI U KINEMATOGRAFIJI/KINEMATOGRAFIJAMA EVROPSKIH ZEMALJA.....</u>	21
2. <u>MAPIRANJE RAZNOLIKOSTI I INKLUIZIJE.....</u>	23
II – STRATEGIJE EVROPSKIH ZEMALJA ZA BORBU PROTIV RODNE RAVNOPRAVNOSTI U KINEMATOGRAFIJI.....	24
A – METODOLOŠKA TAČKA.....	24
1. <u>METODOLOGIJA KVALITATIVNOG DELA – LABORATORIJA.....</u>	24
2. <u>METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG DELA – EAO.....</u>	24
B – SPISAK UVEDENIH POLITIKA PO DRŽAVI.....	26
PRILOZI.....	81
IZVORI.....	87

INFOGRAFIJA

KLJUČNE CIFRE O MESTU REDITELJKI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI

KEY FIGURES OF THE PLACE OF WOMEN DIRECTOR IN EUROPEAN CINEMA

SINTEZA STUDIJE

SVE VIŠE INSTITUTA ŽELI DA SE ANGAŽUJE ZA JEDNAKOST

Ove godine smo kontaktirali 37 zemalja², od kojih je 36 odgovorilo na naša pitanja. Može se videti stopa rasta odgovora, u skladu sa proteklim godinama (bilo je 32 odgovora u 2022. i 2021., a 14 u 2020.). Jedino Albanija³ nije odgovorila na naše pitanja u 2023.

Odgovaranje na naša pitanja omogućava različitim institucijama da razmotre svoje mere za promociju ravnopravnosti. Većina kontaktiranih institucija prepoznaće važnost ove studije (70% smatra da je “veoma korisna” ili “izuzetno korisna”).

ZEMLJE KOJE SU SE OBAVEZALE NA RAVNOPRAVNOST I PREUZIMANJE MERA

U 2023. godini, velika većina evropskih zemalja se, na različitim nivoima, obavezala na ravnopravnost u filmskoj industriji: samo pet zemalja još uvek nije uvelo ili ne planira uvesti mere za promociju ravnopravnosti u svojoj industriji (Bosna i Hercegovina, Bugarska, Srbija, Slovačka i Ukrajina⁴).

Ukupno 35 zemalja je uvelo ili planira uvesti mere za promociju ravnopravnosti. Među njima su one koje se već dugo bave ovim pitanjima, nastavljući ili produbljujući svoj rad tokom dugog vremenskog perioda (poput Austrije, Danske, Islanda, Norveške, Švedske itd.) i one koje su se nedavno pridružile pokretu. Barem 10 zemalja je pokrenulo ili planira pokrenuti u narednih nekoliko godina svoju prvu kolekciju podataka o rodovnim odnosima.

Prikupljanje podataka je jedan od početnih koraka ka kvantifikovanju nejednakosti u ovom sektoru, te je samo po sebi oblik podizanja svesti koji zaista vodi do izjava o nameri i sprovodenja mera za promociju rodne raznolikosti u industriji.

NEKOLIKO KLJUČNIH TAČAKA IZDVAJA SE IZ NAŠE STUDIJE IZ 2023. GODINE

- Neke od glavnih tendencija nastavljaju se na našu studiju iz 2022. godine:
 - integrisanje ravnopravnosti u opštu potragu za rodnom razlikošću;
 - borba protiv seksizma i seksualnog nasilja;
- Neke od ovih tendencija privlače sve veći broj institucija:
 - podržavajući roditeljstvo
 - podizanje svesti o potrebi za podrškom već od faze prijave
- Naponjku, primećujemo i rast novih tendencija:
 - razvoj podrške ženama rediteljima tokom cele karijere
 - rad na predstavljanju i suzbijanju nesvesnih predrasuda, pogotovo među članovima izbornih komisija Instituta.

² Ovo predstavlja ukupno 38 nacionalnih fondova kontaktiranih, od kojih je 37 odgovorilo.

³ Nacionalni centar za kinematografiju Albanije nije član EFAD-a.

⁴ Ukrajina je izuzetak u ovom slučaju, obzirom na njenu trenutnu situaciju. Naš kontakt nas je obavestio da Institut želi da radi na ovim pitanjima inkluzije čim to politički kontekst dozvoli.

Pre nego što detaljno predstavimo ključne tačke iz 2023. godine, jedna činjenica ostaje prilično konstantna iz godine u godinu, a to je nevoljnost zemalja da primene kvote. Naime, 11 instituta je uvelo umerene kvote, tj. favorizovanje filmova koje su režirale žene za filmove istog kvaliteta., 3 zemlje su uvele hibridne kvote (Austrija, Norveška i Ujedinjeno Kraljevstvo), ali je jedino Španija uvela kvote za finansiranje filmova.

Fokus na Španiju: od 2020. godine, određeni deo ukupnog budžeta za grantove mora biti dodeljen projektima režiranim od strane žena. Ove kvote se razlikuju u zavisnosti od vrste finansiranja koje dodeljuje Instituto de la Cinematografia y de las Artes Audiovisuales. Od 2022. godine:

- 35% ukupnog budžeta za "opštu pomoć" rezervisano je za projekte koje su režirale žene ;
- 40% ukupnog budžeta za "selektivnu pomoć" dodeljuje se projektima koje su režirale žene.

Ova posebno ambiciozna i do sada neviđena mera trebala bi imati značajan uticaj na prosečan udio filmova režiranih od strane žena u Španiji narednih nekoliko godina. Za više informacija, pogledajte odeljak studije posvećen Španiji.

CILJ JEDNAKOSTI KAO DEO GLOBALNE POTRAGE ZA RODNIM DIVERZITETOM

Učiniti paritet delom globalnije potrage za rodnom raznolikošću bio je glavni trend u 2021. Čini se da će se on i nastaviti na proaktivn način, i na nacionalnom i na međunarodnom nivou u 2022:

- **Na međunarodnom nivou**, 2022. godina predstavila je početak prijava za **projekat finansiranja „New Dawn“** (Nova Zora), inicijativa koja će biti obnovljena 2023. godine. Radi se o evropskom fondu koji okuplja 10 nacionalnih javnih fondova, od kojih je 9 evropskih, sa ciljem da promoviše inkluzivniji filmski pejzaž kako bi se omogućila veća raznolikost perspektiva i ispričanih priča;

Naglasak na projektu "New Dawn": najavljen 2021. godine i pokrenut u maju 2022. godine na Kanskom filmskom festivalu, nekoliko fondova je osnovalo zajedničku inicijativu pod nazivom "New Dawn"⁵ s ciljem promovisanja inkluzivnije filmske scene, čime se omogućava veća raznolikost perspektiva i priča. Ovim fondom upravlja Holandski filmski fond, a pokrenut je na inicijativu Holandije i Švedske.

Ovaj panevropski fond podržava dugometražne igrane filmove i dokumentarne projekte koji već imaju obezbeđeno finansiranje. Fond raspolaže budžetom od million evra.

⁵ Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su Belgija (Centre du Cinema et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie and Vlaams Audiovisuel Fonds), Kanada (Telefilm Canada), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portugese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Za više informacija, posetite internet stranicu 'Nova Zora'

Finansijska podrška za odabране dokumentarne projekte iznosi 100.000 evra, dok je zaigrane projekte odobrene od strane fonda iznos podrške 200.000 evra. Tokom godine, timovi koji rade na odabranim projektima takođe će imati koristi od događaja koje organizuje fond, a koji su osmišljeni kako bi se promovisalo međunarodno umrežavanje.

Ovaj fond uključuje devet evropskih fondova, kao i Kanadu, koja će se pridružiti inicijativi 2022. godine.

- **Na državnom nivou**, novi planovi akcije označavaju snažnu političku posvećenost sveobuhvatnijoj inkluziji. Ovo je naročito slučaj u Nemačkoj (novi zakon o finansiranju uključujući aspekt raznolikosti – 2022), Valoniji (uvodenje „tabela raznolikosti“ za podnosioce prijava – 2022; proširenje samopriznatih kvota, pri čemu se više ne favorizuju isključivo filmovi ženskih reditelja, već 'slučaj donosi više raznolikosti' – 2023.), Francuskoj (dobijanje oznake „Jednakost i raznolikost“ – 2022). Pored ovoga, Flandrija, Finska, Norveška i Švajcarska najavile su da rade na implementaciji rodnog kriterijuma u svom sledećem planu akcije.

Naglasak na Ujedinjenom Kraljevstvu: 2016. godine, Britanski filmski institute usvojio je Standarde Razlikosti koji se redovno ažuriraju: 2023. godine, stručnjaci su izmenili Standarde Razlikosti kako bi uključili jezik koji više podstiče inkluzivnost. Takođe, dodat je i peti standard. Filmovi koji traže finansijsku podršku od sredstava iz Fonda Lutrije(Lottery Funding), fonda koji povezanog sa BFI-om, se sada moraju pridržavati kriterijuma raznolikosti (koji se odnose na pol, rasu, uzrast i invaliditet) kako ispred tako i iza kamere. To znači da projekti filmskih autora moraju pokazati posvećenost inkluziji i ispuniti barem dva od pet standard raznolikosti da bi dobili podršku.

BORBA PROTIV RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA

6 godina nakon početka pokreta #MeToo pokrenutog u svetu filma, institucije nastavljaju da sprovode i produbljuju svoje mere za borbu protiv seksističkog i seksualnog nasilja (SRZN), posebno nasilja zasnovanog na rodnom identitetu, kao i svih vrsta nasilja uopšteno. 16 zemalja se posvetilo ovoj temi u 2023. godini, u poređenju sa 12 zemalja u 2021. godini.

U proteklih nekoliko godina, ovi centri su pokazali poseban interes za nasilje koje se dešava na filmskim setovima i podstakli su filmske ekipe da angažuju koordinatora intimnosti prilikom snimanja intimnih scena. To je slučaj u Finskoj (obavljanjem smernica- 2021.), Nemačkoj (konferencijama- 2023.), Ujedinjenom Kraljevstvu (finansiranjem obuka za koordinatora pristupa radi osiguranja dobrobiti svih na filmu- 2023.), Luksemburgu (radionice za identifikaciju i borbu protiv zlostavljanja i nasilja na filmskim setovima- 2024.) i Kipru (finansiranje radionica za snimanje intimnih scena- 2024.). Ova profesija, koja potiče iz sveta serija, sve više se promoviše u filmskoj industriji. Međutim, i dan danas nigde nije obavezno angažovati usluge koordinatora intimnosti.

Naglasak na Francuskoj: CNC je jedan od instituta koji čini najviše u borbi protiv seksističkog i seksualnog nasilja, pogotovo kroz dve ambiciozne mere:

- Uslovjenih pomoći: od početka 2021. godine, CNC je uslovio svoju pomoć usklađenošću sa određenim obavezama u vezi sa sprečavanjem i otkrivanjem seksualnog uzneniranja od strane (produkcijskih, distributerskih, prodajnih...) firmi koje ih zatraže. To uključuje obaveznu obuku i sertifikaciju pravnog menadžera kompanije. Ova uslovljenost se primenjuje iz godine u godinu na sve veći broj stručnjaka: od januara 2023., ovim su zahvaćeni i operateri bioskopa.
- Uvoženje klauzule o osiguranju u sve ugovore o osiguranju snimanja koji pokrivaju rizik od 'uzneniranja'. Ovo je značajna akcija u borbi protiv SRZN, pokrivajući troškove obustavljanja snimanjanakon pritužbi na uzneniranje, napad ili nasilje zasnovano na rodu tokom 5 dana, a najviše do 500.000 evra. Cilj je omogućiti žrtvama da progovore i prijave dela nasilja bez brige o gubljenju vremena ili novca produkcije (od 2021. godine)

PODRŠKA RODITELJSTVU

Niz centara počinje uvoditi strategije podsticaja kako bi podržali ljude sa decom koji rade u filmskoj industriji. Ove strategije nisu eksplisitno povezane sa polom, ali zapravo, studije pokazuju da to što imaju decu, žene više stavlja u nepovoljan položaj u svetu rada: pomaganje roditeljima zapravo vodi većoj ravnopravnosti u stvaralačkim uslovima između žena i muškaraca.

Šest zemalja sada je posvećeno ovoj temi, a preduzete mere imaju različite oblike: dok su neke zemlje počele usvajati mere u ovom pravcu još pre nekoliko godina (Nemačka od 2016., a Švajcarska od 2019. godine), ovaj pokret je uzeo maha 2022. godine, kada su Austrija, Hrvatska i Slovenija takođe uvele ovu vrstu strategije. Ove godine, Crna Gora nam je saopštila da radi na uključivanju troškova čuvanja dece u budžete koji su podložni podršci.

Naglasak na Austriji: od 2022. godine, Austrijski filmski institut radi na dva načina kako bi podržao mlade roditelje koji rade u ovoj industriji. To bi značilo da:

- Centar podstiče uveđenje deljenja posla usmerenog na poboljšanje radnih uslova za lude sa decom. Ovo omogućava da nekoliko ljudi deli zadatke ili čak posao i blisko sarađuju kako bi smanjili radne sate za svakog pojedinca.
- Troškovi čuvanja dece sada su podložni finansiranju instituta.

PITANJA O JEDNAKOSTI U PRIJAVAMA ZA FINANSIRANJE

Niz centara sada koristi dosijee za prijave za finansiranje kao sredstvo promocije jednakosti i rodne raznovrsnosti u industriji. Ovo je slučaj u 13 zemalja, uključujući 6 od 2022.-2023. godine. Takođe, neki instituti koriste pakete za prijave kako bi:

- Na jednostavan i efikasan način prikupili podatke, kao što je nedavno bio slučaj u Norveškoj (podnosioci zahteva za finansiranje mogu popuniti obrazac za prijavu).

Ovo je nedavno bio u Norveškoj (podnosioci zahteva za finansiranje imaju opciju da popune ličnepodatke o pol, rasnom identitetu, uzrastu, seksualnoj orijentaciji i društvenoj klasi- 2022.); u Švedskoj (gde se traže nacionalni brojevi osiguranja osoba na ključnim pozicijama kao što su režiser, scenarista i producent- 2023.); u Francuskoj (finansiranje je uslovljeno podnošenjem podataka o broju muškaraca i žena na ključnim pozicijama u produkciji dela-2023.); i uskoro i u Hrvatskoj (obavezni obrazac koji moraju popuniti producenti igranih filmova koji primaju finansiranje-2023.). Da bi dobili treći deo sredstava, producenti igranih filmova koje finansira Centar moraju navesti različite članove filmske ekipe, označavajući pol svake osobe na različitim pozicijama.

- Podigli svest o ovim pitanjima među podnosiocima zahteva za finansiranje putem ovaznih ili izbornih pitanja na obrascima za prijavu finansiranja, kao što je slučaj u Belgiji (obavezni list raznolikosti koji poziva promotere projekta da razmišljaju o raznolikosti kako ispred tako i iza kamere-2022.; mogućnost pružanja imena osobe za kontakt u slučaju uznemiravanja-2023) i uskoro na Kipru (izborna pitanja o načinu na koji produkcija namerava da promoviše rodnu ravnopravnost i koedukaciju ispred i iza kamera).

Naglasak na Danskoj: od 2020. godine, sa ciljem podizanja svesti i podsticanja filmskih profesionalaca, Danski filmski institut je kreirao novi dokument koji moraju popuniti svi producenti koji apliciraju za novčanu podršku. Sada se od producenata traži da dostave informacije o:

- rodnoj kompoziciji tehničkih, kreativnih i glumačkih timova,
- raspodeli plata u timovima, procentualnom ograničenju plata,
- broju dijaloga za svakog člana glumačke ekipe uzimajući u obzir pol.

RAZVOJ PODRŠKE KARIJERA ZA FILMSKE AUTORKE

Među politikama podsticaja osmišljenim da pomognu, podrže i ohrabre filmske autorke, u poslednjim godinama primetno je da institucije stavlju poseban naglasak na podršku. Mentorstvo, posebna obuka za preuzimanje visoko odgovornih pozicija, trening liderstva, događaji umrežavanja i slično. Kako bi pomogle ženama u borbi protim sindroma prevarantkinje, podstakle umrežavanje i pomogle im u bržem napredovanju u karijeri, 10 zemalja, uključujući 7 od 2022. do 2023. godine, uvodi ovu vrstu podrške.

U poslednjih nekoliko godina ovakvi programi su bili prisutni u Nemačkoj (mentorski programi za filmske autorke-2022.); Španiji (dodatne stipendije za mentorski program-2022.), Norveškoj (finansiranje kurseva i obuka za mlade ljudi manjinskog porekla kako bi ih podstakli i pomogli im pri apliciranju za filmske kurseve-2022.); Ujedinjenom Kraljevstvu (stvaranje programa "Celebrating Black Woman in International Film", niza događaja sa ciljem podrške crnim filmskim autorima kako bi im pomogli da razviju nove veze i partnerstva-2023.); Belgiji (program obuke i osnaživanja otvoren za producente, reditelje, kao i osobe koje se identifikuju izvan binarnog rodnog modela- 2023.); i Austriji (stvaranje programa trenažnog tandem-a-2023.).

Naglasak na Belgiji: tokom 2023. godine, Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) kreirao je program obuke i osnaživanja “Leadership and Eigenheld in Film”. Program je otvoren za producentkinje, rediteljke i osobe koje se identificuju izvan binarnog rodnog modela, i sastoji se iz niza modela i tema kao što su inkluzivno vođstvo, veštine komunikacije i umrežavanje. Cilj je podržati i ubrzati karijere osoba koje su izložene diskriminaciji u ovom sektoru, pružanjem pristupa praktičnim alatima. VAF takođe pruža usluge čuvanja dece za učesnice programa.

RAD NA NESVESNIM PREDRASUDAMA I PREDSTAVLJANJU

Konačno, jedan od trendova koji se čini primetnim ove godine jeste rad koji centri ulažu kako bi dekonstruisali nesvesne predrasude (ispred i iza kamere) i kako bi podigli svest o važnosti predstavljanja (pred kamerama). Narativi i priče koje oni pričaju oblikuju našu kolektivnu maštu kako bi se borili protiv stereotipa koji su često nesvesni-neki centri odlučili su da obuče donosioce odluka i članove komisija za izbor o značaju slika koje prenose filmovi koje podržavaju. Deset zemalja već sprovodi ovu vrstu inicijative, uključujući tri od 2023. godine i jednu koja je u toku.

Među zemljama koje sprovode ovakav pristup su Belgija (obuka o nesvesnim stereotipima za svoje zaposlene, odbor direktora i članove komisija za izbor- 2023.); Nemačkoj(radionice za podizanje svesti o raznolikosti za članove odbora za dodelu grantova i svoje zaposlene-2023.); Ujedinjenom Kraljevstvu (obavezna obuka za borbu protiv rasizma u industriji-2023.) i uskoro Luksemburg (radionice za podizanje svesti o nesvesnim predrasudama i inkluziji za producente i profesionalce u industriji-2024.); kao i Kipar (projektni timu pitanju će zatim morati da dokaže svoje angažovanje odboru i napore uložene u pitanje rodnih uloga kako bi došao na sledeću fazu finansiranja).

RAZVOJNI VREMENSKI OKVIR IZMEĐU USVOJENIH POLITIKA I STATISTIKE

Na kraju, važno je da zapamtimo da se ova studija Laboratorije sastoji od popisa politika i inicijativa koje su preduzele države u cilju favorizovanja jednakosti u kinematografiji, **što je čini isključivo kvalitativnom studijom**. Statistički podaci pomenuti na početku svakog poglavlja o nekoj zemlji potiču iz studije koju je objavio naš partner Evropska audiovizuelna opservatorijska (EAO). Čak i ako vidimo da se sve više zemalja bavi ovim pitanjima jednakosti i ravnopravnosti i da sve više njih sprovodi usvojene politike, posledice ovih mera nisu vidljive preko noći. **Vremenski okvir studije je stoga dvojak**, između, s jedne strane, brojki koje odražavaju uticaj mera preduzetih pre nekoliko godina, i sa druge strane mera i politika preduzetih ove godine, čije će posledice da budu procenjene kasnije.

Pošto znamo da ne može biti stvarnog napretka po ovim pitanjima bez ambicioznih politika, nastavićemo sa prikupljanjem podataka iz godine u godinu kako bismo doprineli, na našem nivou, podsticanju zemalja da se osvrnu na sopstvene mere i budu otvorene za inovativne prakse drugih zemalja.

Naglasak na EAO statistike: sa statističke strane, podaci Evropskog audiovizuelnog observatorijuma pokazuju povećanje udela filmova koje režiraju žene u proseku širom Evrope, ali je ovaj napredak veoma spor i daleko od linearног: neke godine beleže pad u udelu filmova koje režiraju žene, kao što je bio slučaj u 2018. i 2022.

Evropski prosek od 2018. do 2022. godine iznosi 23% (u poređenju sa 22,4% za period od 2017. do 2021. i 21,3% za period od 2016. do 2020. godine).

Ako pogledamo statistiku tokom dužeg perioda, između 2013. i 2022. godine, evropski prosek u udelu filmova koji režiraju žene porastao je sa 19,9% na 22,4%: ako e statistika nastavi razvijati ovim tempom, moraćemo čekati do 2080. godine da bismo dostigli rodnu ravnopravnost.

I – TIPOVI STRATEGIJA U BORBI PROTIV RODNE NERAVNOPRAVNOSTI U EVROPSKOJ KINEMATOGRAFIJI

A – SEMANTIČKI DETALJI I ANAMNEZA PROPISA

Postoji nekoliko nivoa analize koje treba razlikovati: prvo – nadmoć i nejednakost, zatim – diskriminacija i isključivanje. Drugi defakto proizlaze iz prvih. Ovom dvostrukom analizom shvatamo da prividni nedostatak diskriminacije ne isključuje mogućnost nejednakih okolnosti.

Pre nego što pomenemo vrste strategija koje mogu da se uspostave, važno je da imamo na umu nekoliko tačaka.

O DISKRIMINACIJI

Član 1. Konvencije koju je 1979. usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija o Eliminaciji svih oblika diskriminacije žena⁶ definiše diskriminaciju kao „svako razlikovanje, isključivanje ili ograničavanje na osnovu pola koje ima za posledicu ili cilj da ugrozi ili uništi prepoznavanje, užitak ili ostvarivanje žena, bez obzira na njihov bračni status, na osnovu jednakosti između muškaraca i žena, ljudskih prava i osnovnih sloboda na ekonomskom, društvenom, kulturnom i građansko-političkom polju, ili u bilo kojoj drugoj oblasti”.

Dva su oblika diskriminacije:

Direktiva 2006/54/EC Evropskog parlamenta i Saveta od 5. jula 2006. daje sledeće definicije u članu 2:

→ „**direktna diskriminacija**”: situacija u kojoj se prema jednoj osobi odnosi nepovoljnije nego što se odnosi, se odnosilo ili će da se odnosi prema drugoj u sličnoj situaciji, a na osnovu pola

→ „**indirektna diskriminacija**”: situacija u kojoj bi naizgled neutralna odredba, kriterijum ili praksa dovela do nepovoljnijeg položaja osobe jednog pola u odnosu na osobu drugog pola, osim ako je takva odredba, kriterijum ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem i ako su sredstva za postizanje ovog cilja prikladna i neophodna.

Takođe je važno napomenuti da se zlostavljanje i seksualno uzneniravanje smatraju oblicima diskriminacije. Direktiva 2006/54/EC od 5. jula 2006. ukazuje da su: "uzneniravanje i polno uzneniravanje u suprotnosti s načelom jednakosti između žena i muškaraca i predstavljaju diskriminaciju".

PREPORUKE EVROPSKE UNIJE O STRATEGIJAMA ZA BORBU PROTIV NEJEDNAKOSTI IZMEĐU ŽENA I MUŠKARACA:

- Preporuka 84/635/EEZ od 13. decembra 1984. o pozitivnom delovanju u korist žena poziva države članice da:
 - 1) Usvoje politiku pozitivnog delovanja osmišljenu za uklanjanje postojećih nejednakosti koje utiču na žene na radnom mestu i da promovišu ravnotežu između polova u

⁶ <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>

zapošljavanju, koja uključuje odgovarajuće opšte i posebne mere, u okviru nacionalnih politika i praksi, uz potpuno poštovanje sfera kompetencije dve strane industrije, radi:

- a) *eliminacije i odupiranja od negativnih posledica pri zapošljavanju ili traženju posla kod žena, a koji proizlaze iz postojećih stavova, ponašanja i struktura zasnovanih na ideji o tradicionalnoj podeli uloga u društvu između muškaraca i žena;*

[...]

- 4) *Preuzmu korake kako bi osigurali da pozitivno delovanje uključuje, koliko je to moguće, akcije koje se fokusiraju na sledeće aspekte:*

- *informisanje i podizanje svesti šire javnosti i radnepopulacije o potrebi promovisanja jednakih mogućnosti za zaposlene žene,*
- *poštovanje dostojanstva žene na radnom mestu,*
- *kvalitativne i kvantitativne studije i analize položaja žena na tržištu rada,*
- *stvaranje šireg izbora zanimanja i relevantnije stručne vještine, posebno kroz odgovarajuću stručnu obuku, uključujući primenu pratećih mera i odgovarajućih nastavnih metoda,*
- *podsticanje kandidatkinja i zapošljavanje i unapređenje žena u sektorima i profesijama na nivoima na kojima su one nedovoljno zastupljene, posebno u pogledu odgovornih pozicija*

[...]

- 5) *Obezbede da se javnost i radni svet, a posebno potencijalni korisnici, upoznaju sa akcijama i merama opisanim u tačkama od 1 do 4, svim odgovarajućim sredstvima i što je opširnije moguće.*

[...]

- 9) *Da naprave odgovarajuće aranžmane za prikupljanje informacija o merama koje preduzimaju javna i privatna tela, kao i da mere prate i ocenjuju.*

• **Preporuka CM/Rec (2017) Komiteta ministara državama članicama o rodnoj ravnopravnosti u audiovizuelnom sektoru⁷** ukazuje:

„Audiovizuelni sektor je u dobroj poziciji da oblikuje i utiče na zapažanja, ideje, stavove i ponašanje koje preovlađuje u društvu. On odražava stvarnost u kojoj se žene i muškarci nalaze, u svoj njihovoj različitosti. Audiovizuelni sadržaji mogu ili da ometaju ili da ubrzaju strukturne promene ka rodnoj ravnopravnosti. Rodne nejednakosti u društvu reprodukuju se

⁷ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016807509e6

žena u nekim profesijama i u donošenju odluka. Štaviše, žene koje su profesionalne u audio-vizuelnom sektoru se češće susreću sa nejednakostima u primanjima, „staklenim plafonom“ i nesigurnim uslovima zaposlenja. Takođe, postoji značajno manji broj žena u kreativnim, tehničkim i izvršnim granama svih nivoa ove industrije;

u audiovizuelnim sadržajima, ali i u audiovizuelnom sektoru, posebno kroz manju zastupljenost

Audiovizuelni sektor služi svim članovima društva. Ovo zahteva posebnu pažnju na rodnu ravnopravnost

i upogledu učešća i pristupa sektoru i u pogledu sadržaja i načina na koji se žene tretiraju i prikazuju, posebno u skladu sa zahtevom strankama Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CETS br. 210) da podstakne sektor informacionih i komunikacionih tehnologija i medije da uvećaju meru poštovanja dostojanstva žena kako je predviđeno članom 17”.

B – NAMERE

Iskazi o namerama su vrlo važni, bilo da su u obliku iskaza o ciljevima, u obliku povelje ili preporuke. Oni omogućavaju podršku sprovođenju obavezujućih mera i uspostavljanje referentnog okvira u koji se strategije uklapaju. Čak i ako se radi o neobavezujućim merama, one imaju vrednost obaveze i omogućavaju institutima da zauzmu jasan stav o određenim temama.

Međutim, neophodno je razlikovati politike podizanja svesti, pozitivne akcije, mere „gender mainstreaming-a“ (integracija načela rodne ravnopravnosti) od deklaracija namera kako bi se izmerio nivo posvećenosti svake strukture, što će neizbežno proizvesti jasne rezultate.

C – STRATEGIJE

Ne postoji striktno rangiranje politika koje se primenjuju u vezi sa inkluzijom. Međutim, iako se prakse razlikuju u zavisnosti od zemlje i njenog zakonodavstva, primećujemo zajedničke obrasce unutar Evropske unije, koji mogu da se klasifikuju.

Stoga postoji nekoliko načina da se sklope politike za borbu protiv rodne nejednakosti u filmskoj industriji; u ovom slučaju, uglavnom će da ih vrše nacionalni filmski instituti. U svim slučajevima, neophodno je proceniti situaciju i kvantifikovati je. **Smatramo da su sledeća pitanja suštinska:**

- Da li su komisije za evaluaciju prijava zajedničke?
- Koliko se žena prijavi u Institut?
- Kolika je stopa projekata koje vode rediteljke?
- Da li su subvencije veće ili manje od onih koje se dodeljuju njihovim muškim kolegama?
- Kojim vrstama projekata se najčešće predstavljaju žene reditelji? (dokumentarni,igrani film/igrani/kratki film)
- Za koje vrste projekata najčešće dobijaju grantove/stipendije?
- Da li su se rediteljke suočavale sa nasiljem tokom projekata koje podržava institut?
Ako da, sa kakvom vrstom nasilja; koliko često?

Kroz odgovore na ova neiscrpna pitanja moguće je izmeriti nejednakosti i locirati diskriminaciju kako bi se uspostavilo nekoliko vrsta politika.

1. HORIZONTALNI PRISTUP: GENDER MAINSTREAMING

Ovaj pristup možemo da definišemo kao razmatranje „dimenzije 'rodne ravnopravnosti' u svim politikama i aktivnostima, u fazi planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije“⁸

Primeri:

- Razviti rodnu osu u godišnjem izveštaju o aktivnostima određene strukture kako bi se pratio specifičan uticaj politika ravnopravnosti koje se primenjuju na žene.
- Uspostaviti kriterijume za evaluaciju i selekciju prijava za grantove/stipendije uključivanjem inkluzivnog pristupa ili specifičnih kriterijuma (ako projekat čini više od 60% žena, ako se predstavljanjem likova prkosи rodnim stereotipima, itd.)

2. POZITIVNO DELOVANJE

O „pozitivnoj diskriminaciji“

Termin "pozitivna diskriminacija" karakterističan je za problematičan francuski odnos prema diskriminaciji. Fransoa Dube (François Dubet) govori o „problemu Francuske u pogledu diskriminacije“.

Zaista, proces pozitivne diskriminacije je preuzimanje proaktivnih akcija, koje imaju za cilj ispravljanje nejednakosti sa kojima se suočavaju određene grupe pojedinaca. Zapravo, primena egalitarnih mera u nejednakoj situaciji produžava nejednakosti.

Radnje preuzete kao deo procesa „pozitivne diskriminacije“ ili ispravljanja nejednakosti su u principu privremene. Preciznije, mi govorimo o afirmativnoj akciji ili „pozitivnoj akciji“, kako se ne bismo služili nezgodnim izrazom pozitivne diskriminacije. Krajnji cilj afirmativne akcije je uspostavljanje situacije u kojoj više nema razloga za njeno postojanje. Namera, dakle, nije da se diskriminiše ali „u drugom pravcu“, već da se ispravi neravnopravna situacija.

U Evropskoj uniji i međunarodnom pravu, ono što nazivamo „pozitivna diskriminacija“ ne može biti pravno utvrđeno kao diskriminacija:

- **Presuda Maršal (Marschall) (CJEU) od 11. novembra 1997. (predmet C-409/95)⁹** nalaže da se „favorizuju kandidatkinje u sektorima aktivnosti u kojima su žene malobrojnije od muškaraca („pozitivna diskriminacija“), sve dok prednost nije automatska i dok se muškim kandidatima garantuje procena bez apriornog isključenja njihove kandidature“.

⁸ iz dela *Du gender mainstreaming au paritarisme: genèse d'un concept controversé*, Réjane Sénac-Slawinski, L'Harmattan

⁹<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0409>

- **Presuda Suda (25. oktobar 1988), Komisija / Francuska, 312/86¹⁰** precizira da član 2 § 4 Direktive Saveta 76/207 / EEC (9. februar 1976) o primeni principa jednakog tretmana između muškaraca i žena u pogledu pristupa zapošljavanju, stručnom osposobljavanju i napredovanju i uslovima rada ima poseban cilj da: „*dozvoli mere koje, iako naizgled diskriminatore, u stvari imaju za cilj da eliminišu ili smanje stvarne slučajeve nejednakosti koji mogu da postoje u realnosti društvenog života*“.
- **Presuda Kalanke od 17. oktobra 1995¹¹** takođe kaže da član 2(1) i (4) Direktive Saveta 76/207: „*na taj način dozvoljava nacionalne mere koje se odnose na pristup zapošljavanju, uključujući napredovanje, a koje daju posebnu prednost ženama radi poboljšaju njihove sposobnosti da se takmiče na tržištu rada i da nastave karijeru ravноправno sa muškarcima*“.
- **Član 4. stav 1. CEDAV (1979)¹²** takođe ukazuje da „*Usvajanje privremenih posebnih mera od strane država članica čiji je cilj što brže uspostavljanje jednakosti između muškaraca i žena, neće se smatrati diskriminacijom kako je ona definisana u ovoj Konvenciji, niti će na bilo koji način dovesti do održavanja nejednakih standarda; ove mere biće prekinute onda kada se ostvare ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana*“.
- **Preporuka 84/635/EEC od 13. decembra 1984.¹³** o promovisanju pozitivnih akcija za žene ide još dalje i kaže da su „*Postojeće zakonske odredbe o jednakom tretmanu, osmišljene da obezbede prava pojedincima, neadekvatne za eliminaciju svih postojećih nejednakosti, bez preuzimanja paralelne akcije od strane vlade, obe strane industrije i drugih zainteresovanih tela, a radi suprotstavljanja nepovoljnim efektima na žene u zapošljavanju koji proizilaze iz društvenih stavova, ponašanja i struktura*“.

Mere pozitivne akcije generalno mogu da imaju dva oblika. S obzirom na mali broj rediteljki, možda je pitanje balansiranja raspodele sredstava primarno. Može da se radi i o podsticaju ili merama podrške u filmskim institutima ili filmskim školama.

Primeri:

- Odrediti kvote za filmove koje finansiraju filmski instituti, odnosno posvetiti deo ukupnog budžeta posebno za finansiranje projekata koje vode rediteljke.

Primeri:

- Odrediti bonusе (finansijske ili druge) ako u projektu učestvuje najmanje 50% žena.
- Uspostaviti mentorske programe radi podsticanja studentkinja na prijave u filmske škole.

¹⁰ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:be18ec45-d47e-4557-9e33-cfb510c6a337.0001.06/DOC_1&format=PDF

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0450>

¹² <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/?uri=CELEX%3A31984H0635>

- Postaviti programe sa radionicama pisanja i umetničkim pripravnim pozicije za žene.

3. SVEST/VIDLJIVOST/INFORMACIJE

Kao što je već pomenuto, potrebno je povećati prepozнатost rediteljki, s obzirom na njihovu podzastupljenost u ovoj profesiji. Prepozнатost ovde može da se razume na više načina – prepozнатost projekata koje sprovode same filmske autorke, ali i prepozнатost mogućnosti otvorenih za režiserke. Stoga se čini važnim i komplementarnim za mere pozitivne akcije usvajanje informativnih kampanja kako bi se promovisalo postojanje specifičnih politika koje vode instituti i kako bi se informisali njihovi potencijalni korisnici. Bitno je i pitanje transparentnosti u pogledu politika koje se vode prema javnosti na koju se oni odnose. Neophodno je i podizanje svesti ciljane javnosti, ali i partnera, instituta i njihovih članova, jer politike koje promovišu instituti moraju biti predmet konsenzusa da bi se primenjivale i poštovale.

Primeri:

- Organizovanje posebnih događaja kako bi se istakao rad režiserki.
- Uspostavljanje elemenata komunikacije kako bi se olakšalo prenošenje informacija o politikama koje sprovode instituti: stvaranje stranice posvećene inkluziji i borbi protiv diskriminacije na sajtu Instituta.

4. BORBA PROTIV SVIH OBLIKA NASILJA

Kao što je ranije pomenuto, rodno zasnovano nasilje i seksualno nasilje može se desiti tokom i kroz kreativni proces. Važno je ne potceniti ni učestalost ovakvog nasilja niti njegov uticaj na pojedinačne žrtve, ali i na radno okruženje u kom se ono dešava. U borbi protiv ovih oblika diskriminacije može da sepreduzme nekoliko dodatnih radnji, kako u smislu podizanja svesti i prevencije, tako i u smislu postavljenih kazni.

Primeri:

- Organizovanje obuka.
- Postavljanje referenata za borbu protiv uzneniravanja, rodno zasnovanog i seksualnog nasilja na filmskim setovima/snimanjima.
- Dodeljivanje grantova projektu samo ako on uključuje sredstva zaštite protiv seksualnog uzneniravanja.

5. NAČINI

Ovde se ne radi o raspravi o korisnosti pozitivne akcije, dok god su u pitanju mere. Ove mere imaju za cilj da ostanu privremene i stoga nemaju nikakav drugi interes osim da eliminišu jaz koji postoji između mogućnosti rediteljki i reditelja. Međutim, važno je da razgovaramo o tome šta bi moglo da ugrozi njihovu efikasnost.

- Prva greška bi se sastojala u tome da se politike pozitivne akcije sprovode na **birokratski način** odstranjivanjem njihove političke dimenzije „i svođenjem na niz potreba ili raskoraka koji proističu iz administrativnih odluka koje će se fokusirati na pitanje raspodele resursa“.¹⁴ U stvari, ova greška proizilazi iz postojeće tenzije između želje da se ne deluje „agresivno“ sa institucionalne tačke gledišta i kolektivne odgovornosti javnih institucija da povrate određeni nivo jednakosti.
- Druga greška bi bila **zasnivanje pozitivnih akcionalih mera stavljanjem iskustva žena u prvi plan, a ignorisanje njihovih razlika**. Zaista, postoji više faktora (društvena klasa, etnička pripadnost, invaliditet, religija, seksualna orijentacija, itd) koji će nekim ženama učiniti ovaj put mnogo složenijim. Antirasistički kolektiv Piment osuđuje upotrebu termina *različitost* upravo zbog efekata njegovog sadržaja: „zbog ove 'nedefinicije' različitosti, koja treba da bude široka i inkluzivna, dešava se da su oni na koje se ove politike odnose uglavnom belkinje.“¹⁵
- Treća greška bi bila **preduzimanje specifičnih izolovanih mera**. Jednako je važno kombinovati politike informisanja, obuke o stereotipima, politike za podsticanje žena da se pridruže pozicijama koje su daleko od onoga što im patrijarhalno društvo dozvoljava da zamisle (posebno u smislu odgovornosti), koliko je i da se uspostave obavezujuće pozitivne akcione politike (na primer kvote). Zaista, „pre nego što počnemo da se dotičemo raznolikosti, neophodno je da stvorimo okruženje spremno da je dočeka“.¹⁶
- Konačno, poslednja greška bi bila da se **mnogobrojniji dolazak rediteljki smatra „povoljnim“ ili „korisnim“ za kinematografsko stvaralaštvo**. U tom smislu, Kristin Delfi (Christine Delphy, sociolog) ukazuje da „žene moraju da se tretiraju kao jednake muškarcima od kojih ne traži da budu feministe; one treba da budu u mogućnosti da pristupe određenim pozicijama bez da se od njih zahteva da za te pozicije čine nešto više, što bi bio klasičan oblik diskriminacije: žene bi trebalo da 'zasluže' ono što drugi automatski imaju.“¹⁷

D – ZBIRNA TABELA

Zbirna tabela: vrste mera i strategije

VRSTA MERA		PRIMERI
Namere	Izjava objektivnosti	
	Preporuke	
	Povelje	

¹⁴ iz Diversity mainstreaming : dépasser les approches technocratiques et d'addition des inégalités, Judith Squires, L'Harmattan, Cahiers du Genre, 2008/1 n° 44, stranice 73-94

¹⁵ iz Collectif Piment, Le dérangeur – petit lexique en voie de décolonisation, éditions hors D'atteinte, 2020, str. 66

¹⁶Ibid p.68

¹⁷ iz Classer dominer, qui sont les autres?, DELPHY Christine, La fabrique éditions 2008, p 63

Horizontalne politike	Rodno osnaživanje		<i>Proizvodnja podataka sa rodnom perspektivom / kriterijumi inkluzije za dodelu finansijskih sredstava</i>
Specifične politike	Pozitivno delovanje	Regulatorne politike	<i>Kvote / Prioritizacija projekata</i>
		Podsticajne politike	<i>Podrška / mentorstvo / bonusi / objekti za čuvanje dece</i>
	Svest Vidljivost Informacije		<i>Posebna nagrada za žene reditelje / kreiranje dela o rodnoj ravnopravnosti na veb-sajtu centra</i>
Borba protiv nasilja		<i>Kampranje prevencije / obuke / postavljanje referenata za sprečavanje uznenimiravanja na snimanjima</i>	

E- PREDANOST EVROPSKE KOMISIJE JEDNAKOSTI I RODNOJ RAZNOLIKOSTI U EMITOVAJU

1. PREDANOST EVROPSKE KOMISIJE JEDNAKOSTI I RAZNOLIKOSTI U AUDIOVIZUELNOJ INDUSTRIJI

Evropska komisija je izuzetno posvećena rodnoj ravnopravnosti u audio-vizuelnom sektoru¹⁸

Već više od 30 godina, program **Evropske komisije MEDIA**¹⁹, „Kreativna Evropa“, pomaže u pokretanju i širenju projekata u evropskim dimenzijama i međunarodnim potencijalom izvan nacionalnih i evropskih granica. Njene akcije finansiranja podržavaju audiovizuelna dela uključujući filmove, serije, dokumentarce, video igre i imerzivni sadržaj, kao i bioskope, festivale, video servise na zahtev i industrijska tržišta. Ona takođe doprinosi podsticanju evropskih talenata u programima obuke i doprinosi osvajanju novih publika i filmskom obrazovanju.

ima za cilj da podstakne razvoj audio-vizuelnog sektora na nivou Evrope. Već više od 30 godina Evropska komisija finansijski podržava festivalе, udruženja, firme i projekte u sektorу.

U ovom kontekstu, posebno od 2018. godine, Komisija sprovodi niz globalnih akcija kako bi se podstakle žene u sektoru i unapredila jednakost.

- Stoga, prvi korak bio je prikupljanje statistika finansiranjem studija Evropskog audiovizuelnog observatorijuma na ovu temu, kao i dobijanje predloga ženskih pristupa raznim šemama MEDIA programa kako bi se stekao precizan pregled

¹⁸<https://digital-strategy.ec.europa.eu/fr/news/gender-balance-diversity-and-inclusiveness-media-and-audiovisual-sectors>

¹⁹ Mere usvojene da bi se podstakao napredak audiovizuelne industrije

situacije. Druga faza sastojala se u održavanju dijaloga sa predstvincima profesionalnih organizacija sektora kako bi se precizirale potrebe i uskladile zajedničke akcije.

- Pokretanje novog programa MEDIA za period 2021-2027 takođe označava važnu prekretnicu uvođenjem kriterijuma raznolikosti u sve šeme podrške medijima, tj. Program deluje kroz celokupni lanac vrednosti. Nosioci projekta sada moraju zvanično izjaviti koje su njihove strategije raznolikosti (bilo da se odnose na njihov projekt ili na kompaniju), omogućujući im tako da dobiju ocenu od 0 do 5 tokom procenjivačkog odbora u zavisnosti od uloženog napora.
- Komisija je takođe 2021. pokrenula kampanju **CharactHer** sa **Collectif 50/50**. Ova kampanja kroz video zapise prikazuje žene iz Evrope na slabo poznatim položajima u filmskim industrijama nekoliko evropskih zemalja. Glavna ideja je borba protiv stereotipa uz promociju onih slabije poznatih poslova u industriji, kao i ohrabrvanje mlađih žena da podu za karijerama u oblastima koje se tradicionalno smatraju „muškim“. Kampanja je da imala širok doseg, sa posebnim fokusom na mladima i uključivanjem partnerstava sa filmskim školama širom Evrope.

2. MAPIRANJE RAZNOLIKOSTI I INKLUIZIJE

Zajedno sa Eurimages, naš partner EFAD, prikupio je podatke o merama za promociju rodne raznolikosti na nivou cele Evrope u svim članicama ove dve institucije. Informacije prikazane u ovom mapiranju usmerene su pretežno na mere finansiranja filmova, festivala i udruženja. Mapiranje se fokusira na trenutne mere za promociju raznolikosti i inkluzije u filmskom i audiovizuelnom sektoru, sa ciljem isticanja potrebe za ambicioznijim akcijama u ovim oblastima. Ova mapa raznolikosti i inkluzije se redovno ažurira i dostupna je ovde.

II – STRATEGIJE BORBE PROTIV RODNIH NEJEDNAKOSTI U KINEMATOGRAFIJI/KINEMATOGRAFIJAMA EVROPSKIH ZEMALJA

A – METODOLOŠKA TAČKA

1. METODOLOGIJA KVALITATIVNOG DELA – LABORATORIJA

Poslali smo listu pitanja ponuđenu dole u **37 zemalja**²⁰: Albaniju, Nemačku, Austriju, Belgiju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Kipar, Hrvatsku, Dansku, Španiju, Estoniju, Finsku, Francusku, Grčku, Mađarsku, Island, Irsku, Italiju, Letoniju, Litvaniju, Luksemburg, Makedoniju, Maltu, Crnu Goru, Holandiju, Norvešku, Poljsku, Portugal, Češku, Rumuniju, Srbiju, Slovačku, Sloveniju, Švedsku, Švajcarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Ukrajinu. **Odgovorilo nam je 36 zemalja.** Za Albaniju koristili smo odgovore iz prethodnih godina, a dodatne informacije potražili na sajtovima institucija ovih zemalja.

Ove godine odlučili smo da ne kontaktiramo Rusiju, koja time nije deo ove studije.

2023. godine postavili smo sledeća pitanja raznim institutima:

1. **Praćenje rezultata**– Da li ste primetili promene u efikasnosti mera koje je vaša institucija preduzela u poslednjih nekoliko godina?
2. **Sprovedene politike** – za svaku vrstu mera (Deklaracija o namerama; horizontalni pristup „gender mainstreaming-a“; pozitivne akcije; politike ohrabrenja; politike senzibilizacije, vidljivosti, informisanja; politike protiv svih oblika nasilja) postavili smo dva pitanja:
 - a. Da li je vaš filmski institut prošle godine sprovodio - ili planirao da sproveđe - ovu vrstu mere?
 - b. Ako jeste, možete li da predstavite te mere i datum njihove implementacije?

2. METODOLOGIJA KVANTITATIVNOG DELA – EAO

Procenti koji stoje na vrhu pasusa o svakoj zemlji prikazuju procenjen udio dugometražnih filmova koje su režirale žene između 2018. i 2022. Ove brojke dostavljene su od strane našeg partnera EAO.

Evropski prosek u ovom periodu je 23%.

²⁰ Predstavljeno je 38 nacionalnih fondova koje smo kontaktirali, od kojih je 37 odgovorilo.

- Kvantitativna analiza zasniva se na podacima iz baze podataka Evropske audiovizuelne opservatorije LUMIERE; ova baza objedinjuje godišnje prijave za filmove koji će da budu prikazivani u bioskopima iz raznih izvora (uključujući podatke iz nacionalnih filmskih agencija i zavoda za statistiku).
- Uzorak studije uključuje evropske igrane filmove proizvedene i puštene u bioskope u Evropi između 2016. i 2020. godine. Skup podataka uključuje samo filmove čiju je najmanje jednu komercijalnu bioskopsku projekciju bilo moguće pratiti na jednom od evropskih tržišta obuhvaćenih u bazi podataka LUMIERE. Imajte na umu da se godišnji broj filmova proizvedenih u određenoj zemlji po LUMIERE-u može razlikovati od zvaničnih produkcijskih podataka, pošto ova baza podataka uključuje samo filmove koji su komercijalno objavljeni. Za vremenske serije, kao pokazatelj je uzeta godina produkcije umesto godine kada je film izašao.
- Analiza uključuje samo dugometražne filmove, izostavljajući kompilacije kratkih filmova i projekcije alternativnog sadržaja. U analizi su animirani filmovi razmatrani odvojeno od igranih filmova.
- Evropska audiovizuelna opservatorija identifikovala je i zabeležila pol svakog reditelja i scenariste.
- Prosečan udio žena po filmu računa se na osnovu ukupnog broja profesionalaca koji su uključeni u produkciju svakog igranog filma.

Prvi put ove godine, takođe ćemo uključiti i broj igranih filmova svake zemlje u period od 2018. do 2022. godine. Treba napomenuti da ovi brojevi ne moraju nužno odgovarati zvaničnoj statistici proizvodnje za svaku zemlju, već se odnose na uzorak koji se koristio za studiju, a koji dolazi iz base podataka OAS LUMIERE.

B – SPISAK UVEDENIH POLITIKA PO DRŽAVI

ALBANIJA

Nemamo reprezentativne cifre o procentima filmova koje su režirale žene u Albaniji.

Ove godine, Nacionalni centar za kinematografiju Albanije (ANCC) nije odgovorio na naše zahteve, stoga neki podaci mogu nedostajati: ovaj pasus je sažetak odgovora Centra oz prethodnih godina kao i informacija pronađenih na njihovom veb-sajtu ove godine.

Primena evropskih politika

Albanski nacionalni centar kinematografije (ANCC) finansira oko 30 filmova godišnje. Ovako mala kinematografska industrija otežava objavljivanje relevantnih statističkih podataka. Njen predsednik precizirao je da se radi na sakupljanju podataka koji obuhvataju statistiku iz kinematografije i televizije ove države. Međutim, izvršenje ovog zadatka čini se komplikovanim budući da tako nešto u Albaniji nikada ranije nije preduzeto niti podržano.

Kao vladina institucija, ANCC se, uz **politike evropskih inicijativa**, pridržava **politike albanske vlade** o rodnoj ravnopravnosti. Zaista, Albanski centar primenjuje **pravilo EURIMAGES-a** prema kojem će projekat koji je radila žena, u slučaju da on ima isti broj bodova žirija kao i projekat koji vodi muškarac, automatski da dobije finansijsku potporu ANCC-a. ANCC takođe razvija sopstvenu politiku za podsticanje rediteljki, njihovog zapošljavanja i finansijske podrške njihovim projektima. Diskriminacija na osnovu pola i seksualne orientacije je tako zabranjena u analizi prijava i odabiru projekata.

Unutrašnja osvešćenost, ali bez institucionalnih mera

Dobili smo informaciju da su „80% zaposlenih u ANCC-u žene i da je pitanje rodne ravnopravnosti za ovaj centar dužnost i stalni cilj koji se primenjuje u svim njihovim svakodnevnim aktivnostima“. Međutim, ANCC smatra da rodna ravnopravnost nije izazov za albansko filmsko stvaralaštvo jer su, prema njihovoj izjavi, timovi profesionalaca koji rade na snimanju gotovo istog sastava.

AUSTRIJA

% filmova koje su režirale žene: 34% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 149

Politika koja integriše rodnu ravnopravnost u svim segmentima

Austrijski filmski institut (AFI) se zalaže za međusektorsku politiku **gender mainstreaming-a**, odnosno Institut integriše rodnu perspektivu u sve svoje odluke, a posebno u finansijski proces kroz „**rodno budžetiranje**“. Ovo uključuje i uzimanje roda u

obzir prilikom formiranja komiteta ili uspostavljanja sistema podrške za režiju ili produkciju. 2019. godine, novi odbor Instituta za donošenje odluka izjavio je da želi da postigne paritet u svim svojim upravama i jedinicama za finansiranje.

Bonus koji daje rezultate

2018. godine, AFI je zatražio sastavljanje **studije** za period **od 2012. do 2016.** Odeljenju za sociologiju Univerziteta u Beču kako bi stekao uvid u filmski pejzaž radi poboljšanja položaja žena u industriji. Nakon zaključaka ovog izveštaja, austrijski institut je pokrenuo **Gender Incentive** (podsticaj diskriminisanima na osnovu roda), zadužbinu za nove projekte u vrednosti od **30.000 evra**, uslovljenu **bodovnim sistemom vezanim za prisustvo žena na ključnim pozicijama**. Tokom 2022. godine korist od ove mere je imalo **ukupno 12 projekta**, a svaki od njih pokrenuo je dodatno finansiranje u iznosu od 30.000 evra za nove projekte, dok je 13 novih projekata koristilo sredstva koja su prethodno dobila zahvaljujući rodnom podsticanju i koje je produkcija ponovo investirala u razvoj tih 13 filmova.

Ovu meru, u slučaju umetničkog i ekonomskog uspeha, prati i **bonus od 10%** koji su dobila dva filma u 2019. godini, pet filmova u 2020., četiri u 2021., nijedan u 2022. i pet u 2023.

Da bi se sadržaj radova detaljnije sagledao, drugi **izveštaj o rodu** u austrijskoj kinematografiji objavljen je u jesen 2021.²¹ Ovaj izveštaj se bavi statistikom finansiranja, podacima industrije i kvantitativnim podacima o projekcijama. Dakle, sa **finansijske strane**, „što je više novca, manje je žena“. Cifre se popravljaju, ali veoma sporo: one i dalje predstavljaju samo 25% ukupnog budžeta za finansiranje od 2017. do 2019. godine. **Što se industrije tiče**, uticajnijim odeljenjima (produkcija, režija i scenario) i dalje rukovode pretežno muškarci. **Međutim, u 9 od 10 odeljenja na koje se odnosi Gender Incentive, studija pokazuje primetan napredak po pitanju pozicije žena**: ima duplo više producentkinja nego pre uvođenja dodatnog finansiranja, 7,2% više rediteljki i 6% više scenaristkinja. Takođe, rediteljke su aktivnije na početku svojih karijera: 35% prvih filmova režiraju žene, nakon toga brojka pada na 24%. **Kvalitativni deo studije** pokazuje da „filmovi u režiji žena daju potpuniju sliku društva“. Između 2012. i 2019. godine, filmovi koje su režirale žene imaju 57% ženskih glavnih uloga, u poređenju sa 44% u filmovima koje su režirali muškarci. Samo 50% filmova koje vode muškarci prode Bekdel test, dok je sa filmovima koje vode žene to 84%. Konačno, filmovi koje su režirali žene pokazuju više raznolikosti na platnu, dok nijedan od filmova koje su režirali muškarci nije opisan kao „inkluzivan“.

Na kraju, AFI poručuje da podržava rodnu ravnopravnost u međunarodnim organizacijama kroz **radnu grupu EURIMAGES** kojom predsedava i čiji su članovi usvojili *Rodnu strategiju za 2021-23.*

Uvodjenje novog akcionog plana zsnovanog na hibridnim kvotama

²¹ Institut uvrsti u sve svoje odluke rodnu perspektivu
<https://filminstitut.at/institut/gender/gender-report>

Od 2021. godine, radi poboljšanja proporcije filmskih autorki, prema smernicama Instituta uveden je novi sistem kvota sa ciljem postepenog prelaska ka jednakoj raspodeli finansiranja do 2024. godine. To su hibridne kvote, ali fleksibilne. Ako postavljeni cilj nije postignut u roku od šest meseci, neće biti kazni: odeljenje jednostavno mora da prijavi situaciju nadzornom odboru koji se potom bavi situacijom na osnovu specifičnih okolnosti. Cilj instituta bio je da u 2021. i 2022. godini najmanje 35% sredstava bude dodeljeno ženskim projektima. 2023. godine taj cilj je bio 40%, dok će 2024. isti biti 50%. Odluka o finansiranju prvenstveno se zasniva na proceni kvaliteta projekta, kako umetničkog, tako i komercijalnog. U drugoj fazi selekcije, Komisija uzima u obzir rodnu ravnopravnost u budžetu predloženog od strane projektnog tima. Nakon što je projekat izabran, Komisija se stara da se sredstva ravnomerno raspodele između muškaraca i žena u timu tokom određenog observacionog perioda. Do 2024. godine trebalo bi postići rodnu ravnopravnost sa odnosom muškaraca i žena sa po 50% od ukupnih dodeljenih sredstava, uz moguće odstupanje od 5%.

Prema našim kontaktima, ovaj akcioni plan počinje davati rezultate: 2021. , u prvoj godini primene rodne preraspodele budžeta, ciljevi AFI-a su postignuti. Tokom 2022. godine, prema smernicama AFI-a, u tri oblasti finansiranja postignut je cilj od 35%: kako je objavljeno u godišnjem izveštaju Instituta, u finansiranju razvoja scenarija udeo žena iznosi 25% (iznosio je 50% u 2021.), u finansiranju razvoja projekta iznosi 44%(38% u 2021.), dok u finansiranju produkcije udeo žena iznosi 39%(38% u 2021.).

Ciljane i dugoročne akcije

AFI svoje finansijske mere prati raznim akcijama koje imaju za cilj promovisanje položaja žena u filmskoj industriji. Ove inicijative se obnavljaju i usavršavaju svake godine, pokazujući na taj način proaktivnu prirodu AFI-jevog dugoročnog rada na uvođenju rodne ravnopravnosti. Ovo uključuje:

- Organizaciju konkursa za scenario „**If She Can See It, She Can Be It**“, sa ženskim likovima koji se protive rodnim stereotipima. Sedmo izdanje održava se u periodu 2022. i 2023. godine na temu raznolikosti.
- Rad na poboljšanju profila rediteljki putem **redovnog objavljivanja njihovih intervjuja**²² koje finansira AFI i koji se nalaze **na njihovoj veb stranici**.
- Poboljšanje uslova rada za osobe sa decom promovisanjem „podele poslova“, tj. podele zadataka između više ljudi kako bi se omogućilo individualno smanjenje radnog vremena.
- Od 2022. godine, troškovi čuvanja dece su prihvatljivi za finansiranje od strane Instituta
- **Etički kodeks**²³ koji je dodat ugovorima između AFI-ja i filmskih timova koji dobijaju finansijsku podršku Instituta. Ovaj kodeks definiše pravila koja se moraju poštovati, a u pogledu nediskriminacije i borbe protiv svih oblika nasilja.
- Kreiran je i Tandem program obuke²⁵ namenjen ženama koje prvi put preuzimaju funkciju rukovodioca odeljenja. Mlađi rukovodilac odeljenja obučava se pod mentorstvom strajeg rukovodioca odeljenja, kojeg bira, a koji se plaća za svoju

²² <https://filminstitut.at/film/interviews>

²³ <https://filminstitut.at/code-of-ethics>

ekspertizu koju pruža svom saradniku. Tokom 2022. godine, razvijaju se nove podsticajne mere:

AFI će u 2023. godini pružiti:

- Treći izveštaj o rodnim pitanjima na austrijskom filmu,
- Drugu studiju o rasizmu na austrijskom filmu,
- Četvrto izdanje ProPro- Produentskog programa za žene, jedninedeljnog programa praćenja producentkinja sa ciljem promocije i jačanja položaja žena u filmskoj industriji.

BELGIJA

% filmova koje su režirale žene: 27% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 230

U Belgiji postoje dva nacionalna fonda: **Centar za film i nacionalne umetnosti Brisela-Valonije** sa francuskog govornog područja i **Audiovizuelni Fondovi Vlamsa** sa flamanskog govornog područja.

Mere za postizanje pariteta u finansiranju projekata u francuskom govornom području
2020. godine videli smo da je *Centar za film i audiovizuelne umetnosti Brisela-Valonije* (CCA) sebi postavio izazov da podstakne što više žena na prijavu projekata. U pitanju je sledeće:

- Od 2016. godine **CCA daje prednost – radi jednakog kvaliteta prijave – filmovima koje su radile žene**. Ove godine nas je naš kontakt informisaoda CCA uključuje ciljeve jednakosti unutar globalne potrage za raznolikošću, što znači da se od 2023. godine prioritet daje onim prijavama koje donose najviše raznolikosti.
- Od 2019. godine Centar obezbeđuje **paritet u okviru Komisije za selekciju filmova**; od 2023. godine, sve CCA-ove interni žiriji (odbori, pozivi za projekte, i paneli za regrutaciju)će imati jednaku zastupljenost.
- Od 2022. godini, **sve aktivnosti CCA i njihov budžetski uticaj** (neutralan, pozitivan ili negativan) **analiziraju se iz rodne perspektive**. Ove podatke prikuplja posebna jedinica. Međutim, upravo ta jedinica jedina ima pristup ovim podacima, te mi nismo mogli da im pristupimo.

Kvantifikovati i kvalifikovati diskriminaciju radi podizanja svesti

CCA nastoji da podigne svest javnosti, kao i svest profesionalaca u sektoru kroz akcije različitih formi:

- Godišnje statističko praćenje: ovaj izveštaj analizira rodnu evoluciju zahteva podnetih Filmskoj komisiji i odabrane od strane iste. Već nekoliko godina, ova analiza se sumirá u Bilans Centra za kinematografiju.
- **Objavljanje univerzitetskih studija²⁴**: prvo 2020, a zatim i 2022. godine, Centar je finansirao dve univerzitske studije koje analiziraju filmove odabrane za nagradu

²⁴ <https://www.fc-gloria.at/projekte/tandem/>

Magritte du cinema od 2018. do 2020. godine. Sa Sarom Sepulčr (Sarah Sepulchre)na čelu, utvrđeno je nekoliko stvari: **paritet je postignut među likovima predstavljenim na filmu, ali je daleko od toga da se on postigne u okviru kreativnihtimova** (dve trećine analiziranih filmova napisali su i režirali samo muškarci). Takođe, **likovi ne oslikavaju diverzitet**: samo sporedni likovi imaju višeslojni profil, dok su glavni likovi uglavnom belci, fizički sposobni i heteroseksualni.

- Tokom 2023. godine CCA je sarađivala i finansirala studiju o poslednjih 10 godina u francusko-belgijskom filmskom sektoru. Ova studija, koju je objavilo udruženje “Elles Font des Films” i istraživačice Sare Sepulčre, ima dva dela- sveobuhvatnu statisktku o rodoskoj zastupljenosti i analizu prikaza predstavljenih u fikciji i dokumentarcima proizvedenim u Federaciji Valonija- Brisel. Brojke su predstavljene u junu 2023. godine.
- **Organizacija dana u 2021. godini posvećenom podizanju svesti o rodnim stereotipima i raznolikosti kroz pisanje**, režiju i čitanje scenarija. Tokom ovog dana biće održane radionice i plenumi za pisce i reditelje koji su dobili sredstva od Centra.
- **Organizacija konferencija o rodnim pitanjima**: 2022. godine organizovane su dve konferencije na temu roda; sve su dostupne na **sajtu²⁵** CCA-a.
- Pokretanje **kurseva obuke filmskim ekipama na terenu za borbu protiv seksističkog i seksualnog nasilja** u jesen 2022. Cilj ovog kursa je sprečavanje i pružanje ključnih stvari za delovanje protiv seksističkog i seksualnog nasilja u audiovizuelnom sektoru,a naročito na filmskim setovima. Ova obuka, koja nije obavezna, uglavnom je namenjena producentima, profesionalcima u ovom sektoru i osobama koje žele postati referenti za sprečavanje uznemiravanja i zlostavljanja. U toku 2022. godine, 289 ljudi će se obučiti, a kurs će biti ponovljen i u 2023. kako bi se dosegnuo što veći broj profesionalaca u industriji.

Podsticanje, a ne nametanje pariteta

CCA je partner u inicijativi za podsticanje ravnoteže rodova među belgijskim scenaristima: 2020. godine, tokom BRIFF-a (Briselski međunarodni filmski festival), **inicijativa PiTCH** povezala je scenariste sa potencijalnim partnerima za njihov projekat dugometražnog igranog filma (producenti, operateri, distributeri, itd) tokom **pitching sesije**.

Belgijski centar želi da se pozabavi rodnim pitanjem tako što će da ga proširi i na diverzitet kroz implementaciju svog **Plana diverziteta**(Diversity Plan), **usvojenog 2021.** Ovaj plan predviđa:

- Uvođenje (od drugog kvartala 2022. godine) **tabele raznolikosti** u prijavama za podršku u razvoju i produkciji koja ima za cilj da pozove „vođe projekata da razmisle o raznolikosti i inkluziji ispred i iza kamere, kao i o sredstvima neophodnim da se dođe do publike koja će bolje da predstavlja društvo“;
- Organizaciju **obuka za dobitnike podrške za igrane filmove dugog trajanja**: svi dobitnici moći će da dobiju individualnu sesiju za podizanje svesti na temu

²⁵Studije CCA-a o raznolikosti u industriji možete pronaći ovde:<https://audiovisuel.cfwb.be/ressources/publications/etudes/>

predstavljanja. Ova sesija, koja nije obavezna, ima za cilj da podigne svest među onima koji će predstavljati kinematografiju sutrašnjice.

Akcije započete 2022. godine nastaviće se i u 2023. godini.

Konačno, u okviru ovog okvira promovisanja različitosti CCA je deo projekta **New Dawn** zajedno sa osam drugih evropskih fondova.

Konačno, prema našim informacijama, postizanje namenskih **budžeta i sredstava u ove svrhe** predstavilo je izazov za politike rodne ravnopravnosti u 2021. godini. Zbog zdravstvene i ekonomске krize u poslednjih nekoliko meseci, ovaj novoustanovljeni budžet u 2022. godini nije mogao da bude osposobljen.

Na flamanskoj strani, Vlaams Audiovisueel Fonds razvija sveobuhvatni, ambiciozni akcioni plan za inkluziju

U 2020, Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF) najavio je **prvu fazu svog akcionog plana po pitanju roda i inkluzije**. Od tada, čitavo jedno poglavlje njegovog godišnjeg izveštaja posvećeno je rodnim pitanjima²⁶. Prema VAF-u, **izborne komisije i žiriji rodno su izbalansirani** i posebna pažnja poklanja se kulturnoj i etničkoj raznolikosti njihovih članova. Pažnja se posvećuje i **izboru instruktora i vođa radionica** u oblasti razvoja talenata, ali i izboru panela i govornika na VAF masterklasovima i konferencijama.

Nastavak prikupljanja što većeg brojarodno relevantnih podataka

Flamanski fond od 2015. godine **prikuplja podatke** o polu i starosti svih osoba uključenih u prijavu za grantove. Fond ove podatke posvećeno prosleđuje **spoljnim istraživačkim institutima** kako bi podržao studije o flamanskoj kinematografiji. Centar će organizovati veliku kampanju za ažuriranje ličnih podataka svih kontakata u njihovoј internoj bazi podataka. Istovremeno, povezuju neobavezno osnovno merenje oko uključenosti i komunikacija sa ovom kampanjom. Na početku, sa ciljem da se dobije što realnija slika demografskog sastava i oblasti interesovanja podnositelaca zahteva. Ovo će omogućiti Centru da usavrši svoje politike u vezi ove obe teme. Centar će nakon toga obavestiti o vremenu i načinu ove kampanje.

Konačno, 2022. godine VAF nam je rekao da bi Centar želeo da započne (možda i u saradnji sa nekim od univerziteta) **istraživački projekat o ljudima na pozicijama moći u audio-vizuelnom sektoru**, sa ciljem proučavanja tipičnih profila producenata, programera, distributera, menadžera nabavke, itd. Obavešteni smo međutim da se ni do danas ovaj projekat nije pokrenuo.

Podizanje svesti o ovim pitanjima

Kako bi podigao svest o ovim pitanjima, flamanski fond sprovodi mere usmerene na filmske profesionalce i one usmerene na šиру javnost:

²⁶ <https://audiovisuel.cfwb.be/diversite/>

- Zajednička organizacija (krajem 2021) **događaja posvećenog podizanju svesti protiv svih oblika nasilja**. U ovaj događaj uključena je i obukau snimanju intimnih scena; zajedno sa trenerom koji bi bio tu da savetuje i usmerava.
- Ažuriran je VAF-ov veb sajt, te sada uključuje **stranicu posvećenu inkluziji**²⁷, kao i vezu do Vladine komore za rodna pitanja preko kojemože da se prijavi zlostavljanje. Ova stranica će postepeno da se dopunjava savetima, informacijama, studijama, korisnim brojevima za žrtve zlostavljanja i transgresivnog ponašanja itd. Fond će da uspostavi komunikacioni plan radi redovnog ažuriranja sadržaja sajta; Sajt će sadržati i savete.
- Aktivno učešće u **podizanju svesti svih aktera sa kojima sarađuje**: tokom stručnih skupova, fond podstiče izlagače, festivale i filmske organizacije da aktivno potražuju raznolikost prisutnu i u publici i unutrašnjem funkcionisanju;

Razvoj politike podsticaja za žene u filmu

Fond je 2020. godine pokrenuo program podsticaja za žene u filmu. Nakon veoma pozitivnih povratnih informacija o ovoj meri, VAF namerava da određene akcije poveća od 2023. godine:

- 2020. godine VAF pokreće **program privremenih grantova za rodove**. Putem ove pomoći, VAF podstiče producente da sarađuju više sa ženskim talentima. Producent koji može da dokaže, na osnovu objektivnih kriterijuma nakon završetka projekta, da su ženama pružene jednake prilike, imaće pravo na automatsku podršku iz ovog granta za svoj sledeći projekat. Ova pomoć može iznositi od 5.000 do 25.000 evra, u zavisnosti od vrste podržanog filma i njegovog trajanja;
- 2023. godine VAF će **kreirati program obuke i osnaživanja žena u kinematografiji: the Leiderschap en Eigenheld in Film (LEF)**. Program će se sastojati od niza modula oko tema kao što su inkluzivno liderstvo, preduzetništvo, komunikacijske veštine i umrežavanje. Cilj će biti podrška karijerama ljudi podložnim diskriminaciji u sektoru omogućavanjem da se pristupi konkretnim alatima. VAF nudi usluge čuvanja dece učesnicima programa.

Podsticajne politike se proširuju kako bi se omogućila veća inkluzija

U 2022. godini VAF je pokrenuo globalni **akcioni plan za inkluziju** i predstavio svoje ciljeve i dela u razvoju. VAF ima za cilj da proširi ove podsticaje na **sve osobe koje su izložene diskriminaciji**; fond već sprovodi niz mera u ovom pravcu:

- Učešće u uvođenju konkursa **za projekteigranih mini serija** (2022), gde je inkluzivni pristup važan kriterijum ocenjivanja pri izboru projekata;

²⁷Zemlje čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su: Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie i Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska (Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija (Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese Film and Audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Sve informacije možete da pronađete na sajtu <https://newdawn.film/>.

- Od početka 2022. godine, kandidati za grantove za film, medije ili video igre sada svojoj prijavi moraju da dodaju odeljak posvećen **inkluziji** koji će u velikoj meri da se uzima u obzir pri izboru projekata. Kreatori odabranih projekata zatim, tokom sprovodenja predloženog procesa inkluze, **dobijaju smernice od stručnjaka**;
- Od maja 2022. VAF je deo **transnacionalnog fonda New Dawn**, koji se eksplicitno fokusira na inkluziju²⁸;
- Konačno, VAF je sproveo obuku o nesvesnim stereotipima za svoje zaposlene, odbor direktora i članove svojih selekcionih komisija. Ova obuka obrađuje pitanje roda kroz interseksionalnu prizmu i ponoviće se 2024. godine.

BOSNA I HERCEGOVINA

% filmova koje su režirale žene: 14% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 14

Bosna i Hercegovina je član EFAD-a od 2022, i od ove godine je uključujemo u našu studiju o položaju rediteljki u Evropi.

Bez mera i statistike

Fondacija za kinematografiju Sarajevo nas nije obavestila o bilo kakvim merama na snazi ili planovima da podstiče ravнопravnost polova. Naš izvor nas obaveštava da oni prikupljaju podatke o polu osoba na ključnim položajima u finansiranim filmovima, međutim ova statistika trenutno nije analizirana niti objavljena. Fond trenutno ima privremeni Upravni odbor koji je upravo oformljen, i naš izvor veruje da pitanje o primeni mera može biti tema razgovora u 2024. godini.

Nizak broj filmova proizvedenih na godišnjem nivou delimično objašnjava značajne promene u udelu filmova koje su režirale žene jednog perioda u odnosu na drugi, uistinu udeo filmova koje su režirale žene je u proseku 31% tokom perioda između 2013. i 2017., u poređenju sa 14% tokom perioda između 2018. i 2022. Štaviše, dok je razmara filmova proizvedenih od strane rediteljki u Bosni i Hercegovini znatno daleka od evropskog proseka, u drugim profesijama koje je proučavao Evropski audiovizuelni obeservatorijum, razmara žena je blizu evropskog proseka. Tokom perioda između 2018. i 2022 godine, bilo je 31% producentkinja (evropski prosek je 32%), 10% žena kinematografa (evropski prosek je 10%) i 10% urednica (evropski prosek je 11%).

Naš izvor nas obaveštava da, po njegovom mišljenju, bi trebao postojati Evropski fond koji će podržati programe jednakosti polova u zemljama gde filmski centri, usled veoma ograničenog budžeta, nisu u mogućnosti da te programe sami sprovedu u delo. Takođe bi se trebao osnovati program podizanja svesti za članove filmskog centra.

²⁸ <https://www.vaf.be/voor-de-sector/inclusie/impulspremie-voor-gender>

BUGARSKA

% filmova koje su režirale žene: 14% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 89

Bez mera i statistike

I ove godine, Bugarski nacionalni centar kinematografije (CNC) saopštio nam je da **nije prikupljaо podatke koji se odnose na pol**; nismo dobili ni obaveštenje o preduzimanju mera za promovisanje jednakih mogućnosti.

Ove godine, naš kontakt u bugarskom CNC-u obavestio nas je o internet sajtu²⁹ koji je koordinirao Grad Sofija u partnerstvu sa Institutom za kulturu i bugarskim Ministarstvom spoljnih poslova. **Ovaj sajt prikazuje položaj žena u bugarskoj kinematografiji** i predstavlja oko 30 rediteljki. Neki statistički podaci ipak su dati: saznajemo da su između 2005. i 2017. rediteljke zauzele 17,90% prijava za grantove bugarskom CNC-u. Iz istog perioda, iza 16,5% filmova sufinansiranih od strane Centra stoe žene. Međutim, ova veb stranica nije povezana sa bugarskim CNC-om niti sadrži link koji upućuje na njegovu stranicu.

Ove godine, bugarski CNC je naručio studiju o Jednakosti polova od jednog istraživača, rezultati su predstavljeni na događaju pod imenom „Sastanci u Sofiji o filmskoj industriji” u okviru Međunarodnog filmskog festivala u Sofiji marta 2023. Ovo je istraživanje o profesionalcima u industriji na temu jednakosti polova u industriji i mera koje bi oni želeli da se primene unutar iste kako bi se promovisao paritet:

- 77% žena i 32% muškaraca doživljavaju diskriminaciju u filmskoj industriji;
- 71% žena i 27% muškaraca osećaju da im je roditeljstvo još više otežalo da postignu profesionalni uspeh;
- Najpopularnija mera među ženama kako bi se ohrabrike da uđu u industriju je isticanje uspešnih filmadžija u školama za film (64% žena);
- Najpopularnija mera među ženama kao podrška u industriji je povećanje podrške tokom realizovanja prvog i drugog filma (66% žena);
- Svega 21% žena i nijedan muškarac misli da nacionalne kvote za finansiranje mogu pružiti podršku karijerama žena filmadžija.

HRVATSKA

% filmova koje su režirale žene: 20% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 69

Hrvatska postavlja temelje za buduće delovanje

Iz Hrvatskog audiovizuelnog centra (HAVC) rekli su nam da planiraju da uvrste rodnu ravnopravnost u Nacionalni program koji definiše prioritete Centra za naredne četiri godine. Radi se o političkom dokumentu visokog nivoa sa godišnjim izveštajima o napretku i dobrim prognozama za rodnu ravnopravnost u audio-vizuelnom sektoru u Hrvatskoj. Program je u

²⁹ <https://jeni-bg-kino.com/en/>

završnoj fazi usvajanja i trebalo bi da bude uspostavljen. Usled administrativnih poteškoća, naš kontakt nas obaveštava da je njegovo usvajanje odloženo i da će biti uspostavljen na kraju godine, ili čak početkom 2024.

Pored toga, HAVC je uspostavio neformalnu **radnu grupu** za rešavanje pitanja u vezi sa rodno zasnovanim zlostavljanjem. Očekuje se da će ova grupa, sastavljena uglavnom od žena aktivnih u hrvatskom filmskom sektoru, uskoro da proširi svoje članstvo kako bi odražavala bolju ravnotežu polova. Davanje konkretnih preporuka, stvaranje anonimnog kontakta za prijavu nasilnog ponašanja, pružanje saveta i organizacija radionica za sva profesionalna tela su neke od aktivnosti koje se od grupe očekuju. Godinu dana nakon formiranja – preporuke i dalje nisu postavljene, ali su razvijena partnerstva sa relevantnim nevladinim organizacijama i Akademijom dramskih umetnosti.

Hrvatski centar je naručio i **studiju o rodnoj ravnoteži** koja će pružiti osnovu za sve buduće akcije ili statistike.

HAVC takođe obraća pažnju i na **rodnu ravnotežu u izboru članova odbora i umetničkih savetnika**: centar predviđa bolju dinamiku u donošenju odluka i veću raznolikost pogleda nakon postizanja pariteta. Od ukupno četrnaest savetnika, šest su žene. Naš kontakt nas obaveštava da HAVC ohrabruje svoje savetnike da posebno obrate pažnju da diverzitet u najširem njegovom smislu tokom ocenjivanja projekata (uzimajući u obzir raznovrsnost upućenih tema, paritet među rediteljima, različitost godišta i porekla osoba koje učestvuju u proizvodnji, itd.) Konačno, upravni tim centra je sada sačinjen od jednakog broja muškaraca i žena, 2022. godine žena je primljena na mesto zamenika generalnog direktora HAVC-a.

Prikupljanje podataka o rodu i finanansijske posledice

Hrvatski centar nam je rekao da je 2022. Naručio studiju o **rodnoj ravnoteži**, koja će dati osnovu za sva buduća delovanja i statistiku.

HAVC od 2023. radi na uvodenju formulara koji moraju popuniti producenti igranih filmova koje finansira Centar pre nego što dobiju treću ratu. Producenci će morati da sačine listu raznih članova filmske ekipe, naglašavajući pol svake osobe na raznih položajima. Cilj je da se dođe do opširne statistike o polnoj neravnoteži u raznim profesijama u filmovima koji se finansiraju.

Implementacija prve politike podrške

Kako bi promovisali opaženost žena filmadžija, naš kontakt nas obaveštava da svakog marta, Centar finansira i učestvuje u organizaciji događaja kako bi se istakao rad žena filmadžija.

Centar je 2022. primenio svoje prve mere podrške na temu rodnosti:

- s jedne strane, trošak obezbeđivanja ustanova za brigu o detetu za timove je sada moguć tokom prijave za finansijsku podršku projekta;

- drugo, HAVC je finansirao filmski festival *Ponta Lopud*, koji se fokusirao **na žene koje rade u filmskoj industriji a pogotovo na „snimateljke”** iz Hrvatske i Jugoistočne Evrope, gde su se organizovale teorijske i praktične radionice.
-

KIPAR

Nemamo prikazane cifre procenta rediteljki na Kipru

Praćenje rodne statistike

Ministarstvo kulture prikuplja podatke o rodnosti kako bi bolje razumelo rodnu rasprostranjenost na rukovodećim položajima i posebnim potrebama kiparske filmske industrije kako bi omogućili veću inkluziju. Do 2022. u filmovima finansiranim od strane Ministarstva:

- 17% filmova su bili režirani od strane žene ili su u njihovoј režiji učestvovali,
- 26% ljudi koji rade na snimanjima su žene,
- 25% supervizora postprodukcije su žene,
- 50% glavnih likova i 41% sporednih likova su žene.

Uzimajući u obzir statistiku, naš sagovornik ističe da je važno imati na umu da je kiparska filmska industrija veoma mala, pa je statistika izuzetno promenljiva iz jedne godine u odnosu na drugu. Ministarstvo nas informiše da rodne probleme shvata veoma ozbiljno i da aktivno radi na tome da kiparska filmska industrija postane inkuzivnija i rodno uravnotežena.

Prvi koraci ka sproveđenju mera?

Ministarstvo nas obaveštava da **aktivno radi na različitim načinima promovisanja rodne ravnopravnosti** kako bi uhvatili ritam glavnih evropskih kampanja finansiranja. Posebna pažnja posvećena je **komisiji za izbor** koja se nalazi pri Ministarstvu: ova komisija je sastavljena od šest žena i tri muškarca; u pitanju je jedina javna komisija koja je ovlašćena da bira filmske projekte koji će dobiti finansijsku podršku.

Od tada Ministarstvo je objavilo svoje prve deklaracije o nameri da promovišu paritet:

- Posvećeno je **promovisanju obrazovanja žena**
- Kada Ministarstvo učestvuje u panevropskim i međunarodnim događajima, namera je da promoviše žene filmadžije sa Kipra. Na primer, kao deo inicijative „Producenti u pokretu”, Ministarstvo je imenovalo producentkinju i rediteljku Stelanu Kliris.

Prema našem kontaktu, zamenik ministra za kulturu Kipra u narednim godinama planira da uvede:

- Formulare za prijavu finansiranja koji sadrže neobavezno pitanje o tome kako filmska produkcija namerava da promoviše rodnu ravnopravnost, različitosti i inkluziju, ispred i iza kamere;

- Kada Izborni komitet smatra da je to potrebno projektu u razvoju, rodni stručnjak će biti u mogućnosti da pomogne i posavetuje timove. Taj projekat će potom morati da dokaže komisiji svoju uključenost i napor koji su uložili u rodna pitanja da bi prešli u sledeću fazu finansiranja (finansiranje proizvodnje filma);
- Radionica posvećena režiranju intimnih scena će biti finansirana od strane Ministarstva i realizovana od strane Saveza kiparskih režisera.

Kiparski festivali su svesni pariteta i rodne ravnoteže

Naš kontakt nas obaveštava da većina festivala koje finansira država ulaže **permanentne napore da obezbedi određeni stepen pariteta i inkluzije** u svojim internim timovima, ali i u timovima izabranih filmovima, a posebno na Kiparskom međunarodnom festivalu kratkih filmova, festivalima Dani kiparskog filma i na Lemesos međunarodnom festivalu dokumentaraca.

Organizuju se konferencije i događaji kako bi se istakle rediteljke i inkluzivne teme. Na primer, tokom Lemesos međunarodnog festivala dokumentaraca 2023. organizovana je diskusija pod nazivom „Šta li će susedi reći?” da bi se pričalo o nedostatku prikazivanja lezbejki u kiparskim bioskopima. Tokom festivala Međunarodni Dani kiparskog filma, događaj je obeležio rad rediteljke Džulije Bertučeli, i pogotovo njena karijera kao žene filmadžije.

ČEŠKA

% filmova koje su režirale žene: 24% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 290

Implementacija statističkih alata

Češki filmski fond (CFF) od 2020. godine proizvodi **statistiku** i o filmovima koje fond finansira, a i o onima koje ne finansira u svojoj selektivnoj šemi podrške, kako bi izračunao stopu uspešnosti projekata spram pola autora. Odeljak „Činjenice i brojke” iz godišnjeg izveštaja fonda posvećen je rodnoj statistici na ključnim pozicijama kao što su scenario, režija i produkcija.

Ova statistika pokazuje da, na kvantitativnom nivou, ima više filmova režiranih od strane muškaraca koji su podržani od strane fonda nego onih koje su režirale žene. Naš kontakt ističe da se ovo dešava posebno usled značajne razlike između broja prijava podnetih od strane reditelja i rediteljki: 2021. i 2022., žene filmadžije će imati udeo samo 25% od projekata podnetih CFF-u. Ovo je povećanje, ali veoma daleko od pariteta.

Prepreke za uvođenje inkluzivnih politika

Iako je Odbor CFF, čiji članovi odlučuju o dodeli bespovratnih sredstava, prvi put 2019. godine izrazio **podršku principu jednakih mogućnosti** za podnosioce prijava koji su

podložni diskriminaciji (pol, rasne manjine...), **Češka Republika nije usvojila specifične politike** prema ženama u kinematografiji.

Prema našem kontaktu u CFC-u, ovo je opravdano iz nekoliko razloga:

- Češko zakonodavstvo ne dozvoljava davanje prednosti kandidatima na osnovu kriterijuma identiteta (npr. bonusi ženama u sektoru). Stoga, CFC ne može da implementira takvu politiku;
- Štaviše, CFC deluje u jednoj maloj filmskoj industriji, njegovi resursi su ograničeni. Stvaranje posebnog poziva za podršku rediteljkama smanjilo bi sredstva za druge oblasti podrške, koje su prema našim kontaktima već nedovoljno finansirane;
- Na kraju, pominje se i sociokulturna barijera Češke, uz opšte odbacivanje svih vrsta kvota kao nepravednih.

Prepreke za uvođenje inkluzivnih politika

Iako je Odbor CFF, čiji članovi odlučuju o dodeli bespovratnih sredstava, prvi put 2019. godine izrazio **podršku ideji jednakih mogućnosti** za podnosioce prijava koji su podložni diskriminaciji (pol, rasne manjine...), **Češka Republika nije usvojila specifične politike** prema ženama u kinematografiji.

Prema našem kontaktu u CFF-u, ovo je opravdano iz nekoliko razloga:

- Češko zakonodavstvo ne dozvoljava davanje prednosti kandidatima na osnovu kriterijuma identiteta (npr. bonusi ženama u sektoru). Stoga, CFF ne može da implementira takvu politiku;
- Štaviše, CFF deluje u jednoj maloj filmskoj industriji i njegovi resursi su ograničeni. Stvaranje posebne kategorije za podršku rediteljkama smanjilo bi sredstva za druge oblasti podrške, koje su prema našim kontaktima već nedovoljno finansirane;
- Na kraju, pominje se i sociokulturna barijera Češke, uz opšte odbacivanje svih vrsta kvota kao nepravednih.

DANSKA

% filmova koje su režirale žene: 29% (prosek iz perioda od 2018. do 2022.)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 182

Rodna ravnopravnost kao plan akcije

Od decembra 2016. DFI je sproveo akcioni plan čiji je cilj bio da prijave za grantove budu podeljene na 50% prijava od strane muškaraca i 50% prijava od strane žena. U tom cilju, institut je odlučio da postavi:

- **Politike gender mainstreaming-a**, što znači integraciju rodnih perspektiva u sve odluke koje donosi institut, kao i davanje prioriteta u finansiranju projekata koji se bave rodnim stereotipima;

- Redovni **forum za dijalog** koji grupiše najveće profesionalke danske organizacije, tokom kog će da se raspravlja o novim inicijativama (npr. kvalitativne analize, mentorski programi, grafikoni...);
- Redovno **statističko praćenje** proizvodnje i objavljivanja rodno relevantnih podataka.

Podizanje svesti na svakom nivou

DFI takođe sprovodi **politiku podizanja svesti za svoje zaposlene i članove odbora** uključene u raspodelu podrške i finansiranja kroz obuku i radionice. U okviru ove politike podizanja svesti, Institut je **2018. godine** objavio **izveštaj za scenariste**, uz savete kako da se bore protiv rodnih stereotipa u scenarijima.

Od 2020. godine, u cilju podizanja svesti i podsticanja filmskih profesionalaca, DFI je kreirao novi dokument koji popunjavaju svi producenti koji se prijavljuju za podršku. Producenci sada moraju da prilože:

- **Pol** svih zaposlenih u tehničkom, kreativnom i glumačkom timu;
- **Iznose plata** u timovima i izveštaj o procentu razlika među platama;
- **Količina dijalog**akoju svaki član glumačke ekipe ima, u kontekstupola.

DFI je 2022. godine učestvovao na događaju za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja u audio-vizuelnom sektoru. Ova manifestacija pod nazivom „Linija u pesku“(*A Line In the Sand*) okupila je 13 organizacija iz oblasti filma, televizije i scenske umetnosti. Zajedničkim snagama izrađena je lista smernica za profesionalce u sektoru, uključujući i preporuke, savete za žrtve. Učesnici su takođe podsticali profesionalce iz industrije da odštampaju ove preporuke i rašire ih po filmskim setovima, bekstejdževima, šminkernicama, itd.

Rodna statistika u detaljima

DFI ima za cilj postizanje pariteta u prijavama za finansiranje. U stvari, DFI pomno prati **rodnu statistiku** kroz objavljivanje godišnje studije o rodu u danskoj kinematografiji i ažuriranje rodne sekcije u dokumentu „Činjenice i brojke“ koji predstavlja godišnji pregled Centra. Ovogodišnji nalazi su sledeći:

- 2021. godine, **58% glavnih uloga u igranim filmovima** imale su žene, što je najveća stopa koju je Centar ikada zabeležio (43% u 2020);
- Centar je primio više **prijava rediteljki** nego ikada ranije;
- Povećanje broja rediteljki DFI-evim komisijama za dodele nagrada:
 - Šema tržišta fokusira se na alternativnu (nezavisnu) kinematografiju. Po prvi put u 2021. godini, **50% projekata podržanih u okviru ove šeme režirale sužene** (u poređenju sa 46% u 2020). U 2022. godini, broj prijava rediteljki je naglo opao i ton a 23%,
 - Tržišna šema fokusira se na popularne filmove koji su privlačni širokoj publici. Projekti rediteljki predstavljali su samo 14% projekata odabralih u 2020. godini. U 2021. zabeležen je porast: **30% podržanih projekata režiserki**.

- Međutim, 2022. godine, nije finansiran nijedan projekat podnet od strane rediteljke;
- o U programu New Danish Screen, koji obezbeđuje sredstva za razvoj i proizvodnju eksperimentalnih igranih filmova, broj finansiranih projekata 2020. godine bio je 63%, 33% 2021. godine i 60% 2022. godine, a u delu za scenarijo, podržano je 0% projekata scenaristkinja 2021. godine (u poređenju sa 56% u 2020) i 38% 2022. godine.

Buduće linije delovanja

Danski Institut izveštava da stalno razvija nove inicijative za unapređenje rodne ravnopravnosti i aktivno učestvuje u borbi protiv seksualnog uzinemiravanja u kulturi i filmskoj industriji. Cilj DFI-a je da bude pravi predstavnik danskog društva u kontekstu **rodneravnopravnosti i diverziteta**. Njegov glavni izazov u narednim godinama je povećanje broja žena prijavljenih za finansiranje.

ESTONIJA

% filmova koje su režirale žene: 24% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 108

Usmereno ka uvođenju početnih mera?

Sve do sada, Estonski filmski Institut (EFI) nam je govorio da je bio metodičan u obezbeđivanju pariteta unutar komiteta koji dodeljuju institucione fondove ali nije uvela nikakve posebne mere za promociju rodne ravnopravnosti. Ove godine, naš kontakt nam kaže da kao deo razvojnog plana EFI – a, institut radi na objavi, u 2024. godini, deklaracije o namjeri na temu pariteta i različitosti. Institut takođe po prvi put planira da objavi rode statističke podatke prilikom prijava za finansiranje.

Da bi skrenuli pažnju na rad žena filmadžija, ove godine je institut organizovao omaž kako bi obeležio stoti rođendan Lejde Lajus, jedne od vodećih rediteljki u zemlji: digitalizovani filmovi su prikazani u bioskopima širom države, kao i putem interneta i na televiziji.

Konačno, u 2024. godini, institut planira da uvede **svoju prvu politiku nagrađivanja** tako što će ustanoviti grant za estonske rediteljke.

FINSKA

% filmova koje su režirale žene: 33% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 195

Dugogodišnji i čvrsto ustanovljena posvećenost

Prethodnih godina smo videli da je Finska filmska Fondacija (FFF) **izuzetno posvećena** rodnoj ravnopravnosti. Finska fondacija je uspostavila dva programa koji se sastoje iz **obuka, vodiča, statistike** i opširne **komunikacije** oko pitanja inkluzije.

U 2020. godini FFF **je objavila studiju o zapošljavanju i diskriminaciji u filmskoj industriji** koja pokazuje da se mnoge žene i dalje suočavaju sa rodnom diskriminacijom na radnom mestu, a da im je posebno teško da dobiju posao u takozvanim tehničkim odeljenjima.

Centar radi na objavljinju alata za profesionalce u tom sektoru, u saradnji sa Ženama u filmu i & Televiziji Finske i glavnim institucijama za finansiranje. Komplet alata će biti objavljen na jesen i pokrivaće razne teme: predstavljaće niz dobroih praksi od metoda selekcije po principu jednakosti i problema u prikazivanju do prevencije svih tipova uzinemiravanja i upotreba koordinatora privatnosti. FFF je u leto 2021. objavio smernice za snimanje intimnih scena, podstičući zapošljavanje **koordinatora za intimnost**³⁰.

...na osnovu precizne statistike

U svom godišnjem „Činjenice i brojke³¹, FFF posvećuje odeljak rodnoj ravnopravnosti pri finansiranju projekata. Pokazuje da će 2022. godine broj igranih filmova koje finansira FFF režirano od strane žena biti, 37.5%, u padu za 6.5% u odnosu na 2021. godinu. Naš sagovornik ističe da je **u odeljenjima gde je udio prijava ženskih i muških projekata blizu 50% postignut paritet u grantovima** koje dodeljuje Institut. Veoma jasan primer je odeljenje za prijave za finansiranje pisanje scenarija: 2010. godine 30% prijava predale su žene (projekti žena predstavljali su i 30% podržanih projekata). U 2021. prijavilo se 42% žena, predstavljajući 50,6% projekata finansiranih iz FFF-a.

Sve inkluzivnije mere

FFF je zadovoljan svojom dosadašnjom politikom, koja pokazuje veoma dobre rezultate, i namerava da nastavi sa svojim aktivnostima. Naš kontakt nam prenosi i da će se svaka nova politika najverovatnije fokusirati na **inkluziju i diverzitet** u većem obimu. Zaista, FFF prelazi sa pariteta na inkluzivnu strategiju koja se bavi potrebama svih nedovoljno zastupljenih grupa u filmskoj industriji. Ovo uključuje **prikupljanje detaljnih podataka** o zastupljenosti iza i ispred kamere, **rad sa organizacijama i programima** koji podržavaju imigrante i osobe sa invaliditetom u industriji, i **objavljinje serije članaka o diverzitetu**³².

Imajući to u vidu, FFF takođe učestvuje u projektu **New Dawn** pokrenutom u maju 2022. **New Dawn** je međunarodni fond za filmsku produkciju koji okuplja deset filmskih fondova³³,

³⁰ <https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2021/09/Laheisyyskoreografin-kanssa-tyoskentely-ENGL.pdf>

³¹ <https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2023/05/SES-Elokuvavuosi-FactsFigures-2022.pdf>

³² <https://www.ses.fi/wp-content/uploads/2023/05/SES-Elokuvavuosi-FactsFigures-2022.pdf>

³³ Države čiji javni fondovi učestvuju u ovoj inicijativi su Belgija (Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel de Bruxelles-Wallonie and Vlaams Audiovisueel Fonds), Finska ((Finnish Film Foundation), Irska (Screen Ireland), Luksemburg (Film Fund Luxembourg), Norveška (Norwegian Film Institute), Holandija

uključujući i devet evropskih koji žele da promovišu inkluzivniji filmski pejzaž i na taj način omoguće pravu raznolikost priovedanja.

FRANCUSKA

% filmova koje su režirale žene: 26% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 1512

Nacionalni centar za film i animaciju (CNC) najavio je veću posvećenost paritetu u 2019. godini, tokom drugog izdanja ***Assises pour la parité, l'égalité et la diversité*** (Zasedanja za paritet, jednakost i različitost), izvršenog u saradnji sa Collectif 50/50⁴⁸. Od tada, Centar je sproveo niz mera i politika usmerenih ka naglašavanju položaja žena u filmskoj industriji, preduzimajući proaktivne akcije u rasponu od uvođenja paritetnog bonusa do podrške i ispunjavanja obaveza u borbi za prevenciju i suzbijanje seksizma i seksualnog nasilja.

U svetu ovih snažnih posvećenosti paritetu i rodnoj ravnopravnosti, CNC je dobio odlikovanje *Diversity and Equality* (Različitost i jednakost) od strane AFNOR sertifikata⁴⁹ 2021. godine. Ovo odlikovanje je znak efektivne i dobrovoljne posvećenosti Centra da promoviše diverzitet i profesionalnu jednakost sprečavanjem diskriminacije.

Interna posvećenost paritetu i uslovljavanju festivalskih grantova

CNC je posvećen paritetu na različitim nivoima:

- Interno, CNC se zalaže za **paritet u predsedništvu i članstvu u svim svojim komisijama**. Na kraju 2020. godine, 51% od 52 odbora za finansiranje CNC-a činile su žene;
- **Za tela koja donose odluke u regionima**: u okviru potpisanih sporazuma sa regionima, CNC sada sistematski uključuje deo posvećen rodnoj ravnopravnosti. Pregовори о споразумима 2020-2022. uključuju **paritet u odborima koji biraju filmove podržane od strane regionala**, a posebna pažnja posvećuje se ženama ispred i iza kamere;
- **Što se tiče žirija festivala i škola**: od 2019., CNC ohrabruje poštovanje pariteta u žiriju. Pored toga, CNC vodi računa o tome da javne škole za film, *La Fémis* and *Louis Lumière*, imaju jednak broj žena i muškaraca u svojim razredima.

Primena "bonus za paritet"

CNC je 2019. uveo paritetni bonus kao deo svojih automatskih grantova. Razvijen u saradnji sa Collectif 50/50, ovaj bonus se dodeljuje umetničkim filmskim ekipama koje imaju barem onoliko žena koliko i muškaraca na glavnim rukovodećim pozicijama. Cilj je da se podstakne zapošljavanje žena na ključnim pozicijama u filmskoj produkciji dodeljivanjem **bonus od 15% filmovima koji ispunjavaju navedene uslove**.

(Netherlands Film Fund), Portugal (Portuguese film and audiovisual Institute) i Švedska (Swedish Film Institute). Za više detalja posetite New Dawn internet stranicu: <https://newdawn.film>

Na kraju 2022. godine CNC je uveo nekoliko izmena ovim bonusima:

- Položaj kompozitorki je uključen u šemu za izračunavanje bonusa za paritet;
- Pozicije postprodukcije zvuka (urednik zvuka i mikser) su sada uvršteni u šemu za izračunavanje bonusa za paritet;
- Pojam „producent“ je dodat „pravnom predstavniku“ kako bi odigrao ulogu producenta koji predstavlja produkcijsku kuću, razvija projekte i traži finansiranje;
- Stvaranje dve odvojene šeme za sektor animacije: jedna za 2D i druga za 3D.

Fokus na bonus za paritet

U 2021. i 2022. godini, 1/3 filma koji je podržao CNC je dobio ovaj bonus (31.3% 2021. i 33.7% 2022.). Ove brojke predstavljaju povećanje tokom vremena: ovaj bonus je obuhvatio 1/4 filma u 2020. godini i 1/5 u 2019. godini. Ovaj trend je pokazatelj posebne privlačne prirode ove mere.

U 2022. godini, timovi koji rade na naučno-fantastičnim filmovima će u proseku imati veći paritet (35.6% naučno-fantastičnih filmova koji imaju pravo na bonus za paritet) u odnosu na one koji rade na dokumentarcima (28.6% dokumentaraca) i animiranim filmovima (16.7% animiranih filmova).

Većina filmova koji koriste bonus su režirale žene ili su žene učestvovale u režiji (77% u 2022. godini).

Prosečan trošak filmova koji imaju pravo na bonus za paritet u 2022. godini je 13.14 miliona eura, neznatno manji od proseka za film koji je inicirala Francuska (4.40 miliona eura), ali znatno povećanje u 2021. godini (2.83 miliona eura u 2021.).

Podizanje svesti kroz promociju nasleđa

U okviru šema obrazovnog imidža, svake godine 2045 bioskopa primi 15% studenata koji studiraju u Francuskoj. Ceo katalog školskih programa (škola, fakultet, gimnazija i šegrt/kinematografije) obuhvata 300 filmova. U **2018/2019. godini**, 15 filmova, odnosno manje od 5% prikazanih filmova, režirale su žene. U 2021. godini, CNC je postavio cilj od 50 filmova u svim katalozima do 2024. godine. CNC je počeo da povećava udeo filmova žena reditelja, koje sada predstavljaju 19% od ukupnog broja prikazanih filmova. Naš kontakt nas obaveštava o nameri CNC-a da nastavi da ističe filmove režiserki u školskim programima.

Štaviše, od 2020. do 2021. i od 2021. do 2022. CNC je realizovao značajne radove na temu rodne ravnopravnosti u izvorima obrazovnog sadržaja. U svakom filmu CNC razmatra da li je prikladno istaći problem pariteta. Ovu temu obrađuje 80% obrazovne dokumentacije i blizu 50% edukativnih videa razmatraju pitanje pariteta.

Pored obrazovanja dece školskog uzrasta, CNC radi na promovisanju radova žena u kinematografiji putem svog filmskog nasleđa, obraćajući posebnu pažnju na obnavljanje i digitalizovanje filmova. U 2022. godini, 5 filmova koje su režirale žene će se pridružiti drugim 100 filmova koje su režirale žene i koje je obnovio CNC.

Na kraju, kako bi proširio opaženost svog rada, CNC pruža podršku udruženjima koja promovišu ravnopravnost ako što su *Créteil International Women's Film Festival*, *the Simone de Beauvoir Centre*, *Femmes & Cinéma*, *Les Femmes s'Animent*, *Pour les Femmes Dans les Médias*, *the Collectif 50/50*, *Women in Games*, i *the Lab Femmes de Cinéma*.

Međuvladina povelja za borbu protiv stereotipa

Prema našim kontaktima, borba protiv stereotipa biće sledeći projekat CNC-a. Na inicijativu Ministarstva za ravnopravnost žena i muškaraca, različitost i jednake mogućnosti i Ministarstva kulture, CNC je učestvovao u kreiranju i širenju **povelje „10 obaveza kulturnih i kreativnih industrija u korist ravnopravnosti“**. Predstavljena 2021. tokom Forum-a o ravnopravnosti generacija, povelja ima za cilj **borbu protiv seksističkih predstava i prevenciju seksualnog i seksističkog nasilja u kulturnim i kreativnim industrijama**. Otvorena je za sve vrste organizacija, javnih, privatnih ili neprofitnih, aktivnih u kulturnim industrijama. Sastoji se od oko pet ciljeva i deset obaveza, uključujući rad na prikupljanju rodno zasnovanih podataka o ženama u filmskoj industriji. Oko stotinu kompanija i međunarodnih mreža učestvovaće u ovom događaju, a Ministarstvo evropskih i spoljnih poslova sačinilo je i listu od 36 zemalja u kojima su kulturna i kreativna industrija prioritetska oblast, a koje su do bile rani primerak Povelje. U okviru ove Povelje CNC je najavio primenu klauzule **osiguranja koja pokriva rizik od „uznemiravanja“ na snimanju**.

Aktivna borba protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja

CNC sprovodi niz akcija za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i seksualnog nasilja u filmskoj industriji:

- 2020. godine, CNC se pridružio Ministarstvu kulture u kreiranju **telefonske linije za pravnu i mentalnu podršku** zaposlenima u kulturi koji su žrtve uznemiravanja ili (seksualnog) nasilja. Ovu jedinicu, kojom upravlja *Audiens*, upotpunjuje medicinska konsultacija u zdravstvenom centru u Parizu (Beržer);
- Za svaki zahtev za finansijsku pomoć CNC-u, podnositelj zahteva mora da popuni formular u kojem navodi mere koje je preduzeo da bi ispunio svoje zakonske obaveze, predviđene Zakonom o radu, a u pogledu **prevencije i borbe protiv seksualnog uznemiravanja**;
- U januaru 2021. godine, CNC je svoju **pomoć** uslovio ispunjavanjem **konkretnih obaveza** (koje treba da poštaju kompanije (produkcija, distribucija, prodaja, itd) koje su se prijavile za pomoć) **u pogledu prevencije i otkrivanja seksualnog uznemiravanja**, uključujući implementaciju informacionog sistema na radnom mestu, imenovanje referenta za uznemiravanje za strukture sa više od 250 zaposlenih i obezbeđivanje jedinice za uzbunu.
- Ova pomoć takođe zavisi od toga da li je pravni menadžer kompanije završio određenu **obuku** i dobio sertifikat. Cilj je da se podrže akteri sektora u prevenciji nedoličnog ponašanja u svim fazama produkcije i distribucije dela (na terenu, u studijima, prilikom promocije...). Obuku u CNC-u sprovodi **AVFT** (Evropsko udruženje protiv nasilja nad ženama na radnom mestu), organizacija osnovana 1985. godine i specijalizovana za borbu protiv rodne diskriminacije i nasilja nad ženama.

Do danas je 2700 profesionalaca steklo sertifikat koji potvrđuje da su završili ovu obuku. Ova mera je najavljena 2019. godine tokom Collectif 5050 zasedanja.

- Od 1. januara 2023. završetak ove obuke biće uslov za dobijanje CNC subvencija za **filmske operatere**. Ukupno, i u vreme objavljuvanja ove studije, više od 5200 profesionalaca, producenata i izlagača se upisalo ili je već završilo CNC trening;
- CNC je podstakao *MAIF* i *AREAS* (osiguravajuće grupe) da uvedu **klauzulu osiguranja** u sve ugovore o osiguranju snimanja koja **pokriva rizik od „uznemiravanja“**. Ova klauzula, na snazi od 1. jula 2021, besplatna je i primenjuje se na sve nove ugovore o osiguranju snimanja, kao i na sve postojeće ugovore između filmske ekipe i jednog od njihovih osiguravajućih kuća. Ovo je vodeća akcija u borbi protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja **koja pokriva troškove obustave snimanja** (na pet dana i do 500.000 evra) **nakon žalbe na uznemiravanje, napad ili rodno zasnovano nasilje**. Cilj je da se žrtvama omogući da progovore i prijave nasilje bez straha od gubitka vremena i novca za produkciju. Do decembra 2022. godine 450 radova je iskoristilo ovu klauzulu. Do danas, nije priavljen nijedan incident uznemiravanja.

Sve više i više statistike za kvalifikaciju i kvantifikaciju evolucije industrije

CNC je uveo rodne indikatore u 2014. godini. Od 2023. godine sva selektivna i automatska audio-vizuelna podrška će takođe biti uslov za predaju podataka o broju muškaraca i žena koji zauzimaju ključne pozicije u proizvodnji dela. Ovo će omogućiti CNC-u da olakša prikupljanje tačnih rodnih podataka dok podiže svest među producentima koji se prijavljuju da podrže centar.

Napokon, Odeljenje za studije, statistiku i prognoze CNC-a nastavlja da razvija rodne indikatore u većini svojih publikacija. Studije, rezime i prikazi izveštavaju o rodnim indikatorima koristeći se različitim pristupima (zapošljavanje, produkcija, publika, potrošnja). Sledеće studije su objavljene:

- Pregled CNC-a za 2022 .godinu, koji uključuje odeljak posvećen pitanjima rodne ravnopravnosti³⁴;
- Paritet: Akcije i pregled CNC-a za 2022. godinu³⁵
- Francuski filmovi u režiji žena iz 2022. godine³⁶
- Opservatorija za rodnu jednakost | Ključne cifre³⁷;
- Audio-vizuelna dela podržana između 2016. i 2020, režirana i pisana od strane žena³⁸

³⁴<https://www.cnc.fr/documents/36995/153434/Bilan+2022+du+CNC.pdf/70f30016-66c4-bff1-229d-b855ebf4f295?t=168>

³⁵https://www.cnc.fr/a-propos-du-cnc/etudes-et-rapports/bilans/parite--bilan-2022-des-engagements--du-cnc_1857285

³⁶https://www.cnc.fr/professionnels/etudes-et-rapports/etudes-prospectives/les-films-dinitiative-francaise-realises-par-des-femmes-en-2022_1921904

³⁷https://www.cnc.fr/professionnels/etudes-et-rapports/etudes-prospectives/observatoire-de-legalite-femmes--hommes--chiffres-cles_1907308

³⁸https://www.cnc.fr/professionnels/etudes-et-rapports/synthese/synthese-n22--les-films-dinitiative-francaise-realises-par-des-femmes-en-2021_1709782

NEMAČKA

% filmova koje su režirale žene: 32% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 822

Novi i ambiciozni zakon od 2022. godine

Za Nemački savezni filmski odbor (FFA), **novi Zakon o finansiranju filmova** (FFG) na snazi je od 1. januara 2022. On uključuje tri velike promene u politici u vezi sa rodnom ravnopravnosti.

- **Generalni direktor FFA ili jedan od njihovih zamenika mora biti žena.** To je već slučaj, međutim, važan je politički znak da je ova praksa sada ukorenjena u zakon (član 15).
- Rodna ravnopravnost je obavezan kriterijum kod **imenovanja izvršnih odbora i upravnog odbora** (član 12).
- Novi nemački zakon eksplicitno uzima u obzir situacije **diverziteta i invaliditeta**. Ovaj zakon daje upravnom odboru mogućnost da dalje radi na merama koje promovišu diverzitet i inkluziju u okviru njegove nadležnosti. U tom smislu, FFA planira da organizuje radionicu podizanja svesti o diverzitetu za članove Komisije za dodelu grantova (član 2 FFG-a). U okviru ovog konteksta je FFA 2023. godine pokrenula **radionice posvećene podizanju svesti** za članove komisija za dodeljivanje pomoći i njihovih zaposlenih.

Pored toga, član 2 FFG-a definiše misije FFA. Kao deo ovih misija, FFA mora da radi na promovisanju rodne ravnopravnosti, diverziteta i inkluzije. U tom kontekstu, FFA može finansijski da podrži inicijative industrije koje teže ovim ciljevima, kao što su **mentorski programi za žene u industriji**. Interno, FFA planira da organizuje radionice posvećene podizanju svesti o diverzitetu za članove komiteta grantova, kao što je na primer njihova finansijska podrška:

- **Programi mentorstva** za žene filmadžije
- **Konferencije** na temu koordinatora intime
- **Studije** na tu temu;
- **Programi posmatranja** različitih poslova u sektoru nedovoljno zastupljenih grupa;

Ove akcije su brojne i imaju za cilj da uobičaje mere koje su već na snazi: podsetimo se da je **od 2018.** producentima dozvoljeno da u budžete za podršku uključe i **troškove koji pokrivaju brigu o deci** (čak i ako se ova mera u realnosti koristi veoma retko, ona i dalje postoji u 2022. godini).

Finansiranje studija o rodnom paritetu u audio-vizuelnim sektorima

Naš kontakt nas je obavestio da FFA finansira različite studije o temama roda i diverziteta u nemačkim audio-vizuelnim oblastima. FFA je 2017. godine zatražila studiju o **rodnoj**

distribuciji obrazovnog sistema i profesionalaca u audio-vizuelnim oblastima u Nemačkoj³⁹. Glavni zaključci studije bili su da su muškarci prezastupljeni u nemačkim audio-vizuelnim poljima i da rodni stereotipi predstavljaju prepreku za žene u nekim profesijama.

Studija osuđuje dve glavne prepreke rodnoj ravnopravnosti u audio-vizuelnim sektorima: **predrasude zasnovane na stereotipima i mehanizme strukturalnog isključivanja**. Da bi se odgovorilo na prvu barijeru, sama studija podstiče ljudе da prepoznaju i skrenu pažnju na rodno zasnovane stereotipe kako bi oni bili otklonjeni. Za razbijanje mehanizama isključivanja biće potrebne konkretnije akcije.

FFA je 2022. godine učestvovao u finansiranju studije „Vidljivost i diverzitet“⁴⁰ (*Visibility and Diversity*). Glavni zaključak je da su ženski likovi, **iako sve brojniji na filmu, daleko manje raznoliki od muških**. Žene se konstantno prikazuju kao mršave, mlade i u romantičnim odnosima sa mušarcima, dok su muški protagonisti fizički raznovrsniji, različitog uzrasta i cenjeni na filmuzbog svog posla, a ne svog bračnog statusa. Ovaj disparitet prisutan je i iza kamere gde je manje režiserki i scenaristkinja nego režisera i scenarista. Ova studija pokazuje da **90% filmova režiranih od strane žena prolazi Bekdel test**, te da ti filmovi sadrže mnogo širi spektar ženskih likova.

Višestruko i sve inkluzivnije podizanje svesti

U cilju podizanja svesti o pitanjima pariteta i rodne raznolikosti, FFA sprovodi različite akcije, uključujući:

- Godišnje objavljivanje **brošure**⁵⁷ koja posebno ukazuje na rodnu podelu uloženih i odobrenih prijava za finansiranje u oblastima pisanja, režije i produkcije. Možemo primetiti da finansirani projekti u režiji žena uglavnom imaju niži budžet; u Nemačkoj je prosečan budžet za film koji je režirala žena 3,8 miliona evra, što je u proseku dva miliona manje od budžeta koji dobijaju njihove muške kolege.
- Kreiranje stranice na sajtu FFA posvećene već sprovedenim meraima za unapređenje rodne ravnopravnosti i diverziteta u audio-vizuelnom sektoru; ona uključuje članke, statistiku, ali i različite događaje u kojima je FFA uključen.
- Učešće na **Forumima dijaloga protiv seksizma**, inicijativi Ministarstva u saradnji sa nevladinom organizacijom EAF Berlin. Ciljevi su bili – sa jedne strane promovisanje razmene znanja i dobrih praksi za sprečavanje seksizma; s druge strane podsticanje preporuka za delovanje u oblastima kulture, medija i javnog prostora.
- Učešće FFA u **radnim grupama** na nacionalnom (sa nemačkim regionalnim filmskim fondovima) i evropskom nivou (EFAD radna grupa za rod i inkluziju) u cilju razmene informacija i koristi od strategija koje su se prikazale kao plodne u oblasti roda i različitosti. Radna grupa je trenutno u potrazi za rešenjima da poboljša radne uslove i boriti se protiv rodnog i seksualnog nasilja tokom snimanja filmova.

³⁹ <https://www.ffa.de/marktforschung-und-statistik-1.html?highlight=gender>

⁴⁰ https://www.ffa.de/aid=1365.html?newsdetail=20220208-937_frauen-auf-der-leinwand-jung-schlank-und-partnerin&highlight=frau

Uopšteno, politika FFA pokazuje sve veću interseksionalnost i sve više uzimaju u obzir pitanja različitosti.

GRČKA

% filmova koje su režirale žene: 16% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 70

Grčki filmski centar pravi prve korake

2020. godine, Grčki filmski centar (GFC) saopštio nam je da nisu preduzeli nikakve mere i da nisu objavili nikakve rodno relevantne podatke iz filmske industrije. Stvari se menjaju 2021. godine kada GFC uvodi nekoliko mera i počinje da istražuje i **analizira statistiku** vezanu za prijave za sredstva od instituta.

Prve mере за razvijanje pariteta

Kako je objavljeno prošle godine, GFC je uveo dva programa u 2021. sa posebnim odredbama za strategiju postizanja rodne ravnoteže:

- Prvo, program podrške izviđanju lokacija, na snazi od aprila 2021. godine, prema kojem se prisustvo žena u glavnim odeljenjima savesno razmatra među kriterijumima za ocenjivanje projekata.
- Drugo, od maja 2021. GFC podržava već finansirane projekte kratkometražnih filmova dodatnim grantom od 3.000 evra ukoliko se žene nalaze na najmanje osam sledećih pozicija: reditelj, pomoćnik režisera, scenarista, producent, menadžer produkcije, direktor fotografije, asistent kamere, grip, producijski dizajn, kostimograf, snimanje zvuka, dizajn zvuka, muzika, montaža, boje. U 2022. godini, prijavilo se i dobilo ovaj dodatni grant 8 kratkih filmova.

Prvi statistički podaci koje treba pažljivo pratiti

Naš kontakt nam je posao rodne statističke podatke od prošle godine: juna 2022. godine i juna 2023. godine, 36.50% prijava za grantove za scenarije su bile žene, koje su imale udela 35.70% u prijavama za režisere i 47.20% u prijavama za producente. Ove brojke su izuzetno slične onima objavljenim 2022. godine, iako se javio zapažen porast u projektima producentkinja (40% prijava između juna 2021. i juna 2022). Centar trenutno prikuplja podatke analizirane na osnovu roda, ali još uvek nisu uvršteni u godišnji izveštaj objavljenom na njihovoj internet stranici.

MAĐARSKA

% filmova koje su režirale žene: 23% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 155

Unutrašnje odredbe; bez politika

Mađarski nacionalni filmski Institut (NFI) ne prikuplja statističke podatke i nema akcioni plan vezan za rod u industriji.

Međutim, **interni propisi instituta** zabranjuju diskriminaciju i uznemiravanje i podstiču saradnike da pokreću pitanja seksualnog ili seksističkog nasilja. U 2020. godini institut uvodi **alarmni sistem** uz **etički komitet** koji služi zaposlenima, klijentima i saradnicima. Ovaj sistem omogućava ljudima da u poverenju „prijave bilo kakve brige, traže savet ili prijave kršenja“. Za svako upozorenje, etički komitet pokreće svoju istragu. Ovakav sistem nije uobičajen sistem protiv seksističkog i seksualnog nasilja, ali on omogućava prijave uznemiravanja na ovakav način.

U 2021. godini naš kontakt nam je, takođe, rekao da odeljenje za obuku NFI-a nastoji - posebno u vezi sa raspodelom svojih grantovima - da istakne žene u industriji. NFI nam je takođe rekao da vodi računa da članovi panela i govornici na konferencijama budu rodom uravnoteženi.

ISLAND

% filmova koje su režirale žene: 37% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 65

Interni rad na postizanju rodnog pariteta...

Islandske filmske centrali (IFC) istakao je rodna pitanja u svojim sistemima prijavljivanja, kao i u svojim internim smernicama za evaluaciju:

- Prilikom apliciranja za podršku, od podnositelaca zahteva se, između ostalog, **traži da navedu imena i pol svih osoba na kreativnim pozicijama**. Ukoliko njihov projekat bude podržan, **da bi dobili uplatu**, moraju da pošalju Centru aktuelnu listu rodne strukture kreativnog tima, kako bi se nepravednost u procesu prijave svela na minimum. Ovo omogućava filmskim stručnjacima da dobiju jasniju sliku o rođnoj distribuciji zaposlenih kako bi se lakše pozabavili disbalansom;
- U okviru internih procedura, konsultanti IFC-a upućeni su da prilikom čitanja i ocenjivanja predloga scenarija uzmu u obzir kriterijume postavljene u **Bekdel (Bechdel-Wallace) testu**⁵⁹ i da provere da li kreativni sadržaj prijava favorizuje višedimenzionalne ženske likove;
- IFC prati rodnu statistiku uprijavama za grantove i na podržanim projektima (u pisanju, režiji i produkciji) na godišnjem nivou i objavljuje stopu uspešnosti prema polu na svojoj internet stranici.

... posebno kroz novu filmsku politiku za period 2020-2030.

Nova politika Ministarstva prosvete, nauke i kulture definiše smernice za delovanje IFC-a do 2030. Što se tiče pariteta i inkluzije možemo da primetimo sledeće:

- Budžet IFC-a biće povećan tako da fond može da podrži više projekata u fazi pisanja scenarija, kao i širi spektar projekata. Fond će nastojati **da podrži ove projekte na osnovi pariteta**;
- Radice se na **vrednovanju uloge žena u stvaranju filmova**, posebno kroz edukaciju i podsticanje ženana rad u ovom sektoru;
- **Praćenje rodne statistike**: informativna veb stranica ili kontrolna tabla treba da se razvije kako bi se pružile statistike i ključni indikatori učinka za sektor. Na primer, statistike o prometu, prihodima i zaradama od izvoza treba da budu raščlanjene po polu, objavljene i redovno ažurirane.

Ipak, u 2023. godini, nakon promene u rokovodstvu prošle godine, naš kontakt nas obaveštava da se trenutno vrši evaluacija ovih mera i da još uvek nisu primenjene, pa tako za sada mi smo u početnoj fazi.

Dodatno, IFC je ministarstvu takođe predložio zakon koji bi omogućio **povećanje subvencija za 20%** ukoliko je na barem jednoj od ključnih pozicija (scenario, režija, produkcija) žena. Ovaj predlog se razmatra u Ministarstvu, ali još nije usvojen.

IRSKA

% filmova koje su režirale žene: 23% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 100

Akcioni plan i konkretne inicijative za ženske talente

U 2015. godini, Screen Ireland je usvojio **plan od šest tačaka** kako bi podstakao više žena da se prijave za finansiranje:

- Prikupljanje, objavlivanje i praćenje podataka o rodnoj neravnopravnosti;
- Podizanje svesti o rodnoj nejednakosti među produksijskim kompanijama i industrijskim reprezentativnim organizacijama; saradnja sa njima na inicijativama za obuku naglašavanjem nesvesne pristrasnosti u donošenju odluka;
- Obučavanje onih na kreativnim pozicijama o pitanjima različitosti i jednakosti;
- Nastavak obuke i inicijativa za mentorstvo kroz Screen Training Ireland program;
- Podrška školama i inicijativama visokog obrazovanja za promovisanje jednakosti u irskoj kulturi;
- Rad sa saradnicima za finansiranje projekata na promovisanju rodne ravnopravnosti i različitosti u javno finansiranim filmskim sadržajima.

U 2021. godini, kako bismo produbili i dali novu dimenziju ovom akcionom planu, naša sagovornica iz Screen Ireland-a podelila je sa nama nekoliko inicijativa za finansiranje koje je usvojila njihova institucija radi podsticanja i podrške ženskim prijavama i ženskim talentima:

- **POV, program finansiranja i obuke** isključivo za ženske talente;
- **Povećanje finansiranja produkcije** ženskih igranih filmova;
- Fokus na razvoju igranih filmova sa ženama na čelu;
- **Promocija i razmena** usmerena na ženske talente;
- Imenovanje novog Podkomiteta za rodnu ravnopravnost i različitost od strane Odbora reditelja Screen Ireland-a koji će se konsultovati sa spoljnim telima kako bi se uspostavile stalne politike i smernice za proces prijave i aranžmane finansiranja. Pododbor će takođe biti odgovoran za njihovu primenu i sprovođenje.

U 2022. godini, da bi promovisao više raznolikosti i rodne ravnopravnosti u industriji, Screen Ireland učestvuje u panevropskoj inicijativi New Dawn.

Kao nadovezivanje na ranije mere, povećanje vidljivosti kreativnog talenta u filmskoj industriji je postao prioritet *Screen Ireland* strateškom planu za period od 2021. do 2023. godine. Održivi plan *Screen Ireland*-a za 2020. godinu konkretno sadrži radnje i ciljeve koji idu ka ubrzaju jednakih mogućnosti za sve i promovišu inkluzivnu radnu atmosferu. Kao deo ovoga, *Screen Ireland* će razviti **nov plan diverziteta & inkluzije**, uključujući mere za postizanje rodne ravnopravnosti, kako bi se nadovezao na napredak postignut na prethodnom Planu o rodnoj ravnopravnosti sačinjenom od šest tačaka, **nove inicijative će biti objavljene 2024 . godine.**

Nove mere za suzbijanje nasilja u sektoru

Glavna nova karakteristika 2022. godine je uvođenje dva besplatna onlajn kursa obuke za stručnjake u sektoru, kao deo vladinog programa „Bezbedno stvaralaštvo“⁴¹ (Safe to Create). Teme ovih obuka su:

- **Borba protiv maltretiranja i uznevimiravanja** u umetničkom i kreativnom sektoru;
- **Borba protiv podsvesnih predrasuda.**

Godišnje praćenje statistike

Screen Ireland takođe objavljuje godišnju statistiku o prijavama za finansiranje, uključujući rodnu analizu.

Od prijava za grantove **za projekte u razvoju** za 2021. godinu, od 19% prijava koje su dobile finansiranje 18% su žene. U sektoru za scenario, cifre se povećavaju sa 38% podnositelja na 41% podnositelaca, a u sektoru produkcije žene sačinjavaju 43% od 54% odobrenih prijava.

Što se tiče **produkcijskih projekata**, rediteljke predstavljaju 34% onih koje fond podržava ove godine (+5 poena u odnosu na ideo kandidatkinja), scenaristkinje 48% (+7 poena) i producentkinje 51% (- 4 boda).

Što se tiče evolucije brojki, Screen Ireland je takođe objavio izveštaj pod naslovom „*Rodna analiza – projekti iz 2015/16. i 2019*“ (*Gender Breakdown - Projects Produced 2015/6 and 2019*) naglašavajući evoluciju u projektima iz 2015/2016. i 2019. Može se videti da je

⁴¹https://www.screenireland.ie/images/uploads/general/POV_Guidelines_APPROVED.pdf

između 2015. i 2019. godine udeo rediteljki u projektima porastao sa 10% na 38%. Udeo sceneristkinja porastao je sa 27% na 43%, a udeo producentkinja sa 63% na 69%.

U 2022. godini žene kreativci su bile zastupljene u barem jednoj od uloga pisca ili reditelja, udeo 50% grantova za finansiranje razvoja i 52% grantova za finansiranje produkcije. Sceneristkinje su imale 45% udela u grantovima za finansiranje produkcije, i 34% su imale rediteljke u 2022. godini. Iako se rodna ravnopravnost u svakoj ulozi tek treba postići, brojke predstavljaju ustaljeno poboljšanje od 14% i 20% od 2017. godine.

Fond za razvoj je takođe uvideo porast učešća žena u kreativnim ulogama. U 2022. godini, 46% udela u grantovima za finansiranje su imale sceneristkinje i 26% su imale rediteljke, mnogo više nego 34% i 20% u 2017. godini.

ITALIJA

% filmova koje su režirale žene: 15% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 1026

Zakon koji favorizuje žene u kinematografiji...

Od 2016. godine u Italiji je usvojen novi zakon vezan za filmsku industriju koji za cilj ima reformu celokupnog sistema finansijske podrške koja se daje u audiovizuelnom sektoru. Uredbe obuhvataju mere u korist ženskih produkcija (bioskop, televizija, veb), sve uz poseban **bodovni sistem** koji vrednuje projekte čiji **kreativni tim** uglavnom čine žene, pogotovo ako je na čelu rediteljka. **Od 2021. godine ovaj bodovni sistem je proširen** i više se ne fokusira samo na sastav kreativnih timova, već vrednuje i **tehničke timove** sa ženama kao većinom.

... praćen statistikom koja se nije poboljšala.

Od uvođenja ovog sistema Ministarstvo kulture Italije zabeležilo je **porast zahteva za podršku filmovima sa rediteljkama** u odnosu na prethodni sistem, i dalje je porast broja filmova koje su režirale žene veoma mali: u periodu između 2019. i 2022. godine broj rediteljki koje snimaju dokumentarne filmove će se povećati od 17% do 25%, i od 11% do 13% one koje snimaju dugometražne naučno-fantastične filmove. Ove godine, naš kontakt nas obaveštava da je Ministarstvo kulture Italije prikupilo rodne statističke podatke isključivo o udelu rediteljki i ne prikuplja brojke o rodnoj rasprostranjenosti u drugim filmskim profesijama.

Ministarstvo kulture Italije podnosi **izveštaj o uticaju ovog zakona iz 2016. godine**, koji se ažurira svake godine. U ovom izveštaju se prati pol reditelja, kao i predstavnika kompanija koje imaju koristi od njihovih programa podrške. 2021. godine, naš kontakt nam je kazao da je nastavio da posmatra rodnu neravnotežu koja je postala izraženija kako smo se približavali tržištu (naročito u sektoru distribucije). Takođe nam je ukazano da je statistika koja je uspostavljena i dalje strogo binarna: ne postoje **zvanični podaci o nebinarnim ljudima** na ovim ključnim pozicijama u filmskoj industriji.

Povećanje svesti o rodnim pitanjima

Tokom 2021. godine sprovedene su različite akcije za podizanje svesti o rodnim pitanjima:

- Ministarstvo je početkom 2021. godine organizovalo **konkurs za projekte na temu nasilja nad ženama**. Ovaj poziv za projekte je jedini u kojem je postignut paritet između muških i ženskih reditelja.
- Ministarstvo kulture je osnovalo **Opservatoriju za rodnu ravnopravnost⁷⁰** koja ima za cilj podizanje svesti o rodnim pitanjima u kulturnim industrijama u celini navođenjem efikasnih strategija koje treba slediti ili promovisanjem specijalizovane obuke.

Međutim, u 2023. godini naš kontakt nas obaveštava da Ministarstvo kulture još uvek nije usvojilo interseksionalnu prizmu prilikom primenjivanja inkluzivnih mera.

LETONIJA

% filmova koje su režirale žene: 30% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 110

Bez mera i bez strategija

Naš kontakt u Nacionalnom filmskom centru Letonije (NFCL) nas obaveštava da ni ove godine **Centar nije usvojio nikakve mere vezane za rodnu ravnopravnost**. Međutim, naš kontakt ističe:

- Rodna pitanja su na neki način „minorna“ u malim industrijama jer je konkurenčija između stručnjaka u industriji relativno slaba;
- Od trinaest letonskih igranih filmova **puštenih u bioskope** između 2020. i 2021. godine, samo četiri su režirale (ili bile saradnice u režiji) žene⁷¹;
- Centar primećuje napredak u podršci za filmove režirane od strane žena: od četiri igrana projekta **podržana** 2021. godine, tri su režirale žene;
- Centar vodi žena, Dita Rietuma;
- Od 2022. godine, 100% zaposlenih u NFCL-u su žene.

Neke statistike o rodu u letonskoj kinematografiji (podaci iz 2021. godine)

NFCL je analizirao **procenat muškaraca i žena na ključnim pozicijama u igranim i animiranim filmovima** koji su izašli u prethodnih šest godina. Procenat muškaraca je sveukupno veći, međutim, u **produkciji** su brojke gotovo jednake, što znači da i producentkinje češće sarađuju sa muškarcima.

Do danas, Centar nema planove da ažurira ove studije ili da prikupi nove brojke.

LITVANIJA

% filmova koje su režirale žene: 22% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 80

Preporuke u borbi protiv rodnog i seksualnog nasilja

Litvanski filmski centar (LFC) je objavio preporuke na svojoj internet stranici kako bi garantovao ravnopravnost i nediskriminaciju ljudi koji rade na projektima finansiranim od strane centra.

Takođe postoji rubrika pod nazivom „Bezbedno okruženje bez seksualnog uznemiravanja“, čija je svrha da sistematizuje informacije o seksualnom uznemiravanju i njegovo prevenciji. Ova rubrika pruža žrtvama informacije o tome gde da potraže pomoć, primere efikasnih strategija, i filmskim kompanijama podsticaj da preuzmu odgovornost u tom pogledu.

Litvanski filmski centar takođe finansira događaje u vidu treninga kako bi podigli svesnost i borili se protiv rodnog i seksualnog nasilja.

Međunarodna saradnja

Litvanski filmski centar je 2021. godine postao partner **Evropske ženske audiovizuelne mreže** (EWA), dakle, LFC podržava prisustvo litvanskih stručnjaka u ovoj mreži, kao i inicijative koje mreža organizuje u Litvaniji. Ovo partnerstvo treba da podstakne razvoj inicijativa koje imaju za cilj jačanje prisustva žena u litvanskoj filmskoj industriji, posebno kroz diskusije, mentorske programe, prilike za umrežavanje, itd. Kao deo ovog podizanja svesti, LFC na svojoj internet stranici i društvenim mrežama deli širok spektar podataka o rodnoj ravnopravnosti koje sadrže i vesti iz "Žene na filmu," i informacije o mentorskim programima za žene koje organizuje *Lithuanian Shorts...*

Ove godine LFC učestvuje u međunarodnom projektu kako bi analizirao podatke u vezi sa rodom i diverzitetom u saradnji sa Švedskom i Norveškom. Ovaj program međunarodnog prikupljanja podataka pod nazivom „DIGISCREENS“ (Demokratski identitet i vrednosti na evropskim ekranima) ispituje zastupljenost rođova na filmu i u televizijskim serijama. Ovo prikupljanje podataka je počelo 2022. godine i nastaviće se sve do 2025.

Na kraju, prema našem kontaktu, glavni izazovi LFC-a su razlike u platama i obezbeđivanje bezbednog i ravnopravnog okruženja za sve u svakoj produksijskoj kući u Litvaniji.

LUKSEMBURG

% filmova koje su režirale žene: 17,3% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 40

Uspostavljanje regulatorne politike podrške filmovima rediteljki

Filmski fond Luksemburga (FFL) podržava producente da prijave više projekata koje su napisale i/ili režirale žene. Shodno tome, od januara 2020. godine, Komisija za izbor FFL-a sprovodi ono što nazivamo „meke kvote“: u situaciji direktnе konkurenције između dva

projekta jednakog kvaliteta, „**projekat koji je prijavila rediteljka ima prednost nad projektom reditelja**“.

Pored toga, propisi Luksemburga ograničavaju broj projekata koje producenti ili produkcijska kuća sme da podnese u okviru roka za prijavu. FFL razmatra mogućnost da se dozvoli veći broj projekata ukoliko ih vode žene.

Budući da je Luksemburg zemlja **poznata po svojim koprodukcijama**, glavni cilj FFL-a je da poveća broj koprodukcija koje rade žene prijavljene za podršku FFL-a. Ovaj cilj zato mora da bude deo **prekograničnih napora** koji uključuju različite zemlje koprodukcije.

Sredstva prekogranične podrške

Budući da je Luksemburg zemlja **poznata po visokom broju svojih koprodukcija**, glavni cilj FFL-a je da poveća broj koprodukcija koje rade žene prijavljene za podršku FFL-a. Ovaj cilj zato mora da bude deo **prekograničnih napora** koji uključuju različite zemlje koprodukcije.

U 2019. Filmski fond Luksemburga (FFL), zajedno sa Screen Ireland-om, osnovao je **fond za rešavanje problema dispariteta u distribuciji polova** unutar luksemburške i irske filmske industrije. Fond ima za cilj finansiranje projekata koje su pisale ili režirale žene ili filmadžije koji se rodno neizjašnjavaju. FFL i Screen Ireland podržali su tri ženska projekta od pet prijavljenih te godine. Ove godine, naš kontakt nas obaveštava da je pokrenut drugi poziv za projekte i sledeće godine bi trebali saznati ko su korisnici ovog finansiranja.

Od početka 2021. FFL je partner u inicijativi New Dawn zajedno sa devet drugih javnih fondova⁷⁵. Ova inicijativa ima za cilj da učini filmsku industriju otvorenom za nove nade i raznovrsnije perspektive.

FFL takođe nastoji da promoviše različitost na nacionalnom nivou: njegov lokalni kanal RTL Luksemburg trenutno radi na objavlјivanju poziva za projekte serija u razvoju (fikcija/animacija), u kojima se posebna pažnja posvećuje raznolikosti, paritetu i inkluziji.

Prva nacionalna statistika planirana za početak 2023.

Nova platforma za elektronsko podnošenje projekata FFL-a, koja je na snazi od sredine 2020. godine, omogućava prikupljanje određenih vrsta podataka o polu podnositelaca prijava tokom podnošenja. Ovi podaci biće veoma korisni za uspostavljanje kompletne statistike.

Od 2021. FFL radi sa nacionalnim udruženjem producentkinja na projektu rodno zasnovane statistike. Podaci se analiziraju i pripremaju, ali još nisu objavljeni. **Predstavljanje studije** planirano je za početak 2023. godine u okviru događaja koji je pokrenuo Filmbüro Saarland.

Novi plan akcija za 2024.: uspostavljanje radionica i prikupljanje rodne statistike

Nova platforma za elektronsko podnošenje projekata FFL-a, koja je na snazi od sredine 2020. godine, omogućava prikupljanje određenih vrsta podataka o polu podnositelaca prijava tokom podnošenja. Ovi podaci biće veoma korisni za uspostavljanje kompletnej statistike.

Od 2021. FFL radi sa nacionalnim udruženjem producentkinja na projektu rodno zasnovane statistike. Podaci se analiziraju i pripremaju, ali još nisu objavljeni. **Predstavljanje studije** planirano je za početak 2023. godine u okviru događaja koji je pokrenuo Filmbüro Saarland.

Na kraju, Fond ima za cilj uspostavljanje određenog broja radionica za producente i profesionalce u industriji od 2024. pa na dalje:

- Radionice koje će podići svest o nemernim predrasudama, na temu inkluzije i zastupljenosti;
- Radionice koje će identifikovati i boriti se protiv uznevimiravanja i nasilja tokom snimanja filma

MALTA

Nemamo reprezentativne brojke za % filmova koje su režirale žene na Malti.

Snažna posvećenost suzbijanju diskriminacije pri zapošljavanju

Naš kontakt nas obaveštava da je **diskriminacija** na osnovu pola, invaliditeta, seksualne orientacije, društvene klase ili etničkog porekla **zabranjena u procesu zapošljavanja i odabiru projekata** prijavljenih za grantove. Uzimaju se u obzir samo kvalitet i iskustvo timova: pol ne bi trebalo da utiče ni na jednu odluku.

Razvoj rodne statistike...

MFC obraća posebnu pažnju na broj žena u industriji, a pogotovo na udeo žena uprijavama za gotovinske popuste. Međutim, institut do danas nema tačnu predstavu o procentu žena na različitim pozicijama u filmskom lancu. Da bi se prevazišao ovaj nedostatak statistike, biće postavljen **novi digitalni sistem za kvantifikaciju i praćenje broja žena** u svim odeljenjima za finansiranje i na svim pozicijama u filmskoj industriji. Ove godine, naš kontakt nas je obavestio o poteškoćama sa kojima se suočava ovaj sistem, budući da veoma mali broj ljudi radi za MFC, što otežava sprovođenje međunarodnih studija.

...iz koje će – možda – da proizađu konkretne strategije

Kada Institut bude imao gotove brojke i jasniju sliku o rodnom disparitetu u filmskoj industriji, mogu da se preduzmu mere zaobezbeđivanje većeg stepena pariteta u različitim odeljcima finansiranja. Zaista, novi akcioni plan instituta, **Vizija 2030**, koji će se sprovoditi od 2023. nadalje, **mogao bi da uključi rodnu dimenziju**, ako to podaci dobijeni statističkim praćenjem budu pokazali kao neophodno. Ovaj dokument će biti vodilja centra narednih godina. Biće stavljen na javno razmatranje i objavljen u poslednjoj četvrtini 2023. godine.

Ove godine nas je naš kontakt obavestio da su organizovali diskusije o „standardima rada“ u filmskoj industriji, događaj koji se posebno bavio rodnim temama, inkluzijom i diverzitetom. MFC planira da organizuje druge slične događaje u narednim godinama.

Treba napomenuti da je filmska industrija Malte još mlada i da je, prema rečima naše sagovornice, broj projekata koje vodeproducentkinje, rediteljke i scenaristkinje „sasvim korektan“.

CRNA GORA

Nemamo reprezentativne brojke za % filmova koje su režirale žene u Crnoj Gori.

Prethodnih godina primetili smo:

- Objavljanje studije (2019. godine), u partnerstvu sa Fakultetom dramskih umjetnosti, o **rodnoj ravnopravnosti** u crnogorskoj filmskoj industriji;
- **Prikupljanje rodno relevantnih podataka** (Centar ove podatke čuva za internu upotrebu);
- Uvođenje posebnog kriterijuma davanja **prioriteta projektima scenaristkinja** za sufinansiranje;
- Izjavljivanje namere da se 2021. godine postigne paritet između donosilaca odluka i stručnjaka u odborima za raspodelu sredstava. Ovaj paritet je 2020. godine bio daleko od ostvarenja – navedene komisije činilo je 70% muškaraca i 30% žena. Naš kontakt nas obaveštava da je u 2022. **paritet postignut**.

Ove godine nas ponovo obaveštava naš sagovornik da je Crna Gora trenutno u **nestabilnoj političkoj situaciji**. S jedne strane, FCM-u je teško da uspostavi dugotrajan odnos sa Ministarstvom kulture, budući da se njegovi članovi stalno menjaju, dok sa druge strane budžet koji Vlada izdvaja FCM-u varira iz godine u godinu. Ova finansijska nestabilnost za centar predstavlja veliku prepreku: planirani su različiti projekti za promovisanje pariteta, ali su te mere trenutno zamrzнуте.

U narednim mesecima, Centar planira da:

- Na kraju 2023. godine sproveđe **drugu studiju** o zastupljenosti žena u crnogorskoj kinematografiji;
 - Organizuje poseban **poziv za projekte** za filmove koje su režirale žene;
 - Da pokrene Međunarodni program za razvoj crnogorske kinematografije od 2023. do 2028., u kojem će se uspostaviti nove mere za promociju pariteta;
 - Da u dodeljen finansijski budžet uključi troškove brige o deci tokom snimanja filma.
-

SEVERNA MAKEDONIJA

% filmova koje su režirale žene: 16% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 34

Potpisivanje povelje i prikupljanje rodne statistike

Između 2016. i 2019. godine Severnomakedonska filmska agencija počela je da podiže svest tako što je organizovala diskusije na temu pariteta ispred i iza kamere. Međutim, bilo je tek 2021., potpisivanjem **međuvladine Povelje o posvećenosti rodnoj ravnopravnosti**, pokrenute od strane Francuske na Forumu o rodnoj ravnopravnosti kada je institut napravio svoje prve korake. Cilj ovog foruma bio je da se postave novi i konkretni poduhvati u cilju postizanja rodne ravnopravnosti u audio-vizuelnom sektoru. U okviru toga, Makedonski centar obavezao se da će da **prikupi statističke podatke o položaju žena u filmskoj industriji** Severne Makedonije u periodu 2021-2025, kako bi kvantifikovao evoluciju položaja žena u filmskoj industriji.

Pored potpisivanja ove povelje i izrade rodne statistike u narednim godinama, godišnji prikaz centra, **Činjenice i brojke** uključuje čitav odeljak posvećen rodu od 2021⁴². U Činjenicama i brojkama 2022⁴³ nalazimo:

- Preciznu statistiku o udelu makedonskih filmova (iz perioda između 2015. i 2020) **režiranih, pisanih ili produciranih od strane žena**; samo dva od deset filmova objavljenih u bioskopima 2020. i 2021. režirala je žena;
- Statistiku **zaposlenih u Severnomakedonskoj filmskoj agenciji**. Treba napomenuti da je Upravni odbor Agencije sastavljen od 4 muškaraca i jedne žene, a da Stručni odbor koji sprovodi mere poboljšanja filmske industrije čine četiri muškarca i samo jedna žena. Međutim, 91% zaposlenih u Severnomakedonskoj filmskoj agenciji su žene.

Naš kontakt nam kaže da u narednim godinama Severnomakedonska filmska agencija želi da prikupi više tačnih podataka izučavanjem veće količine istih, na primer broj žena u školama za film, broj reditelja odabralih za makedonski festival, ili broj žena koje osvajaju nagrade na ovim festivalima...

Prva kampanja vidljivosti koja će se dalje razvijati u godinama koje dolaze

U 2021. godini Centar je pokrenuo **kampanju vidljivosti** na svojim društvenim mrežama kako bi promovisao rad osam posebno uzornih makedonskih rediteljki ipredstavio inspirativne likove za buduće generacije. Svake nedelje tokom dva meseca, jedna rediteljka bila je predstavljena kroz različite objave na društvenim mrežama Agencije, uključujući fotografije, video zapise, trejlere filmova na kojima je radila i intervju. U 2022. godini Centar namerava da nastavi rad napromovisanju makedonskih filmskih rediteljki.

NORVEŠKA

% filmova koje su režirale žene: 36% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 260

⁴² <http://filmfund.gov.mk/wp-content/uploads/2022/03/FactsFigures-Web-2021.pdf>

⁴³ http://filmfund.gov.mk/wp-content/uploads/2023/04/Broshura-AGENCIJA-ZA-FILM-FAKTI-I-BROJKI-2022_web.pdf

Višestruki, ambiciozni petogodišnji akcioni plan koji pokazuje rezultate

Od 2019. godine rad postizanja svog cilja u pogledu rodne ravnopravnosti, Norveški filmski institut (NFI) razvija petogodišnji akcioni plan za inkluziju, predstavljanje na filmu i u norveškoj filmskoj kulturi, pod nazivom **Relevantnost. Publika. Održivost (Relevance. Audience. Sustainability)**; plan sadrži pet glavnih ciljeva:

1. Transformisati Institut u otvorenu, pristupačnu, pravičnu i **inkluzivnu organizaciju**;
2. Obezbediti da norveški filmovi **odražavaju društvo** tako da se različite društvene grupe osećaju predstavljeno;
3. Stimulisati **inkluzivnu distribuciju** kako bi filmovi dosegli do svih nivoa društva;
4. Podsticati **šire zapošljavanje** ciljanim razvojem talenata;
5. Doprati do više **društvenih klasa**.

S toga, postizanje pariteta čini deo istrage NFI-a o rodnom diverzitetu. Institut usvaja politiku potpune i interseksionalne inkluzije. Budući da se ove godine završava petogodišnji plan, naši kontakti nam saopštavaju da Institut trenutno utvrđuje uticaj svojih delovanja i prilagođava mere koje će se primenjivati u narednom akcionom planu.

Da bi postigao svoje ciljeve, NFI je razvio nekoliko akcija:

- Sprovodenje politike integrisanja različitosti, tj. **postavljanje diverziteta kao prioritetnog kriterijuma** u svim programima i pri evaluaciji projekata;
- Uslovljavanje dodeljivanja grantova na osnovu **standarda diverziteta** tj. uslovima za inkluziju i predstavljanje na ekranu, iza kamere i u rastu publike;
- Dobijanje tačnih podataka: Institut objavljuje godišnji izveštaj o rodnoj ravnoteži;
- Merenje diverziteta: jedan od naših kontakta je objavio 2021. godine da je jedan od najvećih izazova bio praćenje razvoja diverziteta u sektoru, kako bi utvrdili da li institucije uspevaju da stvore inkluzivniju filmsku industriju. Od januara 2022. godine uspostavljen je sistem za prikupljanje podataka: ljudi koji se prijave za finansiranje od strane Instituta mogu, ukoliko žele, precizno da popune svoje lične podatke (pol, rasni identitet, godište, seksualno opredeljenje, društveni status, itd.) Prikupljanje podataka je anonimno u skladu sa GDPR-om i koristi se u svrhe kreiranja statistike. Prvi podaci su objavljeni maja 2023. godine;
- Interna promocija rodnog diverziteta: prema našim kontaktima, još uvek se malo zna o problemima diverziteta, kako u filmskoj industriji tako i u fimskoj birokratiji. Centar, dakle, radi na promociji veće inkluzivnosti u donošenju odluka i strateškim pozicijama. Do sada, troje od šest osoba koje zauzimaju rukovodeće položaje u raznim komisijama su pripadnici manjina;
- Formiranje savetodavne **referentne grupe** koje će osigurati dijalog sa nezastupljenim grupama i pobrinuti se da su celokupan rad na inkluziji NFI-a i razne inkluzivne mere tačne i mapirane.

Hibridne kvote za postizanje pariteta

Sada već nekoliko godina Institut primenjuje blago podsticajne akcione mere, u ovom slučaju hibridne kvote koje imaju za cilj postizanje pariteta u raspoređivanju grantova u svim delovima finansiranja. Kako bi se ovo postiglo, mora se napraviti razlika između:

- Šeme tržišta koje odgovaraju projektima sa ogromnim budžetom, usmerene ka široj publici i koja će privući visok broj prijava za kinematografiju. Čitanjem projekata, komisija sačinjena od tri stručnjaka procenjuje broj prijava za svaki projekat. Kada dva projekta, jedan koji je podneo reditelj i drugi koji je podnela rediteljka, se prijavljuju za sličan iznos sredstava – do 50, 000 – komisija bira projekat koji je podnela rediteljka;
- U ostalim oblastima koje se finansiraju, ako je kvalitet projekta koji je podneo muškarac jednak kvalitetu projekta koji je podnela žena, NFI će finansirati projekat koji je podnела žena.

Politika za ohrabrenje rodnog diverziteta

Kako bi ohrabrio rodni diverzitet NFI:

- Vodi razvojni program „UP“ za filmske stvaraoce iz podzastupljenih grupa od 2018. godine. Od 2018. godine, zahvaljujući programu „UP“, rediteljima i producentima je ponuđen grant, profesionalni razvoj, radionice, individualni treninzi i finansiranje. Dvanaest žena filmadžija je iskoristilo prednosti programa „UP 1“ i dvanaest žena filmadžija pripadnica manjina je iskoristilo prednosti programa „UP 2“. Sledeće godine, „UP 3“ će biti usmeren na osam programerki video igrica.
- Saraduje sa sedam regionalnih norveških filmskih centara pod pokroviteljstvom „Međunarodnog samita domaćih filmova“. Ovo je takmičenje u projektima na kraju kojeg se dva kratka naučno-fantastična filma i jedan kratki dokumentarac finansiraju. Cilj je da se prikažu filmski stvaraoci različitog porekla uključujući i same domaće norvežane;
- Finansira kurseve i obuke za mlade ili ambiciozne filmske stvaraoce manjinskog porekla kako bi ih ohrabrio i pomogao da se prijave na obuku za film. NFI ne sprovodi sam obuke nego je finansirao ovaj projekat u 2022. i 2023. godini.

Borba protiv seksističkih i seksualnih stereotipa i nasilja

Svake godine institut uspostavlja donešene mere da bi prijavio i sprečio uz nemiravanje. Posebno su obavezne obuke za borbu protiv rodnog i seksualnog nasilja za sve korisnike fonda NFI-a.

Konačno, NFI omogućava obuke u borbi protiv stereotipa, nenamerne pristrasnosti i diskriminacije, i u sprečavanju nasilja, pogotovo seksualno uz nemiravanje.

Ohrabrujuća statistika

Cilj NFI-a je da postigne **trajni odnos od 50/50 između muškaraca i žena** koji dobijaju podršku za razvoj i proizvodnju. Nakon postizanja ovog cilja u 2018. godini, udeo žena među korisnicima bespovratnih sredstava za produkciju NFI-a bio je iznad 50% po prvi put u 2019. godini (52%). Međutim, 2020. godine udeo žena smanjen je na 46%; ovo se odražava i u procentu žena koje su podnose prijave za sredstva (41% u 2020). Prema

NFI-u, ovo nije posledica strukturnih promena u sektoru, već posledica prirodnih varijacija iz godine u godinu. Svakako, Institut pomno prati ovaj razvoj i udeo žena na ključnim pozicijama (producent, reditelj, scenarista) među projektima koji su dobili sredstva NFI-a. Od svih projekata podržanih u 2021. godini, žene predstavljaju 51% producenata, 45% reditelja i 44% scenarista. Kod dugometražnih projekata, žene predstavljaju 56% reditelja dokumentarnih filmova i 36% reditelja igranih filmova.

HOLANDIJA

% filmova koje su režirale žene: 29% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 319

Strategija za raznolikost i inkluziju koja uzima u obzir rodnu ravnopravnost

U Holandskom filmskom fondu (NFF), rodna ravnopravnost je sastavni deo **strategije za raznolikost i inkluziju**. Cilj NFF-a je da uključi sve dimenzije različitosti u svoje politike i fondove, kao i u samu instituciju.

Politika raznolikosti i inkluzije NFF-a uključuje mnoge akcije:

- **Procena doprinosu raznolikosti projekata koji su aplicirali za sredstva:** od 2017. NFF uzima u obzir kriterijume vezane za inkluziju pri selekciji projekata i daje povratne informacije podnosiocima prijave o svojoj strategiji uključivanja;
- **Raznolikost u sastavu komisija koje analiziraju projekte:** od deset konsultanata, trenutno su četiri žene, a šestoro imaju bikulturalno poreklo;
- **Organizacija obuke** o podsvesnoj pristrasnosti i položaj;
- **Finansijska podrška** za nacionalnu telefonsku liniju koja se bavi neželjenim i neprikladnim ponašanjem u sektoru izvođačkih umetnosti, filma i televizije;
- Saradnja sa Colorful People, **timom za regrutovanje koji je fokusiran na diverzitet** i specijalizovan za zapošljavanje na odgovorne pozicije;
- Ciljani doprinosi aktivnostima različitosti, uključujući partnerstvo sa **Anti-rasističkom radnom grupom za evropsku kinematografiju(ARTEF)**;
- **Stvaranje interne pilot grupe:** od januara 2021. ova grupa koordinira aktivnosti i akcije na političkom, finansijskom i organizacionom nivou fonda, istovremeno podižući svest o pitanjima inkluzije među menadžmentom. Ova grupa je radila na reviziji jezika koji se koristi u svim komunikacijama fonda; uspostavljanju kriterijuma, procedura praćenja i evaluacije za praćenje različitosti i inkluzije; organizovanju razgovora na ovu temu sa svim članovima NFF-a i stvaranju sigurnog prostora za diskusiju.

Istrajna statistika i ohrabrujuće brojke

NFF u svom godišnjem izveštaju objavljuje odnos žena, muškaraca i onih koji se rodno ne izjašnavaju u produkciji, režiji i scenariju filmova koje finansira fond, kao i udio dodeljenog budžeta prema rodu. U 2022. godini **40,9% finansiranih projekata režirale su žene** (42,2% u 2021), **40,0% je producirala je žena** (44,6% u 2021), a **40,3% pisala je scenaristkinja** (43% u 2021). U ovom godišnjem izveštaju možemo pročitati da „vidimo blaga negativna variranja u sve tri profesije ali još uvek ne dostižu 50% rodne ravnoteže“.

Nove akcione mere u razvoju za period 2021-2024.

Fond radi na četvorogodišnjim ciklusima politike; nove akcione mere ovog novog strateškog plana o rodnoj ravnopravnosti i inkluziji započele su 2021. U tom kontekstu, naš kontakt u NFF-u ukazuje na nekoliko budućih akcija o pitanjima raznolikosti:

- U svom poslednjem periodu strategija (**2017-2020**), NFF nije postavio uslove za podnosioce zahteva (kvote) niti uveo podsticaje za promovisanje raznolikosti u ekipama i produkcijama. Za period 2021-2024, NFF **istražuje mogućnost uvođenja podsticajnih politika**;
- **Učešće u inicijativi New Dawn:** od maja 2021. ova inicijativa se finansira iz devet evropskih javnih fondova koji imaju za cilj da otvore filmsku industriju novim i raznovrsnijim talentima i perspektivama;
- **Razvoj novih programa podrške koji se fokusiraju** na nedovoljno zastupljene grupe u filmskom sektoru i/ili društvu;
- **Razvoj baze podataka o raznolikosti i inkluziji** u holandskom filmskom sektoru. Radi ostvarenja tog cilja, NFF sarađuje sa i finansira nekoliko eksternih organizacija;
- **Finansijska i operativna podrška** (kroz deljenje podataka i kontakata) **istraživačkom projektu Vrouwen in beeld** (Žene na platnu) koji procenjuje zastupljenost žena u holandskom audiovizuelnom sektoru;
- Uključivanje roda i raznolikosti u sve svoje **politike i finansijska sredstva**;
- **Pracenje razvoja mera** kroz prikupljanje podataka;
- **Rad na internim politikama ljudskih resursa** kako bi one bile inkluzivnije.
- **Učešće i koordinacija inicijative New Dawn:** od maja 2021. godine ova inicijativa – primetno uspostavljena na principima inicijativa Holandije i Švedske – finansirana od strane deset javnih fondova⁸¹ sa misijom da otvore filmsku industriju novim i raznolitijim pogledima i perspektivama. Ovim fondom upravlja Holandski filmski fond.

Što se tiče narednih koraka centra, naš kontakt u NFF-u nam je saopštio da oni takođe nastoje da promovišu **fer igru** za sve profesionalce u filmskoj industriji.

POLJSKA

% filmova koje su režirale žene: 19% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 275

Ravnopravniji institut

2020. godine videli smo da je organizovano **pet javnih debata** tokom poljskih filmskih festivala od 2015. godine i da je to pomoglo da se Poljski filmski institut (PFI) odluči da nametne određeni procenat žena među stručnim komisijama zaduženim za dodelu sredstava filmskim projektima. Tako u protekle tri godine žene moraju da čine najmanje 50% članova komisija za izbor koji savetuju generalnog direktora PFI-a, najmanje 35% stručnjaka i najmanje jedan od tri člana stručne komisije. Konačno, prema našem kontaktu u PFI-u, skoro sve rukovodeće pozicije instituta zauzimaju žene.

Preporuke i objava statistike

S jedne strane, naš kontakt u PFI-ju prenosi nam da se od 2020. godine u okviru dijaloga sa predstavnicima poljske filmske industrije organizuju sastanci koji pokrivaju niz pitanja, uključujući i pitanja ravnopravnosti. Jedan od elemenata koji proizilaze iz ovih sastanaka je uspostavljanje načina za **borbu protiv nasilja i maltretiranja**, kako bi se osigurala jednakost na snimanju od početka do kraja procesa snimanja filma. Preporuke uključuju stvaranje institucije gde će žene moći da dobiju besplatnu pravnu i psihološku pomoć.

Pored toga, PFI je **razvio i svoj istraživački sektor** i uveo obavezu za producente da uključe izveštaje o pitanjima ravnopravnosti u sporazume koji se dostavljaju PFI-u na kraju projekta.

U 2023. godini PFI je objavio studiju o razvoju pariteta u poljskoj kinematografiji tokom perioda između 2017. i 2022. godine. Ova studija je zasnovana na istraživanju sprovedenom od strane *BoxOffice Lab-a* i predstavlja niz rodnih podataka: od svih poljskih filmova prikazanih u bioskopima tokom ovog perioda, ideo filmova rediteljki je u proseku samo 20% (23% 2017., 27% 2022.). Izveštaj takođe sadrži podatke o rodnoj rasprostranjenosti različitih profesija u industriji, broj poljskih rediteljki koje su osvojile nagrade na domaćim i međunarodnim festivalima kao i statistiku niske zastupljenosti žena ispred kamere. Zapravo, tokom ovog perioda tri puta manje su se pojavljivale na ekranu u odnosu na muške likove...

PORUGAL

% filmova koje su režirale žene: 24% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 179

Sistem bodovanja, bonusi i sve ravnopravniji žiri

Od 2018. godine, Portugalski filmski i audio-vizuelni institut (ICA) implementirao je **skalu za davanje prioriteta filmovima rediteljki i njihovom finansiranju**. U programima podrške pisanju scenarija i razvoju projekata, ICA takođe dodeljuje **bonus od 10%** za projekte sa najmanje 50% scenaristkinja. Od njegovog uvođenja 2018. godine, 14,9% prijava podnetih ICA-u ispunjavalo je uslove za ovaj bonus. Od trideset četiri projekta podržana od strane Instituta, pet je dobilo ovaj bonus (14,7% finansiranih projekata). Nadalje, napominjemo da je ICA postigla paritet u **sastavu članova svog žirija** koji dodjeljuje finansijske grantove:

videli smo godišnje poboljšanje udela žena – povećanje sa 39% članova žirija u 2018. na **51,9% u 2022.**

Tačne statistike za praćenje razvoja ovih mera

ICA proizvodi godišnje **statistike raščlanjene po polu**. Statistike uključuju procenat rediteljki koje su podržane sredstvima, rodni sastav žirija i komisija Instituta, kao i broj filmova režiranih od strane žena koji se projektuju u bioskopima. U 2022. godini, filmovi rediteljki koji su dobili podršku za produkciju animacije (47.88% 2022. u poređenju sa 50% 2021.) i dokumentaraca (22.6% 2022. u poređenju sa 30% 2021.) biće u slabom padu. Međutim, predviđa se porast u broju dugometražnih naučnofantastičnih filmova: od 13.3% finansiranih filmova rediteljki u 2021. godini do 25.9% u 2022. godini.

Ka inkluzivnom finansiranju mimo granica rodne ravnopravnosti

ICA nam je 2021. rekla da traži načine da promoviše ne samo rodnu ravnopravnost već i **raznolikost i inkluziju**. ICA je jedan od deset fondova koji učestvuju u inicijativi **New Dawn**, pokrenutoj u maju 2022. Cilj ovog panevropskog fonda je da finansira projekte sa stvarnom raznolikošću perspektiva i priča kako bi se promovisao inkluzivniji i raznovrsniji filmski pejzaž.

RUMUNIJA

% filmova koje su režirale žene: 19% (prosek iz perioda od 2018. do 2021)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 144

Bez strategija i dosjeva koji se tiču pola

Ove godine, naš kontakt nam je preneo da je Rumunski filmski centar (RFC) filmski fond koji nema dozvolu da usvoji rodnu politiku. Danas, ne postoji organizacija u Rumuniji koja se bavi ovim političkim aspektom u filmskom sektoru.

Naš kontakt nam je rekao da preko 50% zaposlenih u RFC-u su žene i da odeljenje za statistiku Instituta trenutno prikuplja podatke o polu korisnika pomoći od 2022. godine.

Što se tiče finansiranja projekata, naš kontakt nam je 2022. rekao da se **odluke selekcione komisije donose bez poznavanja pola scenarista**, reditelja i producenata kako bi se izbegla rodna pristrasnost.

SRBIJA

Nemamo reprezentativne brojke za % filmova koje su režirale žene u Srbiji.

Ni politika ni statistika

I ove godine, naš kontakt u Filmskom centru Srbije obaveštava nas da Centar nije uveo nikakve posebne mere za rodnu ravnopravnost i da ne objavljuje rodno relevantne podatke.

Međutim, 2022. naš kontakt nam je rekao da će Centar da pokrije putne troškove (avio karte, smeštaj, akreditacije, naknade za obuku) za žene iz filmske industrije kako bi prisustvovalo događajima koji su njima namenjeni, kao što je CIRCLE Women Doc Accelerator ili Evropski program obuke za audiovizuelne preduzetnike.

ŠPANIJA

% filmova koje su režirale žene: 20% (prosek iz perioda 2018-2022)

Broj proizvedenih filmova tokom perioda: 918

Dugoročni ciljevi i smernice

Od 2007. Institut za kinematografiju i audiovizuelne umetnosti Španije (ICAA) redovno je reafirmisao svoje ciljeve u pogledu rodne ravnopravnosti i uvodio konkretnе mere za njihovo postizanje:

- 2007. godine, član 19. **Zakon o filmu** obavezuje ICAA-u da uspostavi mere za promovisanje rodne ravnopravnosti u originalnim audio-vizuelnim produkcijama. Član 25. i sve njegove tačke predviđaju da **komisije koje dodeljuju grantove moraju voditi računa o paritetu**: prisustvo žena u tehničkom i rediteljskom timu omogućava dodelu **dodatnih poena**. Pored toga, druga odredba Zakona o filmu obezbeđuje **paritet u ICAA-inim komisijama za izbor i finansiranje**.
- Od 2011. ICAA je implementirala sistem sertifikacije **sa oznakom „posebno preporučeno za promociju rodne ravnopravnosti“**, kao i bazu podataka u kojoj su navedeni grantovi dodeljeni različitim projektima, prema polu osobe koja je režirala.
- U maju 2022. godine, na Konferenciji Iberoameričkih audio-vizuelnih i kinematografskih vlasti (CAACI), ICAA je **potvrdila svoje ciljeve za rodnu ravnopravnost potpisivanjem deklaracije o namerama⁸⁶** u kojoj se institut obavezuje, zajedno sa drugim državama članicama, da će „raditi zajedno na razvoju i sprovоđenju ciljeva i akcija u korist rodne ravnopravnosti za žene i za ljudе [diskriminisane] zbog svoje seksualne orientacije ili rodnog identiteta“;
- Konačno, trenutno je u pripremi nacrt **novog španskog zakona o filmu**. Prema našim saznanjima, rod će u biti obrađen **transverzalno**. Nacrt zakona će uključiti rodnu ravnopravnost kao jedan od svojih ciljeva, sa pogodnostima za projekte koje vode žene, kao što su budžetske kvote, dodatni poeni u programima finansiranja i dodatni poeni u „kvotama za projekcije“. Prema ovom zakonu, najmanje 35% ukupnog ICAA budžeta za produkciju će morati da se dodeli projektima ženskih producenata. U praksi, ovo je već slučaj, prema našim saznanjima, ali ovaj zakon bi ga učinio zakonskom obavezom. Naš izvor nam kaže da raspisivanje opštih izbora u Španiji jula 2023. godine je značio suspenziju svih zakona koji su trenutno u izradi. Ovo će verovatno odložiti usvajanje novog zakona u španskoj kinematografiji.

Ova želja da se rodna ravnopravnost stavi u središte trenutne španske filmske produkcije može veoma konkretno da se vidi u **finansijskoj podršci** koja se dodeljuje projektima rediteljki.

Kvote koje pokazuju rezultate

Španija je 2020. uvela **kvote za finansiranje filmova koje su režirale žene**. Ove kvote se razlikuju u zavisnosti od vrste finansiranja koje odobrava ICAA:

- „**Opšta pomoć**“ se dodeljuje filmovima odabranim na osnovu „objektivnih kriterijuma“ kao što su ekonomska i finansijska održivost projekta, njegova inovativna priroda ili društveno-ekonomski uticaj investicija izvršenih u Španiji. Udeo godišnjeg budžeta rezervisanog za projekte žena trebalo je da predstavlja najmanje 20% ukupnog budžeta opšte pomoći do 2020. godine. Ova cifra se povećala na **25% u 2021. godini** i na **35% ukupnog budžeta u 2022. godini!**
- „**Selektivni grantovi**“ podržavaju nezavisne producentske kuće na projektima sa određenom kinematografskom, kulturnom ili društvenom vrednošću; na projektima dokumentarnih i eksperimentalnih filmova ili na projektima filmskih stvaralaca koji su se tek pojavili u svetu filma. Udeo minimalnog budžeta koji se izdvaja za projekte rediteljki za ovako podržane igrane i kratke filmove iznosio je **35% ukupnog budžeta za finansiranje u 2021. godini**, a u **2022. godini porastao je na 40% ukupnog budžeta.**

Ova želja da se rodna ravnopravnost stavi u središte trenutne španske filmske producije može veoma konkretno da se vidi u **finansijskoj podršci** koja se dodeljuje projektima rediteljki.

Podsticaji za promociju žena u sektoru

Finansiranje je jedna od ključnih poluga delovanja španske kinematografije. Kvote su deo ove strategije, ali u sama strategija ima i globalni aspekt i uključuje i druge podsticaje:

- **Poreski podsticaj:** od 2020. iznos poreskog odbitka, koji je iznosio najviše 50% ukupnih troškova produkcije filma, može se povećati na **75%** za produkcije koje uključuju samo rediteljke. Ovi projekti su kvalifikovani nacionalnim propisima kao „teški projekti“;
- **Pomoć pri distribuciji:** ovo daje dodatne bodove za distribuciju filmova koji uključuju filmove koje su isključivo snimile žene;
- **Finansijska podrška festivalima s obzirom na položaj žena:** ICAA prvi put od 2021. godine uzima u obzir učešće žena u organizaciji i prisustvo žena u stvaranju odabranih projekata;
- **Novi program stipendiranja:** ovaj program, koji je ICAA uvela 2022. godine, uključuje rodne kriterijume u evaluaciji prijava; dodeljuje se dodatni bodovi za uravnoteženu zastupljenost žena i muškaraca u timu projekta. Godine 2023, ICAA je proširila svoj sistem bodovanja tako što je dodala listu zanimanja za dokumentarne filmove: ranije su liste zanimljive samo za igrane filmove i animirane filmove;
- **Poboljšanje kontrole:** nakon dodeljivanja pomoći tokom projekta sprovodi se praćenje;
- Od 2022, **dela žena uključena su u plan** (Spanish Recovery Plan) koji ima za cilj smanjenje rodne nejednakosti. Filmove žena samim tim podržava i Evropski fond za oporavak (PRTR);
- **Dodatna sredstva za mentorski program:** 2022. godine ICAA je povećala sredstva za CIMA-u (Asociación de Mujeres Cineastas y de Medios Audiovisuales) za

finansiranje aktivnosti i godišnjih izveštaja o položaju žena u audiovizuelnom sektoru. Ovasredstva sada iznose 100.000 evra. Pored ove finansijske podrške, ICAA takođe doprinosi CIMA-inom mentorskom programu.

Diskusije o položaju žena u filmskoj industriji

ICAA je stavila snažan naglasak na isticanje žena koje su zaposlene u filmskoj industriji:

- Vlada slavi španski dan bioskopa 6. oktobra od 2021. godine. ICAA iskoristi ovaj događaj svake godine da istakne žene režisere i prošle godine su producirali i emitivali reklamu „Doba naših ženskih stvaralaca filmova“ ;
- Godine 2022, ICAA je pokrenula marketinšku kampanju pod nazivom *They Make Spanish Cinema* u okviru programa *This is Spanish Cinema*. Ovo je mesto posvećeno filmovima koje snimaju žene i ima za cilj da istakne ključnu ulogu koju imaju žene režiseri u poslednjih nekoliko godina.
- ICAA će 2022. godine takođe **imatistranicu posvećenu „održivosti i jednakosti“** na svojoj internet stranici. Ova stranica uključuje vesti iz španske kinematografije i Instituta o pitanjima roda i održivog razvoja.
- **Španska filmska biblioteka** je pojačala svoje napore da poveća prisustvo filmova i uloga španskih rediteljki u kinematografiji i audiovizuelnog nasleđa države. Do 2020. godine je povećala udeo filmova rediteljki za 1%. Do godine 2021. 18% programa Filmske biblioteke činili su filmovi ženskih režisera, što predstavlja povećanje od 3,5%.
- ICAA finansira i promoviše **podkast** o španskom biskoskopu, Španske Projekcije čija je jedna epizoda u potpunosti bila posvećena temi jednakosti u sektoru.

Praćenje uticaja mera i statistike

ICAA pomno prati udeo žena koje podržavaju u različitim produksijskim šemama. Trebalo bi napomenuti da u 2022. godini, 41% **opštih grantova** je bilo dodeljeno ženskim režiserima a od 94,5% podržanih projekata najmanje 40% uključuje žene koje su u tehničkim timovima. Što se tice **selektivnih grantova**, 49% podržanih projekata su režirale žene, što čini 49% ukupno dodeljenog budžeta, 54,4% projekata je imalo isključivo žene scenariste i 77% odobrenih projekata gde su žene bile režiseri.

Sledeći izazovi za CICA-u u pogledu rodne ravnopravnosti sada leže u **održavanju trenutnih politika i u izradi još sveobuhvatnijih izveštaja** o podacima za pažljivije praćenje sprovedenih akcija. U 2022. godini ustanovljeno je uputstvo za **statističko praćenje mera**: za nekoliko godina, Centar bi trebalo da ima izrađen precizan način praćenja kvantitativnog uticaja sprovedenih mera. Konačno, **pitanja interseksionalnosti i raznolikosti** su takođe važna za ICAA-u, koja navodi da želi da im posveti više pažnje u budućnosti.

Ove godine, ICAA je objavila seriju mera koje su predviđene da promovišu inkluzivnost u širem smislu, naročito za **osobe sa posebnim potrebama**. Jedna od tih mera koja ispnjava uslove za ICAA finansiranje je inicijativa da se obezbedi da je film pogodan za osobe sa invaliditetom. Ova inkluzija naročito uključuje audio opise, posebne sisteme za prevode ili uključivanje znakovnog jezika. Finansiranje može da pokrije do 50% troškova filmske distribucije.

S obzirom na ambiciju mera koje je usvojila ICAA, čekamo nove brojke da vidimo da li će njena politika početi da daje rezultate.

SLOVAČKA

% filmova koje su režirale žene: 24% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 98

Niti politike, niti objavljuvaju statistike

Slovački filmski institut (SFI) nema posebne mere za rodnu ravnopravnost i ne objavljuje rodno relevantne podatke. Naš kontakt objašnjava da je to zato što Slovački filmski institut nije finansijska institucija: služi isključivo za promociju slovačke kinematografije i filmskih stvaralaca.

Niti politike, niti objavljuvaju statistike

Ove godine smo po prvi put stupili u kontakt sa Slovačkim audiovizuelnim fondom (SFC). Naš kontakt nas je informisao da, do danas, fond ne planira da prikupi podatke grupisane po rodu i nije doneo nikakve mere za promociju rodne ravnopravnosti.

Kao što to radimo svake godine, mi smo takođe i ove stupili u kontakt sa Slovačkim filmskim institutom (SFI). Ovaj filmski institut je posvećen isključivo promovisanju slovačke kinematografije i slovačkih filmskih stvaraoca.

Institut ipak insistira na tome da stalno radi na **promociji ženskih projekata** i na saradnji sa inicijativama Evropske filmske promocije (EFP); u razgovorima sa filmskim festivalima i organizatorima filmskih događaja zahteva obraćanje pažnje na rodnu ravnotežu.

Institut namerava da sproveđe svoju prvu konkretnu meru za isticanje žena u kinematografiji. U njihovom godišnjem katalogu slovačkih filmova koji izlaze u bioskope precizira se da li se radi o „prvom filmu“ ili „drugom filmu“ autora – u nastojanju da pospeši prepozнатost žena filmskih stvaralaca, **Institut planira da precizira i da je film režirala žena** onda kada je to slučaj.

Konačno, naš kontakt nam prenosi da je učestvovao u kvalitativnoj studiji Evropske audiovizuelne opservatoriјe. Ovu statistiku Institut ne objavljuje, ali su nam izašli u susret i podelili je sa nama: od slovačkih filmova objavljenih 2021. godine, **igranih filmova rediteljki** je devet i oni predstavljaju **60% filmova objavljenih** te godine, međutim, to je samo 21% filmova od ukupnog budžeta za filmove proizvedene u 2021.

SLOVENIJA

% filmova koje su režirale žene: 18% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj filmova proizvedenih tokom perioda: 44

Porast svesti o rodno relevantnim pitanjima

Slovenački filmski centar (SFC) uveo je rodnu dimenziju u svoju politiku 2018. zatraživši **studiju o broju rediteljki za period od 1995. do 2017. godine.**

Dalje, SFC je **uveo kriterijum pariteta** u sastav svojih komisija za izbor (najmanje jedna žena na tri člana) i bavi se **problemima podsvesne pristrasnosti; formulari za prijave poboljšani su** zahtevima da se navede pol ljudi na ključnim pozicijama u filmskoj i glumačkoj ekipi.

Sa navedenim u cilju, SFC je krajem 2021. godine zajedno sa Savezom slovenačkih režisera i Međunarodnim filmskim festivalom u Ljubljani organizovao **događaj na temu položaja žena u filmskoj industriji**. Ciljevi događaja „**Žene u pokretu**“ (*Women On the Go*) bili su podizanje svesti o pitanju rodne ravnopravnosti, predstavljanje najnovijih dešavanja u podršci SFC-a za ženske filmove i promocija ženskih filmskih projekata u pripremi.

Pomno praćenje statistike

Svake godine SFC ocenjuje prijave i projekte podržane u okviru njegovih programa prema rodu **na pozicijama režije, produkcije i scenarija** (rezultati procene su uključeni u godišnji izveštaj SFC-a).

Od 2018. godine, sve više rediteljki prijavljuje se za podršku svog **prvog filma**: u okviru Programa podrške prvom igranom filmu, igrani filmovi rediteljki predstavljaju **58% prvi odabranih filmova**. Što se tiče drugog ili ostalih filmova, žene čine samo 10% podnetih projekata i **8% projekata podržanih** od strane Centra. Povećanje finansiranja za rediteljke je podatak koji ohrabruje i ukazuje na pojavu nove generacije žena u kinematografiji, ali isto tako može da ukazuje i na poteškoće za rediteljke da se dugoročno afirmišu nakon prvog filma.

Naš kontakt u SFC-u nam govori da 2022. godina obeležava prodor uz stabilan porast broja prvih filmova koje finansira Centar: nijedan prvi igrani film reditelja ili rediteljke nije Centar finansirao te godine.

Ciljevi u predstojećim godinama

U skladu sa strategijom SFC-a za period 2020-2024, Centar će ispitati moguće mere i podsticaje za uspostavljanje jednakog pristupa snimanju filmova za sve:

- Cilj Centra u ovom periodu je da ostvari **veći procenat projekata žena** u oblasti prvih filmova, kratkih filmova, igranih filmova, razvoja scenarija i razvoja projekata. Ovaj cilj je usko povezan sa udelom projekata koje podnose žene, a radi podrške u okviru stimulativnog produkcijskog okruženja;
- Jedan od prvih koraka ka ravnopravnim uslovima je uspostavljanje **posebne podrške filmskim stvaraocima koji su roditelji ili će uskoro postati roditelji**.

Slovenački centar će nastojati da uključi inicijative koje olakšavaju rad filmskih stvaralaca sa malom decom i da ih uključi u troškove podržanih projekata.

Prema SFC-u, izazovi su sledeći:

- **Podizanje svesti** o rodnoj ravnopravnosti među filmskim stvaraocima i u javnosti;
- **Podrška projektima** žena filmskih stvaralaca;
- Promovisanje akcija za **sprečavanje rodno zasnovanog nasilja i rodnih stereotipa.**

ŠVEDSKA

% filmova koje su režirale žene: 34% (prosek iz perioda od 2018. - 2022)

Broj proizvedenih filmova tokom perioda: 189

Transverzalne akcije usvojene od 2013. godine

Perspektiva rodne ravnopravnosti prožima sve što se radi na Švedskom filmskom institutu (SFI) dugi niz godina: od finansiranja produkcije, preko odabira filmova za promovisanje iz arhiva, do angažovanja osoblja koje radi na poboljšanju nivoa ravnopravnosti.

Dakle, do danas, SFI je postavio:

- **Internet stranicu** za borbu protiv isključivanja nordijskih rediteljki u saradnji sa pet drugih filmskih instituta: Nordijske žene u kinematografiji.
- **Mentorski program** pokrenut 2013. godine;
- **Inicijative** za razvijanje interesovanja za film među mladim ženama: isticanje "uzora", postavljanje kurseva obuke;
- Inicijativu za podršku scenaristkinja pokrenutu 2019. godine.
- **Kvalitativne studije** o vrstama filmova na kojima žene imaju priliku da rade (budžet, vrsta produkcije, itd).
- **Stranicu** koja je u potpunosti posvećena politici za rodnu ravnopravnost na internet stranici Instituta.

Detaljna godišnja statistika

Dokument Činjenice i brojke 2022. sadrži dve stranice o rodnoj statistici; one pokazuju da udeo dugometražnih filmova koje je finansirao SFI, a koje su režirale žene, predstavlja 50%, 14 poena manje u odnosu na 2020.godinu ali 27 poena više u poređenju sa 2021. godinom (23%).

SFI je 2020. godine objavio izveštaj o rodnoj ravnopravnosti: *Which Women? Gender Equality Report 2019/2020* (Izveštaj o rodnoj ravnopravnosti 2019/2020), koji predstavlja kvalitativnu studiju koja ispituje kako godine i rasa utiču na uslove rada žena u švedskoj filmskoj i televizijskoj industriji. U izveštaju se navodi da industrija rizikuje da izgubi talente i propusti bitne priče nastavljajući da reprodukuje stereotipne društvene slike. SFI stoga

zaključuje da **jeraznolikost** neiskorišćeni potencijal švedskog filma, kako komercijalno tako i kvalitativno.

SFI je 2022. godine objavio studiju pod naslovom **406 Days – It's About Time**. Studija, koja je predstavljena na Filmskom festivalu u Kanu i dostupna je na internetu, a razmatra razliku u dužini vremena potrebnog za razvoj i produkciju filmova koje finansira SFI u zavisnosti od pola osobe koja stoji iza projekta. Da ponovimo neke ključne podatke: ovaj izveštaj pokazuje da je za **dugometražne igrane filmove** u proseku prođe **138 dana** više između podnošenja finansiranog filmskog projekta i njegovog prikazivanja u bioskopu ukoliko ga je režirala žena. Kada se uzme u obzir **osoba koja je pisala scenario**, jaz se povećava na **još 408 dana** produkcije za filmove koje su napisale žene. Muški reditelji i scenaristi stoga češće objavljaju filmove nego rediteljke i scenaristkinje; imaju veću publiku, omogućen im je širi spektar tema: ovo delimično objašnjava zašto se prikazuje više filmova muškaraca nego filmova žena. **Što se tiče dokumentarnih filmova**, trend je suprotan: sa muškarcima na ključnim pozicijama (režija, scenario, produkcija) potrebno je više vremena nego kada su na tim pozicijama žene. Međutim, studija pokazuje korelaciju između budžeta dokumentarnog filma i dužine produkcije: što je budžet veći, to duže traje snimanje dokumentarnih filmova.

Prema našim informacijama, ove godine Institut:

- traži međunarodni broj osiguranja ljudi koji su na glavnim pozicijama (režiser, scenarista, producent) za fimove koje oni podržavanju. Na ovaj način, Institut ima za cilj da prouči i razume kako se kreće zarada i obrazovanje, kao i porekolo ljudi koji su zaposleni na ovim pozicijama.
- Pokrenuće novu studiju 2024. ili 2025. godine. Ovo će biti sveobuhvatni pregled jednakosti i različitosti u sektoru, osvrćući se na različite tipove diskriminacije.

Put ka interseksionalnoj inkluziji

Prema našem izvoru, u generalnom smislu, sledeći izazov za SFI je da više radi na rodnoj ravnopravnosti i da uključi interseksionalni pristup gde je jasno da su rasizam i drugi oblici diskriminacije su prisutni. Stoga, 2022. godine SFI bio deo **New Dawn transnational fund**, koji se jasno fokusira na inkluziju i različitost.

ŠVAJCARSKA

% filmova koje su režirale žene: 29% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj proizvedenih filmova tokom perioda: 396

Obaveze i ciljevi Švajcarske savezne kancelarije za kulturu

Od 2015. godine, Savezna kancelarija za kulturu (FOC) sprovedla je nekoliko mera za promovisanje kulturne raznolikosti:

- Redovno i sveobuhvatno **prikupljanje podataka** o raspodeli finansijske podrške u kontekstu roda, na godišnjem nivou;

- **Analiza ovih podataka** u cilju **razvoja oruđa za postizanje jednakosti** u švajcarskoj filmskoj industriji, uz saradnju sa domaćim i međunarodnim stručnjacima;
- Usvajanje posebnih mera za **promovisanje filmova koje prave žene**.

U švajcarskoj šemi promocije filma možemo da nađemo cilj FOC-a: „**Odnos muškaraca i žena koji se pojavljuje u podnetim prijavama mora se na uravnotežen način odraziti u podržanim projektima**. Da bi se postigao ovaj cilj, **prijavama autorki daće se jednak prioriteta** podršku u pisanju scenarija i podrška u razvoju projekta. Što se tiče podrške u režiji i podrške u postprodukciji, filmovima koje su snimile žene može da se da prednost, ako su jednakog kvaliteta. FOC tvrdi da je od 2016. postigao svoje ciljeve: ideo podržanih projekata rediteljki ili scenaristkinja odgovara odnosu projekata prijavljenih u okviru selektivnih grantova.

Konkretnе akcije za promovisanje položaja žena u industriji

Od 2019. godine, FOC sprovodi posebne mere za promovisanje veće pravičnosti u švajcarskoj kinematografiji:

- Uvođenje „**rodnog bonusa**“ (2019) za filmove u koprodukciji FOC-a i za koje je ideo finansiranja od strane Švajcarske manji. Sistem selekcije se zasniva na rezultatu (na skali od 100 poena): nakon godine u kojoj je podrška za rediteljke bila manja od 40%, **5 dodatnih poena dodeljuje se filmovima koje su režirale žene**. Ovih 5 poena su odsudni kada se odluka o podršci projektu svodi na nijanse u broju bodova. Bonus od samog početka privlači projekte žena. I danas je sve više prijava ženskih projekata, čak i u godinama kada se bonus ne dodeljuje;
- Producenci koji primaju sredstva od FOC-a sada moraju da **potpišu izjavu** kojom potvrđuju da su **uveli mere jednakih plata i mere protiv seksualnog uzinemiravanja u svojoj organizaciji**;
- FOC je uključio **troškove nege dece i drugih izdržavanih lica u budžete za produkciju**.

Brojne statističke studije sa ohrabrujućim rezultatima

OFC proizvodi **statistiku raščlanjenu po polu** u svom godišnjem izveštaju o aktivnostima¹⁰⁰. Ove godine, među selektivnim grantovima koje su dobili od OFC-a, ostvarena je jednakost između projekata žena i muškaraca. Takođe je podela budžeta bila tačno podeljena na filmove koje su producirale žene i koje su producirali muskarci.

OFC je 2020. objavio izveštaj **Gender Map rezultate 2017-2019**, koji se bavi rodnom strukturu švajcarskih filmskih timova. Godine 2023., OFC je objavio komparativni dodatak prvog izdanja: **Gender Map rezultate 2020-2022**. Izveštaj je pokazao da su se pokazatelji malo promenili ili uopšte nisu za 3 godine. Međutim, izveštaj beleži neka značajna povećanja: ideo žena producenata je porastao sa 34% na 42%, žena scenarista sa 34% na 41% i žena koje se režirale dokumentarne filmove sa 29% na 39%. Ispred kamere, ideo glavnih ženski uloga je porastao sa 34% na 42%. Gender Map, koju će ponovo izmeniti

OFC će takođe uzeti u obzir sve profesije i filmke kategorije i obuhvatiće period od 2023. do 2025. godine.

FOC je 2021. objavio **sveobuhvatnu studiju o rodnoj ravnopravnosti** u švajcarskoj filmskoj industriji. Radi se i **analiza efikasnosti mera za rodnu ravnopravnost** i analiza preporuka za nove mere. Godine 2022. objavljena je **studija o položaju rediteljki u švajcarskoj filmskoj industriji između 2013. i 2021. godine**. Podaci o polu se precizno prikupljaju i pažljivo prate.

Put ka uvođenju novih mera

Godine 2022., dobili smo informaciju da merenje ciklusa prikupljanja podataka trajećetiri godine. Stoga će nove mere o rodu i različitosti biti preduzete od 2025. godine. O mnogim idejama se već diskutovalo, kao što je bonus, specifične mere za borbu protiv svih vrsta nasilja i potencijalne regulatorne politike, itd... Međutim, ništa još nije zvanično:naredni krug mera je trenutno u fazi javnih konsultacija.

Ove godine, informisani smo da uprkos različistosti u širem smislu, neki regionalni fondovi su uveli posebne mere. Međutim, OFC ne planira da uvede intesekcionalne mere na međunarodnom nivou.

Što se tiče borbe protiv rodno zasnovanog i seksualnog nasilja, OFC trenuto **radi na kreiranju mreže za sve kulturne institucije** da omogući pristup pravnim savetima i psihološkoj podršci žrtvama iz kulturnog sektora. Ova mreža je i dalje u razvoju, i još uvek nije odlučeno ko će finansirati stvaranje ove mreže.

Švajcarski metod emitovanja će se promeniti narednih nekoliko godina a mi ćemo pomno pratiti uvođenje novih mera i kako se one razvijaju.

UKRAJINA

Nemamo reprezentativne pokazatelje za procenat žena koje su režirale u Ukrajini.

S obzirom da je Ukrajina član EFAD od 2022. godine, uključujemo je u istraživanje uloga žena režisera u Evropi od ove godine. Ovo je takođe način da održimo povezanost sa državom i pokažemo podršku u teškim trenucima rata.

Geopolitički kontekst koji sprečava uvođenje inkluzivnih principa

Zbog trenutnog ratnog stanja, prema našim informacijama, Ukrajinska državna filmska agencija (USFA) nema posebne mере koje se donete da bi se promovisala rodna jednakost u filmskoj industriji.

Međutim, Ukrajinska državna filmska agencija preduzima mere i traži mogućnosti da bi privukla dodatne izvore da omogući funkcionisanje u oblasti kinematografije. Zbog toga, rad Evropske Unije na intergraciji standarda za uvođenje inkluzije u zakonodavstvo Ukrajine će se nastaviti nakon uvođenja efektivnih mehanizama za razvoj filmske industrije.

UJEDINJENO KRALJEVSTVO

% filmova koje su režirale žene: 20% (prosek iz perioda od 2018. do 2022)

Broj proizvedenih filmova tokom perioda: 671

Ciljevi za proporcionalnost populacije Ujedinjenog Kraljevstva

Ciljevi Britanskog filmskog instituta (BFI) zasnivaju se na traženju **proporcionalnosti u radnom delu populacije Ujedinjenog Kraljevstva** i odnose se ne samo na one koji su zaposleni u BFI-u već i na one koje fond finansijski podržava. Prateći dalja istraživanja, ovi ciljevi će biti ažurirani od aprila 2023. Naš izvor je pojasnio da to ne znači da su prethodni ciljevi ispunjeni, već se jednostavno radi o ažuriranju koje će bolje da predstavi ciljeve koje BFI želi da postigne.

Od 2023. godine, ciljevi BFI biće:

- Finansiranje **što više projekata reditelja i rediteljki**;
- Finansiranje **20% projekata** osoba koje se identifikuju kao rasne manjine;
- Finansiranje **30% projekata** osoba sa invaliditetom (12% u prethodnim ciljevima);
- Finansiranje **18% projekata** osoba koje se identifikuju kao pripadnici LGBTI+ populacije (10% u prethodnim ciljevima);
- Finansiranje **39% projekata** osoba s **balošeg socio-ekonomskog porekla**. Ova kategorija – društveni sloj – dodata je, odnosno nije pomenuta u prethodnim objavama ciljeva Instituta.

Politika „Standardi različitosti“.

Standardi različitosti (Diversity Standards) usvojeni 2016. ostaju vodeća politika Britanskog filmskog instituta, jer – prema našem kontaktu – obuhvataju i bave se svim oblastima različitosti i inkluzije. I zaista, razmatranje pola osobe se vrši iz jedne **interseksionalne perspektive**. BFI radi na integraciji dugoročnih holističkih politika, praćenih, prilagođavanih i vremenom modifikovanih. Stručnjaci su 2023. godine preradili Standarde različitosti da bi dodali inkluzivniji jezik.

Ovo su standardi koji su uključeni u program **Standardi različitosti**:

- Standard A „**Predstavljanje, teme i narativi na filmu**“ bavi se svim relevantnim temama i dovodi u pitanje stereotipe.
- Standard B „**Kreativno rukovodstvo i tim projekta**“ bavi se inkluzijom u sastavljanju timova projekata, a posebno inkluzijom na ključnim pozicijama.
- Standard C „**Pristup i mogućnosti u industriji**“ podstiče obučavanje, podelu posla, unapređenje, prve poslove i mentorstvo.
- Standard D „**Razvoj publike**“ razmatra kako filmovi zadovoljavaju potrebe publike u nedovoljno pokrivenim oblastima.
- Standard E: „**Pristup i pristupačnost**“. Ovo je nov standard koji je izrađen 2023. Obuhvata obavezu brige i inkluzivnosti na filmskom setu, uključujući pristupačnost za ljudе sa posebnim potrebama i stvaranje bezbednih mesta. Na primer, ovo uključuje dodatnu obuku za tehnički i kreativi tim tako da transrodne osobe mogu da koriste toalet koji im odgovara bez diskriminacije.

Filmovi koji traže finansiranje iz fonda (deo BFI-a) sada moraju da ispunjavaju **kriterijume različitosti** (koji se odnose na pol, rasu, godine i invaliditet), što po pitanju sadržaja projekta, što po sadržaju timova – projekti moraju da pokažu posvećenost inkluziji i da ispune najmanje pet standarda diverziteta.

Standardi diverziteta BFI-a takođe su inspirisali one koje je kreirala AMPAS (Akademija filmske umetnosti i nauke) 2020. Godine. BAFTA (**Britanska akademija filmske i televizijske umetnosti**) povećala je upotrebu ovakvih standarda u dodeli svojih nagrada 2021, a njeni dobitnici bili su jasan pokazatelj toga. U 2022. godini, BAFTA je nastavila da koristi standarde diverziteta koji se sada primenjuju na BAFTA Nagrade za video igre i BAFTA Nagrade za televiziju.

BFI nastavlja da **prati efikasnost svoje politike** vršeći sveobuhvatan pregled standarda iz godine u godinu; nastavlja i da izveštava o **podacima prikupljenim na godišnjem nivou**. Prema rečima našeg sagovornika, najnoviji izveštaj BFI-a pokazuje **značajan napredak u zastupljenosti žena u svim standardima**, daleko više od bilo koje druge podzastupljene grupe. BFI nastavlja da ispunjava ali i premašuje svoje ciljeve finansiranja za scenariste, producente i reditelje. **U finansiranju iz 2021-2022**, Fond za razvoj igranog filma podržao je 73% ženskih i nebinarnih scenarista, u režiji to je 54%, a uprodukciji 66%. Što se tiče produkcijskog fonda, žene i nebinarne osobe predstavljaju 48% scenarista, 53% reditelja i 58% producenata.

Usled velikog broja aktivnosti po pitanju jednakosti, diverziteta i inkluzije, procena uticaja ovih mera na industriju u celini može da predstavlja izazov, ali BFI je optimista u pogledu nivoa posvećenosti i prihvatanja svojih politika, te nastavlja da prati napredak kroz prikupljanje podataka.

Objavljivanje višestruke i precizne statistike

BFI proizvodi godišnju **statistiku podeljenu u četiri kategorije**: osobe sa invaliditetom, osobe koje se identifikuju kao rasne manjine, osobe koji se identifikuju kao žene i osobe

koje se identifikuju kao seksualne i/ili rodne manjine (LGBTI+). Ove statistike su zasnovane na zaposlenima, tipovima pozicija, filmovima koji su finansirani i razlikama u platama.

BFI je transparentan te je podelio ove brojke: **čitava stranica njihovog sajta posvećena je pitanjima inkluzije**. Pored kvalitativne i kvantitativne statistike i izveštaja, BFI deli sve svoje mere, ciljeve i preporuke vezane za inkluziju.

Paralelna politika integracije rodnih pitanja

BFI je uveo niz mera kako bi osigurao da rodna ravnopravnost konstantno bude u centru aktivnosti Instituta:

- BFI zahteva da njegovi **saradnici** (Film London, Creative Scotland, Northern Ireland Screen, CymruWales...) takođe budu posvećeni pitanjima mainkluzije u industriji;
- Uspostavljanje **partnerstva sa Raising Films**, organizacijom koja podržava žene iz audio-vizuelne industrije koje imaju decu, radi izrade izveštaja o uticaju Covid-19 na majke u sektoru;
- Kreiranje **programa Step-Up**, koji postavlja i promoviše podzastupljene talente u filmovima koje podržava BFI. Generacija 2022. će uključiti i poziv za žene koje rade natehničkim pozicijama;
- **Redovne konsultacije sa onima koji su direktno pogodjeni** ovim pitanjima i **umrežavanje sa onima koji su izloženi diskriminaciji**. Tokom cele godine, BFI se savetuje sa kolektivima na raznim sastancima i događajima; BFI takoupuće poziv grupama ljudi sa invaliditetom, kao i grupi ne-belih žena u filmskoj industriji – Soul Sisters;
- Baza podataka BFI-a, **BFI Filmografija**⁴⁴, omogućava pretrage na osnovu pola. Za svaki britanski film moguće je saznati pol svakog člana tehničke ekipe i glumaca. Svaki film je takođe ocenjen i na osnovu poštovanja rodne raznolikosti.

Širok spektar podsticajnih politika

Da bi smo ohrabrili žene i ljude koji su diskriminisani u oblasti posla, dodajemo sledeće:

- Uspostavljanje **partnerstva sa Raising Films**, organizacijom koja podržava žene iz audio-vizuelne industrije koje imaju decu, radi izrade izveštaja o uticaju Covid-19 na majke u sektoru;
- Kreiranje **programa Step-Up**, koji postavlja i promoviše nedovoljno zastupljene talente u filmovima koje podržava BFI. Generacija 2022. je uključila i poziv za žene koje rade na **tehničkim pozicijama**;
- Godišnja članarina za mrežu „Ženski filmski klub“ 10 žena filmskih stvaralaca. Ova mreža za žene i nebinarne ljude ima za cilj da spoji profesionalce u sektoru, obezbedi obuku i da mogućnosti i dobru praksu da bi pomogli ljudima koji su predmet diskriminacije da nađu svoje mesto u industriji.
- Stvaranjem programa “Celebrating Black Women in International Film” koji podržava stvaraocu filmova koji su crnci u razvijanju novih veza i partnerstva. Kao deo ovog programa, četiri crnkinje iz Britanije, koje su stvarateljke filma, tražeći partnera za trenutne projekte, putovale su na Kanski filmski festival ove godine. BFI je takođe

⁴⁴ <https://www.oscars.org/news/academy-establishes-representation-and-inclusion-standards-oscarseligibility>

organizovala „Proslavu Dana crninja”, događaj koji je umrežio i spojio više od 100 crninja producentkinja koje su prisusovale Kanskom festivalu 2023. godine.

Snažna politika prevencije uznemiravanja

Kao što smo videli prošle godine, BFI je takođe izradio dva dokumenta za **borbu protiv svih vrsta nasilja i uznemiravanja**. Prvo je skup principa za suzbijanje i sprečavanje maltretiranja i uznemiravanja u audio-vizuelnom sektoru, praćen, praktičanim vodičem na tu temu primenjen na radnom mestu.

Od početka 2023. godine, BFI podstiče sve podržane projekte **da stvore „bezbedno mesto“ na filmskim setovima**. S toga, produksijski timovi mogu imati koristi od dodatnih sredstava koji su namenjeni postavljanju i upravljanju ovog prostora. U pitanju je mesto gde ljudi mogu da pitaju za savet, saznaju o svojim zakonskim pravima, razgovaraju jedni sa drugima i udalje se od svakog okruženja koje im izaziva fizičku ili psihičku nelagodu.

Pored toga, BFI podstiče filmove koji su podržani da učestvuju na obuci koju održava **6th From The Spotlight** koja ima za cilj da pomogne promoterima projekta da ispune zahteve Standarda razlikonosti i tako ispune uslov da se prijave za grantove od Instituta. Ovi programi uključuju obuku za ulogu „koordinatora za pristup“, koji brine da se svi dobro osećaju na filmskom setu.

Izazovi koje treba integrisati bez odlaganja

Prema našem sagovorniku, izazovi pariteta, različitosti i inkluzije neprekidni su, ali u svetu ponovnog oživljavanja pokreta Black Lives Matter 2020. godine, postoji izvesan imperativ da se pozabavi podzastupljenim talentima crnaca i azijsata u Ujedinjenom Kraljevstvu. Takođe postoji pojačan interes za način regionalnog predstavljanja zbog prioriteta vlade u ovoj oblasti, kao i za prevenciju maltretiranja i uznemiravanja i načina na koji se ljudi tretiraju na filmskom setu.

Stoga se čini da je Ujedinjeno Kraljevstvo jedna od zemalja koja je usvojila najambicioziju i veoma dalekosežne inkluzivne principe. Međutim, činjenica da se udeo rediteljki menjasamo polako podseća nas, na **dvostruki vremenskijaz između uvođenja mera i konkretnog i kvantifikovanog uticaja koje to može da ima na industriju**. Stoga ćemo pažljivo pratiti razvoj cifara u godinama koje dolaze.

PRILOZI

Prilog 1 – Tabela: vrste politika po državama

% filmova rediteljki	Država	Namere	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja	Neintervencionalna politika
/	Albanija		x					
34	Austrija	x	x	x	x	x	x	
27	Valonija (BEL)	x	x	x	x	x	x	
27	Flandrija (BEL)	x		x	x	x	x	
/	Bosna i Hercegovina							
18,1	Bugarska							
/	Crna Gora	x	x	x	x			
24	Češka	x			x			
29	Danska	x	x		x	x	x	
24	Estonija	x		x	x	x		
33	Finska	x		x	x	x	x	
26	Francuska	x		x	x	x	x	
16	Grčka	x		x	x			
29	Holandija	x		x	x	x	x	
20	Hrvatska	x		x	x	x	x	
23	Irska	x		x	x	x	x	
37	Island	x			x	x		
15	Italija	x		x	x	x	x	
/	Kipar	x			x	x	x	
22	Litvanija	x		x	x		x	
30	Letonija				x			
17	Luksemburg		x	x	x	x	x	
23	Mađarska						x	
16	Severna Makedonija	x		x	x	x		
/	Malta				x	x		
32	Nemačka	x		x	x	x	x	
34	Norveška	x	x	x	x	x	x	

19	Poljska				X	X	X	
25	Portugal			X	X			
20	Rumunija				X			
24	Slovačka				X	X		X
18	Slovenija	X		X	X	X		
/	Srbija							X
20	Španija	X	X	X	X	X		
34	Švedska	X		X	X	X		
29	Švajcarska	X	X	X	X		X	
20	Ujedinjeno Kraljevstvo	X	X	X	X	X	X	

Prilog 2 – Tabela: mere po državama (1)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Albanija		*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su suparnički podneti projekti jednakog kvaliteta)				
Austrija	*Ciljati na paritet u svim odeljenjima i finansijskim sektorima	*Hibridna finansijska podrška radi postizanja parireta u toj sferi do 2024.	*Rodni podsticaj *Raspodela poslova i briga o deci *Takmičenje u pisanju scenarija *Mentorski program ProPro	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Rodni kriterijum pri formiranju komisija i procesa finansiranja	*Internet stranica posvećena politikama rodne ravnopravnosti i intervjuima sa rediteljkama	*Etički kodeks i obuka za borbu protiv nasilja
Valonija (BEL)	*Podsticati žena na prijavu projekata *Proširiti kriterijum analize radi uključivanja svih manjina: Plan Diverziteta	*Umerene kvote (prioritizacija projekata jednakog kvaliteta)	*PiTCH Inicijativa *New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Akademske studije o stereotipima u belgijskoj kinematografiji *Obuka članova nove komisije u odeljenju za scenario *Konferencije na temu roda i raznolikosti	*Obuka: borba protiv nasilja
Flandrija (BEL)	*Pokrenuti plan akcije vezan za rodnu jednakost i inkluziju *Rad na inkluzivnim rediteljskim profilima (2023)		*New Dawn *Bonus za inkluziju *Program osnaživanja žena u kinematografiji (2023)	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Odeljak o inkluziji u selekciji razvoja projekata	*VAF-ov sajt ima stranicu posvećenu inkluziji *Obuka o nesvesnim stereotipima sa interseksionalnim pristupom	*Obuka: borba protiv nasilja *Mogućnost da se označi naziv nasilja u prijavi

Bosna i Hercegovina						
Bugarska						
Crna Gora	*Izjava o ciljevima u Državnom programu za razvoj crnogorske kinematografije 2018 - 2023	*Poseban kriterijum davanja prioriteta projektima koji imaju scenaristkinju	*Mogućnost uvođenja pomoći nege deteta u produksijski budžet na filmskim snimanjima (nije još implementirano)	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Češka	*Komisije koje odlučuju o dodelu grantova izrazile su podršku principu jednakih mogućnosti			*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Danska	*Paritet u prijavama za finansiranje *Povelja za podsticanje kulture i etničkog nasleđa u kinematografiji *Forumi za dijaloge	*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su suparnički podneti projekti jednakog kvaliteta)		*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Producenti su obavezni da naglase rodni sastav timova *Finansijska prioritizacija projekata koji se bave stereotipima	*Radionice za članove komisija i obuke zaposlenima o podsvesnim stereotipima *Savetovanja za scenariste o uvrštanju borbe protiv stereotipa u scenarije	*Učešće u događaju za suzbijanje nasilja u audiovizuelnom sektoru.

Prilog 4 – Tabela: mere po državama (3)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Italija	*Opservatorija za rodnu ravnopravnost podiže svest, nudi dobre prakse i promoviše specijalizovanе obuke		*Kreiranje bodovnog sistema za podršku projektima sa pretežno ženskim ekipama	* Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Seminar o jednakosti i inkluziji u filmskoj industriji (na Filmskom festivalu u Veneciji)	*Poziv za projekte koji podižu svest o nasilju nad ženama
Kipar	*Volja da se promoviše obrazovanje žena *Isticanje žena koje su snimile filmove			*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Konferencije i okrugli stolovi da se istaknu rediteljke	*Radionice na temu svesti o intimnosti (nije još implementirano)

Litvanija	*Preporuka za autore filmova da osiguraju jednakost i eliminiju diskriminaciju		*Podrška EWA organizaciji	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka (u toku od 2022. do 2025. godine)		*Projekat za borbu protiv seksualnog uznemiravanja, organizovanje obuka itd.
Letonija				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Luksemburg		*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su <i>suparnički</i> podneti projekti jednakog kvaliteta)	*Kreiranje posebnog fonda posvećenom projektima žena *New Dawn	*Prikupljanje prvih rodno relevantnih podataka u 2024.	*Radionica o predrasudama i stereotipovima (2024)	*Radionica za pomoć suzbijanja i borbe protiv seksualnog i rodnog nasilja
Mađarska						*Etička komisija i interni alarmni sistem u Institutu
Severna Makedonija	*Potpisivanje međuvladine povelje - obavezivanje rodnoj ravnopravnosti		*Umrežavanje	*Objavljivanje prvih rodno relevantnih podataka 2022. godine	*Organizacija diskusija o pitanju položaja žena u sektoru *Kampanje o profilima žena u industriji	
Malta				*Uvođenje prve rodno relevantne statistike	*Organizovanje okruglog stola na temu pola, inkluzije i različitost	

Prilog 5 – Tabela: vrste mera po državama (4)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Nemačka	*Radne grupe i predlozi u korist rodne ravnopravnosti		*Programi za finansiranje i mentorstvo *Mogućnost da se u budžet uvrsti nega dece	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Radionice o diverzitetu za komisije koje dodeljuju nagrade *Godišnja brošura o rodu u filmskoj industriji *Posebna stranica za inkluziju	*Radne grupe koje se bore protiv seksualnog i rodnog nasilja na filmskom setu
Norveška	*Petogodišnji plan akcije (Relevance. Audience. Sustainability) *Cilj: odnos 50/50 u dodeli grantova	*Kvote	*Razvojni program za autore iz podzastupljenih društvenih grupa	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Uslov za dobijanje sredstava (poštovanje zahteva ravnopravnosti i inkluzije) *Uspostavljanje diverziteta kao najbitniji kriterijum u	*Organizacija kurseva i seminara o podsvesnim stereotipima i diskriminaciji na radnom mestu	*Mere za prijavljivanje i prevenciju uznemiravanja : obavezne obuke za podržane projekte

				svim programima i projektima		
Poljska				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka	*Organizacija javnih debata tokom festivala	*Rad na iznalaženju dobrih strategija protiv nasilja
Portugal			*Bodovni sistem (uz dodatne poene ukoliko je projekat režirala žena) *Bonusi za projekte koji imaju bar 50% žena *New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka		
Rumunija				*Prikupljanje rodno relevantnih podataka od 2022.		
Slovačka				*Učešće u prikupljanju rodno relevantnih podataka (OAS)	*Naglašavanje ukoliko je film režirala žena u svom katalogu (mera koja još nije uspostavljena)	
Slovenija	*Izjavljeni ciljevi 2018.		*Posebna podrška za osobe sa decom	*Objavljivanje prvih rodno relevantnih podataka *Prijava formulari koji uključuju zahtev da se navede rod svih članova tima na ključnim pozicijama	*Dogadjaj za podizanje svesti o rodnoj ravnopravnosti Women On the Go	
Srbija						

Prilog 6 – Tabela: vrste mera po državama (5)

Država	Ciljevi	Regulativne politike	Podsticajne politike	Gender mainstreaming	Svest/vidljivost	Borba protiv nasilja
Španija	*Zakon o filmu obezbeđuje paritet u selekcionim i komisijama za finansiranje ICAA-e *Potpisivanje deklaracije namera (CAACI) *Novi zakon o filmu koji će da se odnosi na jednakost na	*Kvote o finansiranju filmova rediteljki	*Bodovni sistem koji obezbeđuje pristup grantovima *Odlika – posebno preporučeno za promociju rodne jednakosti *Manji porez za timove koji imaju rediteljku *Finansijska podrška iz Evropskog fonda za oporavak	* Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Komisije za davanje grantova uzimaju u obzir i rod	*Kampanja vidljivosti *Stranica sajta Instituta posvećena paritetu	

	transverzalan način					
Švedska	*Nekvantifikovani ciljevi radi povećanja broja žena na čelu produkcije, kao i njihove prepoznatosti i znanja o rodu i raznolikosti *50% sredstava za produkciju ženama		*Program mentorstva Moviement *Inicijative (konkursi, obuke...) radi razvijanja interesovanja za film među ženama *New Dawn	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka *Posebne kvalitativne studije	*Internet stranica za borbu protiv podzastupljenosti nordijskih rediteljki (uz pet drugih nordijskih instituta) *Odeljak internet stranice posvećen politici za rodnu ravnopravnost	
Svajcarska	*Cilj: odnos muškaraca i žena u podržanim projektima mora da bude jednak prijavama projekata	*Umerene kvote (prioritizacija projekata žena ukoliko su suparnički podneti projekti jednakog kvaliteta)	*Rodni bonus koji se uvodi kada je manje od 40% produciranih filmova prethodne godine bilo režirano od strane žene *Mogućnost integracije troškova brige o deci i drugih usluga u produksijski budžet	* Prikupljanje rodno relevantnih podataka		*Obaveza producenata da potvrde da su uveli mere za rodnu ravnopravnost i mere protiv seksualnog uznemiravanja
Ujedinjeno Kraljevstvo	*Kvantifikovani ciljevi za diversifikaciju raspodele sredstava	*Hibridne kvote *Standardi diverziteta	*Godišnje finansiranje 10 članarina koji su preplaćeni na Filmski Ženski Klub *Obeležavanje inicijative za crnkinje u međunarodnom filmu	*Prikupljanje rodno relevantnih podataka kao i podataka za tri druge kategorije *Uvođenje Standarda diverziteta	*Odeljak internet stranice posvećen politici za rodnu ravnopravnost	*Dva dokumenta za prevenciju i borbu protiv nasilja i uznemiravanja *Stvaranje bezbednog prostora na setovima podržanim od strane BFI-a
Ukraine						

IZVORI

RODNA RAVNOPRAVNOST

COFFIN Alice, « Le Génie Lesbien », Grasset, 2020
DELPHY Christine, « Classer dominer, qui sont les autres ? » La fabrique éditions, 2008
HAMON Francis, « Les discriminations saisies par le droit », L.G.D.J, 2016
HOOKS bell, « Ne suis-je pas une femme », Cambourakis, 2015
Lexie, « Une histoire de genres », Editions Marabout, 2021
PEYTAVIN Lucile, « Le coût de la virilité », Éditions Anne Carrière, 2021
SOLNIT Rebecca, « La mère de toutes les questions », éditions de L'olivier, 2019
SÉNAC-SLAWINSKI Réjane, Du gender mainstreaming au paritarisme : genèse d'un concept controversé, Réjane Sénac- Slawinski, L'Harmattan | « Cahiers du Genre », 2008/1 n° 44 | stranice 27 - 47
SQUIRES Judith Diversity mainstreaming : dépasser les approches technocratiques et d'addition des inégalités, Judith Squires, L'Harmattan | « Cahiers du Genre », 2008/1 n° 44
Collectif Piment, « Le dérangeur – petit lexique en voie de décolonisation », éditions hors D'atteinte, 2020

O POLOŽAJU ŽENA U KINEMATOGRAFIJI

BREY Iris, « Le female gaze, une révolution à l'écran », éditions de L'olivier, Février 2020
BASTIDE Lauren, « Présentes », Editions Points, 2020
Collectif Noire n'est pas mon métier, « Noire n'est pas mon métier », Éditions du Seuil, 2018
MURAT Laure, « Une révolution sexuelle ? Réflexions sur l'après-Weinstein », Editions stock, 2018
ROLLET Brigitte, « Femmes et cinéma, sois belle et tais-toi ! », Editions Belin, 2017
Étude du Lab femmes de cinéma : <https://femmesdecinema.org/etude/>

OPŠTI

European Audiovisual Observatory, Country guide, National overview [en ligne] :
www.obs.coe.int/national-overview
European Audiovisual Observatory, Female professionals in European film production, 2022 Edition [en ligne] :
<https://rm.coe.int/female-professionals-in-european-film-production-2022-edition-p-simone/1680a886c5>
European Audiovisual Observatory, Lumiere [en ligne] :
<http://lumiere.obs.coe.int/web/search/>
IMDb, Movies, TV and Celebrities [en ligne] : <http://www.imdb.com/>

REGULATIVE

Arrêt Kalanke du 17 octobre 1995,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0450>
Arrêt Marschall (CJUE) du 11 novembre 1997 (affaire C-409/95),
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX%3A61995CJ0409>
Arrêt de la Cour (25 octobre 1988), Commission/France, 312/86,
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:be18ec45-d47e-4557-9e33-cfb510c6a337.0001.06/DOC_1&format=PDF

Article 4 §1 de la CEDEF (1979),

<https://www.ohchr.org/fr/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>

Convention adoptée en 1979 par l'Assemblée générale des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination à l'égard des femmes,

https://www.haut-conseilegalite.gouv.fr/IMG/pdf/convention_onu_1979-4.pdf

Directive 2006/54/CE du Parlement Européen et du Conseil du 5 juillet 2006,

<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:204:0023:0036:fr:PDF>

Recommandation 84/635/CEE du 13 décembre 1984 relative à l'action positive en faveur des femmes :

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31984H0635:FR:HTML>

PO DRŽAVAMA

Albanija

Albanian Center of Cinematography : <http://nationalfilmcenter.gov.al>

Austrija

Austrian Film Institute : <https://www.filminstitut.at/en/>

Belgija, Valonija

Centre du Cinéma et de l'Audiovisuel : <https://audiovisuel.cfwb.be>

Bugarska

Bulgarian National Film Center : <https://www.nfc.bg/en/>

Kipar

Deputy Ministry of Culture of Cyprus : http://www.moec.gov.cy/en/cultural_services.html

Hrvatska

Croatian Audiovisual Centre : <https://www.havc.hr/eng/>

Češka

Czech Film Center : <https://www.filmcenter.cz/en/home>

Danska

Danish Film Institute. <https://www.dfi.dk/en>

Estonija

Estonian Film Institute : <https://filmi.ee>

Finska

Finnish Film Foundation : <https://ses.fi/en/>

Francuska

Centre national du Cinéma et de l'image animée : <https://www.cnc.fr>

Nemačka

German Federal Film Board : <https://www.ffa.de/index.php?id=170>

Grčka

Greek Film Center : <http://www.gfc.gr/en/>

Mađarska

National Film Institute Hungary : <https://nfi.hu/en>

Island

Icelandic Film Centre : <http://www.icelandicfilmcentre.is>

Irska

Screen Ireland : <https://www.screenireland.ie>

Italija

Film Italia : <https://www.filmitalia.org>

Ministry of Cultural Heritage, Activities and Tourism (MIBACT) :

<http://www.cinema.beniculturali.it>

Letonija

National Film Center of Latvia : <http://nkc.gov.lv/en/>

Litvanija

Lithuanian Film Center : <http://www.lkc.lt/en/>

Luksemburg

Film Fund Luxembourg : <http://www.filmfund.lu>

Severna Makedonija

North Macedonia Film Agency : http://filmfund.gov.mk/?page_id=17834&lang=en

Malta

Malta Film Commission : <https://maltafilmcommission.com>

Crna Gora

Film Center of Montenegro : <http://fccg.me/en/>

Holandija

Netherlands Film Fund : <https://www.filmfonds.nl/page/2902/welcome>

Norveška

Norwegian Film Institute : <https://www.nfi.no/eng>

Poljska

Polish Film Institute : <http://pisf.pl/en/>

Portugal

Instituto do cinema e Do Audiovisual : <https://www.ica-ip.pt/pt/>

Rumunija

Romanian Film Centrer : http://cnc.gov.ro/?page_id=52968

Srbija

Film Center Serbia : <http://fcs.rs/eng/>

Slovačka

Slovak Film Institute : <http://www.sfu.sk/en/about-us/slovensky-filmovy-ustav>

Slovenija

Slovenian Film Center : <https://www.film-center.si/en/>

Španija

Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales.

<http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/cine/inicio.html>

Švedska

The Swedish Film Institute : <https://www.filminstitutet.se/en/>

Švajcarska

Office Fédéral de la Culture : <https://www.bak.admin.ch/bak/fr/home.html>

Ujedinjeno Kraljevstvo

British Film Institute : <https://www.bfi.org.uk>

POSVETE, PRIZNANJA

Studija realizovana 2016. od strane:**Stéphanie Halfon**.

Studija ažurirana:

- 2017. i 2018. godine (**Flore Brabant**)
- 2019. godine (**Valentine Bottaro**)
- 2020. godine (**Élise Pilleti Emma Pagès**)
- 2021. godine (**Solenn Touchard-Durmordi Lise Perottet**)
- 2022. i 2023. godine (**Lise Perottet**)

Pod udruženjem **Révélations Culturelles** upravom (**Fabienne Silvestre i Guillaume Calop**).

Posebno hvala:

- **EAO**-u, a posebno načelniku Ddeljenja za informacije na tržištu (**Gilles Fontaine**) i filmskom analitičaru (**Patrizia Simone**)
- **EFAD**-u, posebno Generalnom sekretaru (**Julie-Jeanne Regnault**) i Službeniku za politiku i komunikacije (**Ariel Bianucci**).
- **Naši partneri**: naši sponzori, **the Sisley-d'Ornano Foundation, STUDIOCANAL, Ministarstvu kulture, the CNC, Audiens, TITRA FILM and the Collectif 5050**;
- **Filipi Šepard (Philippa Shepherd)** zbog prevoda izdanja studije iz 2023. godine.
- The Trieste Film FestivaL, the Sevilla Film Festival, the European Film Forum Scanorama, the Cottbus Film Festival and the European Film Festival Palić koji su kao deo **MIOB mreže**, preveli studiju Women of Cinema Lab 2023 na italijanski, španski, litvanski, nemački i srpski da bi obezbedili veću preglednost u Evropi.

Hvala svima koji su odgovorili na naša pitanja i pomogli našem istraživanju:

Andrić Andelija, Barslund Kirsten, Bec Anastasia, Birgit Moldaschl, Brunet Sarah, Buchkovska

Veronika, Bürcher Matthias, Džinić Ognjen, Gannon Grace, Gatta Maria Silvia, Gricar Nika, Hautamäki Reetta, Hilmarsdóttir Sigurrós, Honold Bérénice, Hoyes Mélanie, Jans Astrid, Jovanović Sanja, Jucytė Austė, Kalkopoulou Athena, Kremer Carole, Lányi Eszter, Lengálová

Veronika, Loriga Renato, Mutic Nedin, Nermoen Live, Nikolova Ralitsa, Perez Pablo, Piccon Ivan, Pinheiro Vitor Manuel, Rietuma Dita, Roch Tran, Roic Dunja, Ronald Susan, Salu Viola, Šantrochová Markéta, Schröder Josefín, Smokonova Jana, Stefan Cristi, Strój Pola, Stylianou

Danae, Teodorescu Ilinka, Thomas Leslie, Toullieux Agnès, Ulma Miroslav, Van der Zalm Jeroen, Vienne Michel, Zappe-Heller Iris.